

Nr. 208/27.09.2018

”Particularități ale procesului politicilor publice în domeniul economiei sociale și antreprenorialului social în Spania”

Craiova

Septembrie 2018

FUNDATIA

ORIZONT

Analiza "Particularități ale procesului politicilor publice în domeniul economiei sociale și antreprenorialului social în Spania", a fost elaborată în cadrul proiectului POCA "Politici Publice în Economie Socială", My SMISS 363/109777, implementat de Fundația Orizont din Craiova, de:

Narcis Eduard Mitu - expert politici publice

Florin Găiseanu Tuțuleasa - expert politici publice

Aprobată de:

Ersilia Oprescu - manager de proiect

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod obligatoriu poziția oficială a Uniunii Europene sau a Guvernului României

Cuprins:

- 1. Stadiul cunoașterii - definiiri și delimitări conceptuale**
- 2. Particularități ale procesului politicilor publice în Spania**
- 3. Economia socială și antreprenoriatul social în Spania**
 - 3.1. Originile, conceptul și caracteristicile fundamentale ale economiei sociale în Spania**
 - 3.2. Dimensiunea sectorului economiei sociale în Spania**
 - 3.3. Dimensiunea sectorului economiei sociale în Barcelona, Comunitatea autonomă Catalonia**
- 4. Concluzii**
- 5. Bibliografie**

”Particularități ale procesului politicilor publice în domeniul economiei sociale și antreprenorialului social în Spania”

Această analiză a fost întocmită de către Narcis Eduard Mitu și Florin Găiseanu Tuțuleasa, experți politici publice în cadrul proiectului POCA ”Politici Publice în Economia Socială P.P.E.S”.

În ceea ce privește obiectivul propus, identificarea particularităților procesului politicilor publice în domeniul economiei sociale și antreprenorialului social în Spania, acesta a fost realizat: prin consultarea echipei de implementare a proiectului; prin informațiile oferite de fișa de interviu și a fișelor de observații; prin consultarea unui amplu material bibliografic și prin discuții cu experți în domeniul economiei sociale.

6. Stadiul cunoașterii - definiri și delimitări conceptuale

În limbajul curent din România, termenul de **politică publică** a pătruns în studiile de specialitate destul de târziu (la sfârșitul anilor '90) și există în continuare numeroase ambiguități la nivelul percepției individuale dar și publice asupra sferei de cuprindere a acestei noțiuni.

Termenul, în sensul lui modern, a intrat în limbajul științific din țara noastră având o dublă etimologie: *public policy* (engleză) și *politiques publiques* (franceză).

Astfel, conceptul de politică publică cunoaște o serie întreagă de definiții, pornind de la cele simpliste: *tot ceea ce guvernele aleg să facă sau să nu facă* (Dye, 1992, p.4), până la cele mai complexe și cuprinzătoare ca și cuprindere conceptuală: *un curs al acțiunii cu un scop precis, urmărit de un actor sau un grup de actori în încercarea de a rezolva o problemă* (Anderson, 1994, p.5) sau *un set de decizii interrelaționate, luate de un actor politic sau de un grup de actori, privind o serie de scopuri și mijloacele necesare pentru a le atinge într-o situație dată* (Jenkins, 1978).

Considerăm că pentru a înțelege mai bine dimensiunile noțiunii de politică publică, sunt necesare o serie de clarificări ale unor caracteristici care ajută la construcția conceptului (Profiroiu și Iorga, 2009, p. 16):

a) *acțiunea în baza autorității*: politica publică este o acțiune implementată de structurile puterii, structuri care au autoritate legislativă, politică și financiară de a acționa;

b) *o reacție la problemele societății* (real world): politica publică încearcă să răspundă unei nevoi/probleme concrete a societății (sau a unui segment al societății);

c) *orientată spre un scop*: politica publică este orientată spre atingerea unui set de obiective bine delimitate în încercarea de a rezolva o nevoie/problemă particulară a comunității (grupului-țintă);

d) *cursul acțiunii*: politica publică nu este o decizie singulară (acțiune sau reacțiune), ci o abordare/strategie integrată;

e) *decizia de a face/a nu face ceva*: politica publică poate fi implementată cu scopul de a rezolva o problemă sau, bazându-se pe presupunerea conform căreia problema poate fi rezolvată în cadrul politicilor deja existente;

f) *politica este dusă la îndeplinire de un actor/un grup de actori*: politica este, în general, implementată de o structură de implementare alcătuită din mai mulți actori și, în cazuri mai rare, de o singură structură (ex. agenție guvernamentală);

g) *o justificare a unei acțiuni*: orice politică publică trebuie să includă motivarea acțiunii/non-acțiunii;

h) *o decizie luată*: politica publică este o decizie asumată, nu o promisiune sau o intenție.

Ca atare, elementele care dau consistență unei politici publice (Thoenig, 1989) pot fi:

- o politică publică este formată dintr-un *ansamblu de măsuri concrete*, care dau substanță politicii publice;
- o politică publică se bazează pe *decizii*, ca forme de alocare a resurselor, a căror natură este mai mult sau mai puțin autoritară și în care coerciția este mereu prezentă;
- o politică publică se înscrie într-un *cadru general de acțiune*, ceea ce permite distincția între o politică publică și simple măsuri izolate;
- o politică publică are *scopuri și obiective bine precizate*, stabilite în funcție de valori, norme și interese;
- o politică publică are un *public*, adică indivizi și grupuri a căror situație este afectată de deciziile luate în politica publică în cauză.

Din punctul nostru de vedere, *o politică publică* reprezintă un *ansamblu de măsuri luate de către o autoritate legală și responsabilă care vizează îmbunătățirea condițiilor de viață ale cetățenilor sau conceperea unor măsuri de stimulare a creșterii economice*. Ea prevede, în general, o concertare a diferiților actori și o corelare a învățămintelor trase din experiențele lor instituționale și personale. Ea poate lua deseori forma reglementărilor sau stimulentei care determină mediul social și economic.

Prin urmare, în opinia noastră, o definiție succintă dar extrem de ilustrativă a politicii publice este dată de American Heritage Dictionary of the English Language (2016) care explică conceptul de politică publică ca fiind: *interesul public sau binele public exprimat (regăsit) în principiile care ghidează interpretarea și aplicarea cadrului legal*.

Problema de politică publică este o condiție sau o situație care generează nevoi ori insatisfacții, pentru a căror corecție este necesară intervenția guvernamentală. Dacă o anumită situație este considerată ca normală, inevitabilă sau o responsabilitate individuală, nicio acțiune guvernamentală nu va fi inițiată, deoarece situația respectivă nu este problematică.

Problemele publice sunt acele nevoi umane, indiferent de modul în care sunt identificate, și care nu pot fi satisfăcute prin intermediul pieței. Multe dintre aceste probleme sunt controversate, ajungând să reprezinte o miză.

Miza este orice problemă în jurul căreia se inițiază o dezbatere, o controversă, care face obiectul unor valori contrastante. O miză nu există în sine, ci în raport cu

actori specifici care, în marea majoritate a cazurilor, au priorități diferite unii față de ceilalți. Problemele rezultă din evenimente care afectează oamenii în mod diferit. Nu toate problemele devin publice, nu toate problemele publice devin mize, iar autoritățile publice nu acționează asupra tuturor mizelor. Dacă aceasta se întâmplă sau nu depinde de modul în care sunt percepute evenimentele sau problemele.

Astfel, o *problemă de politici publice* este definită ca fiind o situație socială, economică sau ecologică care necesită intervenția administrației publice de specialitate, în măsură să identifice și să asigure cadrul juridic necesar implementării unei anumite soluții.

Deși deseori sunt acceptate ca atare, mijloacele și mecanismele prin care anumite probleme vin în atenția autorităților publice nu sunt deloc simple. În analiza pe care o face cu privire la problemele sociale, Becker (1964) arată că existența unei probleme sociale rezultă din două surse posibile:

Sursa 1: carențele obiective ale unei societăți;

Sursa 2: decizia subiectivă a celor care desemnează un fenomen (actori sociali) ca fiind o problemă socială, în numele societății.

Diversele teorii despre politicile publice, explicând modul în care funcționează o societate umană, prezintă definiții și clasificări privind noțiunea de *actori* sau *actori sociali*.

Actorii/ stakeholderii sociali pot să fie definiți ca oricare persoană fizică sau juridică, grupuri, organizații sau instituții, care au un interes, sunt influențate / afectate sau pot influența / afecta procesul de elaborare a politicilor publice.

Fie că sunt persoane fizice, luate separat fiecare, fie grupuri sau entități: clase sociale, diverse grupuri sociale, fiecare dintre acestea au propriile lor interese, iar felul cum interacționează, rezultatele eforturilor lor pentru realizarea acestor interese, sunt reglate de factori instituționali, de regulile care guvernează procesul politic.

Nu întreaga societate este în egală măsură implicată în procesul de decizie. Politicile publice sunt realizate de către *subsistemele politicilor (forumuri)*, care sunt alcătuite din toți actorii care au legătură cu o anumită problemă publică, în cadrul cărora actorii discută și negociază problemele publice pentru a se ajunge la soluții cât mai bune pentru interesele lor.

Noțiunea de actor include atât actorii din cadrul statului (ministere, comisii, agenții descentralizate, etc.), cât și pe cei din cadrul societății (sindicate, ONG-uri, grupuri de presiune etc.), implicați direct sau marginal în procesul politicilor publice. Cei care participă direct în procesul politicilor publice pot fi considerați ca membri ai unei rețele a politicii respective, în timp ce actorii implicați doar marginal pot fi considerați ca făcând parte dintr-o mai largă comunitate a politicii publice respective.

Oficialii aleși și oficialii numiți se regăsesc în structurile statului, în timp ce celelalte categorii nominalizate sunt componente ale societății civile, împreună formând elementele principale din care apar membrii unui subsistem specific de politică publică. Nu trebuie însă pierdut din vedere faptul că aceste grupuri nu sunt omogene, indivizii care le compun sunt diferiți și pot avea interese diferite.

Economia socială (numită adesea și *economie solidară* sau *al treilea sector*) s-a dezvoltat din necesitatea de a găsi soluții noi, inovatoare unor probleme sociale, economice sau de mediu ale comunităților și pentru satisfacerea nevoilor membrilor

comunității care sunt ignorate sau insuficient acoperite de sectorul public și/sau privat.

La nivelul Uniunii Europene, în ceea ce privește *economia socială*, predomină conceptul francez (Abrudeanu, 2015).

Termenul de economie socială a apărut în literatura economică, probabil pentru prima dată, în 1830. În acel an, economistul liberal francez Charles Dunoyer a publicat un tratat despre economia socială (*Nouveau traité d'économie sociale*), care pleda pentru o abordare morală a economicului. De asemenea, în Spania, în 1840, Ramón de la Sagra publica *Lecciónes de economía social* (CIRIEC, 2012). Alți importanți și foarte cunoscuți economiști ai secolului XIX care au abordat problematica economiei sociale au fost Auguste Ott (publică în 1851 volumul: *Traité d'économie sociale*), Frederic Le Play (în 1856 contribuie la înființarea societății *Société Internaonale des Etudes et Praques d'Economie Sociale* și la lansarea revistei *Revue d'Economie Sociale*, iar în 1867 prezintă termenul de economie socială (*économie sociale*) la Expoziția Universală de la Paris din 1 aprilie - 3 noiembrie), Léon Walras (în 1896 publică lucrarea *Etudes d'économie sociale*), Charles Gide (în 1912 publică volumul *Instuons de Progrès Social*) etc (Moulaert et al., 2005).

În conformitate cu structura actuală a societății, există trei sectoare:

- sectorul public* care sprijină, din punct de vedere instituțional, dezvoltarea economică și socială;
- sectorul privat*, însemnând economia privată, care se referă la și funcționează în cadrul pieței;
- sectorul al treilea*, însemnând *economia socială* care se referă la domeniul social.

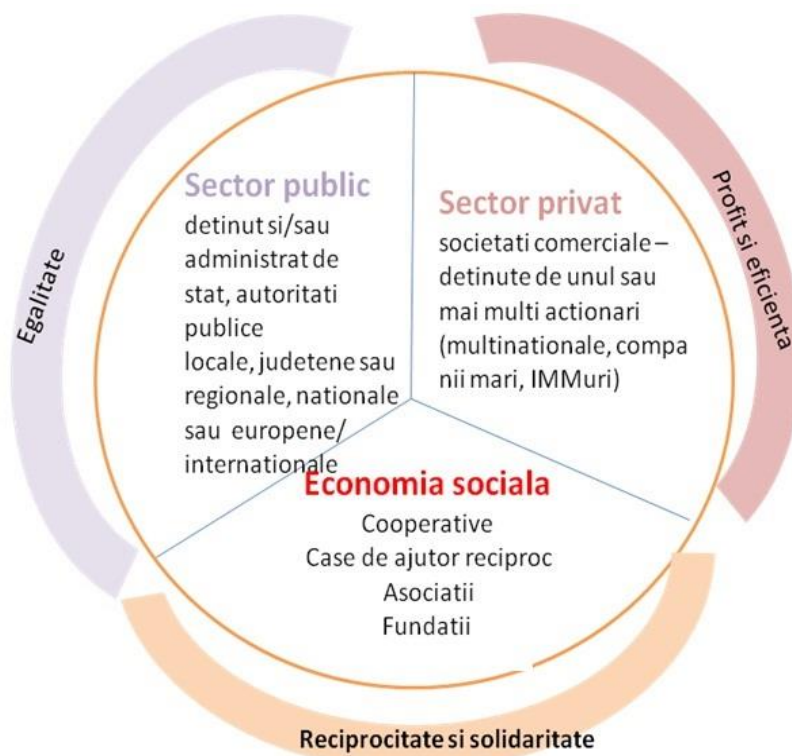

Figura 1. Caracteristicile sectoarelor economice

Sursa: <http://www.ies.org.ro/ce-este-economia-sociala-1>

Se poate spune că realitatea modernă, care printre altele, este caracterizată și de o serie de restructurări și dereglementări ale pieței muncii și ale statului bunăstării, concomitent, a simțit necesitatea de a genera noi forme de organizare economică și socială. O astfel de formă care se află între piață și stat, este al treilea sector sau economia socială, care constituie un nou domeniu de interes social și economic. Un domeniu, care uneori, este considerat ca fiind încă o regiune neexplorată (Salamon et al., 1999), și uneori, un domeniu în care este posibil să se inverseze stereotipurile (Kramer, 1987).

Potrivit lui Giddens (2000), al treilea sector, care a început să se dezvolte în ultimii 30 de ani la nivel mondial, constituie un exemplu definitoriu al aspectelor inovatoare ale societății, evidențiate în contextul globalizării și al radicalității modernității. În acest context, economia socială, reprezintă o reacție a societății civile față de problemele sociale și economice create de realitatea economică și socio-politică contemporană. Din acest motiv, aspecte precum șomajul, educația și bunăstarea constituie axele de importanță esențială pentru acest tip de economie.

Pentru a se desemna această realitate multilaterală, în literatura de specialitate au fost utilizate și alte denumiri, mai puțin cunoscute, cum ar fi *al treilea spațiu* (Van Til, 2000) sau *spațiul comun* (Lohman, 1992; 1995). Acești termeni, fie reflectă diferitele experiențe ale diverselor societăți umane, fie se concentrează asupra mai multor dimensiuni specifice sau mai largi, precum și asupra parametrilor calitativi.

Al treilea sector sau al treilea sistem, de fapt, include o gamă complexă de relații și acțiuni, pornind de la conceptul de cetățean activ, drepturi umane, noi forme ocupaționale, și ajungând până la serviciile sociale descentralizate, politica locală, colaborare socială și acțiuni de voluntariat și caritate.

Economia socială este, în prezent, poziționată ca al treilea sector economic – pe lângă sectoarele privat și, respectiv, public – jucând un rol central în reducerea presiunii asupra bugetelor pentru servicii sociale precum sănătatea, educația și asistența socială (Hulgard, 2011).

Cu toate acestea, conform International Centre of Research and Information on the Public, Social and Cooperative Economy (CIRIEC, 2012) termenul de economie socială este încă ambiguu în lipsa unei definiții (clare și riguroase) unanim acceptate a conceptului și a domeniului de aplicare.

O astfel de definiție trebuie să nu țină seama de criteriile juridice și administrative ci să se axeze pe analiza comportamentului actorilor economiei sociale, identificând asemănările și diferențele dintre ei (diverșii actori ai economiei sociale) și între aceștia și alți agenți economici. În același timp, definiția trebuie să combine principiile tradiționale (clasice) și valorile caracteristice ale economiei sociale cu metodologia legislativă a sistemelor naționale în vigoare pentru a crea un concept unic care să conducă la o explicație operativă care să beneficieze de un larg consens politic și științific, permițând o agregare a principalelor entități și concepte din zona socială care urmează să fie cuantificate și făcute publice într-o formă omogenă și standardizată la nivel internațional.

Conceptul coexistă, de obicei, cu alți termeni, cum ar fi întreprinderi cu scopuri sociale (Belgia), cooperative sociale (Italia), întreprinderi cooperatiste care deservesc interesul general (Franța) etc. fiind utilizat în mod interschimbabil cu unii dintre acești termeni (Johnson și Spear, 2006). Economia socială include, astfel, forme diverse de organizare și/sau juridice cum ar fi: cooperativele, societățile mutuale, asociațiile,

fundațiile etc. Organizațiile economiei sociale activează în domenii variate, incluzând: servicii sociale, sănătate, agricultură, activități asociative, meșteșuguri, educație și formare profesională, cultură, sport și agrement și cumulează mai mult de 6,5% din populația încadrată în muncă din Uniunea Europeană (European Commission, 2013). Deși există diferențe de la o țară la alta, peste tot în Uniunea Europeană există entități comparabile care au aceleași caracteristici, chiar dacă acestea nu sunt descrise ca făcând parte din economia socială și nu sunt reglementate juridic în toate statele membre.

Gradul de recunoaștere și de acceptare a conceptului de economie socială și a altora adiacente (întreprinderi sociale, sector terțiar, sector non-profit etc.), în Uniunea Europeană, este ilustrat științific în studiul CIRIEC (2016) – *Recent Evolutions of the Social Economy in the European Union* (tabelul 1 și 2).

Astfel, gradul de recunoaștere a fost împărțit în trei niveluri relative în diferitele țări: (*) în cazul în care există puțin sau deloc recunoașterea acestui concept; (**) în cazul în care există un nivel moderat de recunoaștere; și (***) în cazul în care există un nivel ridicat, ceea ce denotă recunoașterea instituționalizată a conceptului în țara în cauză.

Tabelul 1. – Acceptarea la nivel național a conceptului de "economie socială" în țările membre UE

Țara	Acceptarea conceptului de "economie socială"		
	de către autoritățile publice	de către organismele implicate în economia socială	de către mediul universitar/lumea științifică
Austria	*	**	**
Belgia	***	***	**
Bulgaria	**	**	**
Cehia	*	**	**
Cipru	**	**	**
Croația	*	**	*
Danemarca	**	**	**
Estonia	**	*	*
Finlanda	**	**	**
Franța	***	***	**
Germania	*	**	**
Grecia	**	**	***
Irlanda	**	***	**
Italia	**	**	**
Letonia	*	**	**
Lituania	**	**	*
Luxemburg	***	***	**
Malta	**	*	**
Marea Britanie	**	**	**

Olanda	*	*	*
Polonia	**	***	**
Portugalia	***	***	**
România	**	**	**
Slovacia	*	*	**
Slovenia	**	***	**
Spania	***	***	***
Suedia	**	**	**
Ungaria	**	**	**

Din analiza acestui tabel, se poate observa cu ușurință faptul că **Spania** este țara europeană unde *gradul de recunoaștere a conceptului de economie socială este cel mai ridicat*.

Datele permit împărțirea țărilor în trei grupe (CIRIEC, 2016, p. 34):

- țări în care conceptul de economie socială este larg recunoscut: în Spania, Franța, Portugalia, Belgia și Luxemburg, conceptul de economie socială se bucură de cea mai mare recunoaștere de către autoritățile publice și în lumea academică și științifică, precum și în sectorul economiei în sine. Primele două țări ies în evidență, deoarece Franța este locul de naștere a acestui concept, iar Spania a aprobat, în 2011, prima lege națională europeană privind economia socială;
- țări în care conceptul de economie socială se bucură de un nivel moderat de recunoaștere: acestea includ Italia, Cipru, Danemarca, Finlanda, Suedia, Letonia, Malta, Polonia, Marea Britanie, Bulgaria, Grecia, Ungaria, Irlanda, România și Slovenia. În aceste țări, conceptul de economie socială coexistă cu alte concepte, precum sectorul non-profit, sectorul voluntariatului și sectorul întreprinderilor sociale. În Regatul Unit, nivelul scăzut de cunoaștere a economiei sociale contrastează cu politica guvernului de susținere a întreprinderilor sociale ;
- țări în care conceptul de economie socială este slab recunoscut sau nu este recunoscut deloc: conceptul de economie socială este puțin cunoscut, emergent sau nu este cunoscut în următoarele țări: Austria, Republica Cehă, Estonia, Germania, Letonia, Lituania, Malta, Olanda, Slovacia și Croația. Noțiunile conexe de sector non-profit, sector al voluntariatului și organizații neguvernamentale se bucură de un nivel relativ mai ridicat de recunoaștere

În ceea ce privește conceptele adiacente economiei sociale care par să se bucure de recunoaștere științifică, socială și politică largă cele mai cunoscute și des utilizate în țările UE sunt: *sectorul non-profit, sectorul terțiar, societatea civilă și sectorul voluntariatului, responsabilitatea socială corporativă, întreprinderile sociale și inovarea socială*. Cunoașterea și înțelegerea altor concepte precum: *economia circulară sau economia colaborativă* se extinde în marea majoritate a țărilor UE. Pe de altă parte, există și concepte precum: *economia binelui comun și economia solidară*, care își fac cu greu loc în numeroase în limbajul și practica multor țări UE, sau de abia sunt cunoscute ori nu sunt cunoscute deloc.

Tabelul 2. – Acceptarea la nivel național a unor noi concepte emergente, legate de "economia socială" în țările membre UE

Țara	Concepte adiacente economiei sociale									
	Întreprinderi sociale	Sector non-profit	Sector terțiar	Economie colaborativă	Economia binelui comun	Societatea civilă și sectorul voluntariatului	Responsabilitate socială corporativă (CSR)	Inovarea socială	Economie solidară	Economie circulară
Austria	**	***	*	*	*	***	***	**	*	*
Belgia	**	***	*	*	*	**	**	**	*	**
Bulgaria	**	**	**	*	*	**	**	**	**	*
Cehia	**	***	**	*	-	*	**	*	*	-
Cipru	**	**	**	*	*	**	**	*	-	*
Croația	*	***	**	*	-	***	**	**	*	*
Danemarca	**	*	**	**	-	**	***	**	-	*
Estonia	**	***	***	*	-	**		*	-	-
Finlanda	***	**	***	*	-	***	***	**	*	*
Franța	**	**	**	**	**	**	**	**	***	*
Germania	**	**	***	*	*	**	***	**	**	*
Grecia	**	***	-	-	-	**	*	-	-	-
Irlanda	**	***	**	**	-	***	***	**	-	**
Italia	**	***	***	*	**	**	**	**	*	**
Letonia	*	***	**	-	-	**	**	*	-	-
Lituania	*	**	**	*	-	**	**	*	*	*
Luxemburg	***	***	***	***	-	***	***	***	*	***
Malta	**	**	*	*	*	**	**	-	*	*
Marea Britanie	***	**	***	**	-	***	***	**	-	**
Olanda	***	***	*	**	*	***	***	**	-	***
Polonia	***	***	***	*	-	***	**	*	*	-
Portugalia	**	**	***	-	-	**	*	*	*	-
România	**	**	**	-	-	**	**	*	-	*
Slovacia	**	***	***	-	-	**	**	*	-	-
Slovenia	**	**	*	*	-	***	***	**	*	**
Spania	*	*	**	*	*	**	**	*	**	*
Suedia	***	**	**	*	*	***	**	**	-	**
Ungaria	**	***	*	*	-	***	**	**	*	-

În opinia noastră, utilizarea periodică a unor *concepte noi*, chiar dacă acestea subliniază o continuă preocupare, nu este întotdeauna de foarte mare ajutor. În anii '70, multitudinea de termeni legați de economia socială a inclus *sistemul terțiar, societatea civilă și sectorul non-profit*. În contextul recente crizei economice, a apărut un nou val de concepte, precum *întreprinderile sociale, economia colaborativă și economia binelui comun*. Trebuie să subliniem totuși că această abundență conceptuală poate să mascheze, nu numai lipsa unui consens european privind acțiunea care trebuie urmată, ci și o posibilă piedică în calea progresului în acest domeniu.

În baza studiului CIRIEC (2012) - *The Social Economy in the European Union*, sunt relevate principalele forme instituționale care aparțin domeniului economiei sociale (marcate cu X) și concepte conexe, forme naționale (marcate cu X1, X2, X3 ... Xn) pe care experții le consideră integrate în economia socială din țările lor (tabelul 3):

Tabelul 3. – Componentele "economiei socială" în țările membre UE

Țara	Componente ale economiei sociale				
	Cooperative	Societăți mutuale (Case de ajutor reciproc)	Asociații	Fundații	Altele
Austria	X	X	X	X	X1
Belgia	X	X	X	X	X2
Bulgaria	X	X	X	X	-
Cehia	X	-	-	-	X11
Cipru	X	Nu există date	Nu există date	Nu există date	-
Croația	X	-	X	X	-
Danemarca	X	X	X	X	X3
Estonia	X	Nu există date	X	X	-
Finlanda	X	X	X	X	-
Franța	X	X	X	X	X4
Germania	X	-	X	X	X5
Grecia	X	X	X	X	X6
Irlanda	X	X	-	-	X7
Italia	X	X	X	X	X8
Letonia	X	X	X	X	
Lituania	X	-	-	-	X13
Luxemburg	X	X	X	X	-
Malta	X	X	X	X	X14
Marea Britanie	X	X	X	X	-
Olanda	X	X	X	X	-
Polonia	X	-	X	X	X15

Portugalia	X	X	X	X	X9
România	X	X	X	X	X16
Slovacia	X	X	X	X	X17
Slovenia	X	X	X	X	-
Spania	X	X	X	X	X10
Suedia	X	X	X	X	-
Ungaria	X	-	X	X	X12

Alte forme specifice ale economiei sociale în fiecare țară membră a Uniunii Europene:

- X1: Social enterprises;
- X2: Sociétés à finalité sociale;
- X3: Social enterprises;
- X4: Comités d'entreprise, voluntary social protection;
- X5: Servicii voluntare și agenții: firme sociale pentru persoane dezavantajate; întreprinderi alternative ale mișcării feministe și ale protecției mediului; organizații de auto-ajutorare; centre socio-culturale; companiile de integrare în muncă; sistemele locale de schimb și de tranzacționare; întreprinderile comunitare și de cartier;
- X6: Companii populare;
- X7: Credit unions;
- X8: Organizații care se bazează pe voluntariat: asociații de promovare socială și asociații familiale; fundații comunitare; organizații non-guvernamentale; IPAB: Istituzioni di Pubblica Assistenza e Beneficenza
- X9: Misericordias; IPSS (Instituições Particulares de Solidariedade Social);
- X10: Sociedades Laborales, Empresas de Inserción, Centros Especiales de Empleo, grupări specific precum ONCE, Sociedades Agrarias de Transformación;
- X11: Association of Common Benefits;
- X12: Întreprinderi non-profit;
- X13: Sindicatele de credit și întreprinderile sociale;
- X14: BandClub;
- X15: Centre de Integrare socio-economică;
- X16: Unitati Autorizate Protejate¹; Întreprinderi sociale; Întreprinderi sociale de inserție.
- X17: Ateliere protejate, servicii sociale.

Este important de subliniat faptul că în unele țări anumite componente ale termenului *economie socială*, în sensul său cel mai larg, nu sunt recunoscute ca părți integrale ale acestui sector. Acesta este cazul cooperativelor din țări precum Germania, Marea Britanie, Letonia și, în parte, Portugalia.

¹ Prin **unitate protejată autorizată** se înțelege operatorul economic de drept public sau privat, cu gestiune proprie, în cadrul căruia cel puțin 30% din numărul total de angajați cu contract individual de muncă sunt persoane cu handicap (Legea nr. 448/2006, privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap, actualizată și republicată în M. Of. nr. 1/3 ianuarie 2008). Unitățile protejate sunt cunoscute la nivel european sub denumirea de întreprinderi sociale pentru integrarea în muncă (Work Integration Social Enterprises WISE) sau întreprinderi de inserție profesională.

În România, chiar dacă în anul 2015 a fost adoptată o lege dedicată economiei sociale (Legea nr. 219/2015 privind economia socială), aceasta, pe lângă faptul că este foarte puțin cunoscută de către cetățeni, este un act normativ cu multe lacune care îngreunează înțelegerea acestui concept.

La nivelul Uniunii Europene, interesul pentru cel de-al treilea sector a început cu Comisia Delors din 1989, care a înființat Unitatea de Economie Socială (Social Economy Unit), și cu apariția în 2001 a Cartei albe privind guvernarea europeană (White Paper on European Governance), în care societatea civilă a fost identificată drept mecanismul cheie pentru o Uniune Europeană consolidată și o reală apropiere a cetățenilor săi. Cu aceste ocazii s-a constatat faptul că pentru a defini economia socială sunt utilizate diferite terminologii. Astfel, în discursul european, sunt utilizate concepte precum: *instituții private fără scop lucrativ care deservește gospodăriile populației, ONG-uri, sectorul nonprofit, asociații fără scop lucrativ, organizații voluntare și organizații și fundații voluntare pentru sectorul terțiar (private non-profit institutions serving households, NGOs, non-profit sector, non-profit associations, voluntary organisations and voluntary organizations and foundations for the third sector)*. De asemenea, sintagma: CMAFs (Cooperatives, Mutuals, Associations and Foundations), tradusă prin Cooperative, Case de ajutor reciproc, Asociații și Fundații, este o abreviere des utilizată în literatura europeană de specialitate (Alexander, 2010).

Având în vedere toate aceste aspecte, considerăm că o definiție de lucru a economiei sociale, importantă pentru procesul de cunoaștere a modului în care sectorul economiei sociale și diversele sale componente sunt structurate și înțelese instituțional la nivelul Uniunii Europene, este următoarea (CIRIEC, 2012, p.22):

*"Totalitatea întreprinderilor private, organizate formal, cu autonomie de decizie și libertate de membru, create pentru a satisface nevoile membrilor lor prin intermediul pieței producând bunuri și furnizând servicii, asigurări și finanțe, unde luarea deciziilor și distribuirea profiturilor sau a excedentelor între membrii nu sunt direct legate de capitalul sau comisioanele cu care a contribuit fiecare membru, fiecare dintre aceștia având un singur vot, sau, în orice caz, având parte de procese democratice și participative de luare a deciziilor. Economia socială include, de asemenea, organizații private, formal organizate, cu autonomie de decizie și libertate de membru, care produc servicii de non-piață pentru gospodării și a căror surplusuri, dacă există, nu pot fi alocate de agenții economici care le creează, le controlează sau le finanțează"*²

Se poate deduce astfel că scopul principal al economiei sociale, în comparație cu scopul economiei de piață, nu este obținerea de profit, ci constă în îmbunătățirea condițiilor de viață și oferirea de noi oportunități pentru persoanele dezavantajate sau făcând parte din categorii vulnerabile.

² Această definiție se bazează pe criteriile stabilite în "Manual for drawing up the Satellite Accounts of Companies in the Social Economy" (2006) și de Barea și Monzón (1995). Ea concordă atât cu criteriile de delimitare stabilite de organizațiile economiei sociale (Conseil Wallon de l'Economie Sociale, 1990; CEP-CMAF - European Standing Conference on Cooperatives, Mutual Societies, Associations and Foundations, 2000), cât și cu definițiile formulate în literatura economică, inclusiv Desroche (1983), Defourny și Monzón (1992), Vienney (1994) și Demoustier (2001).

Economia socială se bazează pe un set de principii:

- prioritate acordată individului și obiectivelor sociale față de creșterea profitului;
- solidaritate și responsabilitate colectivă;
- convergența dintre interesele membrilor asociați și interesul general și/sau interesele unei colectivități;
- control democratic al membrilor, exercitat asupra activităților desfășurate;
- caracter voluntar și liber al asocierii în formele de organizare specifice domeniului economiei sociale;
- personalitate juridică distinctă, autonomie de gestiune și independența față de autoritățile publice;
- alocarea celei mai mari părți a profitului/excedentului financiar pentru atingerea obiectivelor de interes general, ale unei colectivități sau în interesul personal nepatrimonial al membrilor.

Economia socială acordă prioritate unui nou model managerial: **antreprenoriatul social**, care se poate caracteriza prin adoptarea și respectarea unor valori sociale printre care se numără:

- supremația obiectivelor sociale asupra capitalului;
- apărarea și aplicarea principiului solidarității și al responsabilității;
- comuniunea între interesele actorilor sociali și interesul general;
- controlul democratic exercitat de membrii organizației/ întreprinderii (antreprenorii sociali);
- adeziunea voluntară și deschisă la obiective sociale comune;
- independența față de autoritățile publice și autonomia de gestiune;
- alocarea celei mai mari părți a excedentului realizat pentru atingerea obiectivelor de dezvoltare durabilă și de furnizare de servicii membrilor comunităților în conformitate cu interesul general.

Cu toate că *economia socială* și *antreprenoriatul social* au caracteristici comune - precum o abordare participativă în luarea deciziilor, concentrare pe dezvoltare comunitară, reinvestirea profitului, obiectiv asociat impactului social – și nu pun accent pe obținerea de profit și distribuirea acestuia către proprietari ca prioritate absolută (European Commission, 2013), cele două concepte nu sunt identice.

Antreprenoriatul social implică utilizarea principiilor antreprenoriale pentru a rezolva probleme sociale și de mediu (precum integrarea pe piața muncii a grupurilor vulnerabile și defavorizate, conservarea biodiversității, conservarea tradițiilor comunităților locale); prin urmare, antreprenoriatul social este determinat de antreprenori, adică de indivizi cu mentalități excepționale, care valorifică oportunități care altfel ar rămâne neobservate și au o viziune mai bună asupra viitorului decât alții (Abu-Saifan, 2012).

Definiția antreprenoriatului social este astfel strâns legată de cea a antreprenorului social (Peredo și McLean, 2006). Conform School for Social Entrepreneurs (2018) din Marea Britanie, un antreprenor social este o persoană care lucrează într-o manieră antreprenorială, dar mai degrabă pentru beneficiul public și social decât pentru a face bani (în folos personal).

Considerăm, în contextul descris, că antreprenorii sociali joacă rolul de agenți ai schimbării în sectorul social prin:

- adoptarea unei misiuni pentru crearea și susținerea unei valori sociale (nu doar un avantaj privat);
- recunoașterea și urmărirea unor noi oportunități pentru a realiza misiunea;
- angajarea într-un proces de inovație continuă, adaptare și învățare;
- acțiunea hotărâtă fără a fi limitat de resursele momentan disponibile;
- demonstrarea unui accentuat simț al responsabilității față de beneficiarii deserviți și realizările obținute.

Aceasta este desigur o enumerare de caracteristici „ideale”. Cei implicați în sectorul social vor răspunde acestor caracteristici în moduri și grade diferite. Cu cât o persoană este mai aproape de a satisface toate aceste condiții, cu atât ea îndeplinește mai bine condițiile unui bun antreprenor social. Aceia care sunt mai creativi în activitatea lor și care vor reuși să aibă realizări sociale mai însemnate vor fi considerați ca cei mai buni antreprenori.

Conform unui cuprinzător studiu făcut de Țigu, Iorgulescu, Răvar și Lile (2014), profilul motivațiilor antreprenorilor sociali este cel ilustrat în figura 2.

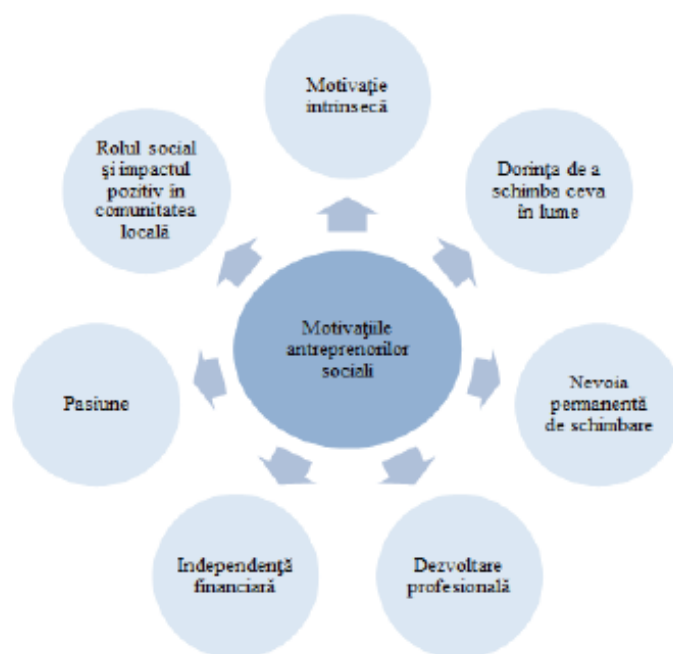

Figura 2. Profilul motivațiilor antreprenorilor sociali

Dees (2001) susține că antreprenorii sociali joacă rolul unor agenți ai schimbării în sectorul social, prin: adoptarea unei misiuni de a crea și susține valoarea socială (nu doar valoarea privată), recunoașterea și căutarea continuă a unor noi oportunități de îndeplinire a acestei misiuni, inovând, adaptându-se și învățând permanent, acționând curajos, fără a se limita la resursele disponibile și asumându-și responsabilitatea pentru rezultatele obținute.

Perrini și Vurro (2006) recunosc, de asemenea, rolul antreprenorilor sociali ca promotori ai schimbării în societate, întrucât prin inițiativa lor antreprenorială devin pionieri ai inovării în sectorul social, în vederea îndeplinirii misiunii lor. Cu intenția de a dezvolta o definiție mai cuprinzătoare a antreprenorilor sociali, Peredo și McLean

(2006) descriu aceste categorii de antreprenori prin cinci acțiuni: țintirea creării de valoare socială; recunoașterea și valorificarea oportunităților pentru a crea acea valoare; inovarea în crearea și distribuirea valorii sociale; acceptarea cel puțin a unui grad mediu de risc în crearea și distribuirea valorii sociale; respectiv continuarea efortului de a genera valoare socială în pofida resurselor insuficiente.

Zahra, Gedajlovic, Neubaum și Shulman (2009) analizând rolul antreprenoriatului social în obținerea bunăstării sociale, definesc acest tip de antreprenoriat drept ansamblul activităților și proceselor desfășurate pentru a descoperi, defini și valorifica oportunități de creștere a bunăstării sociale prin crearea de noi organizații sau gestiunea unor organizații existente, într-o manieră inovatoare.

School for Social Entrepreneurs (2018) recunoaște că nu există un tipar al antreprenorilor sociali, aceștia putând activa în afaceri etice din sectorul privat, în organisme guvernamentale sau publice, în sectorul non-profit și comunitar, aceștia fiind persoane de diferite vârste, medii, sex, interese și expertiză. Ceea ce au în comun sunt abilitățile antreprenoriale și loialitatea față de o misiune sau un scop social.

Antreprenorii sociali au un statut social diferit față de antreprenorii clasici, diferențele percepute dintre antreprenorii sociali și cei clasici fiind reprezentate în figura nr. 3. (Țigu, Iorgulescu, Răvar și Lile, 2014):

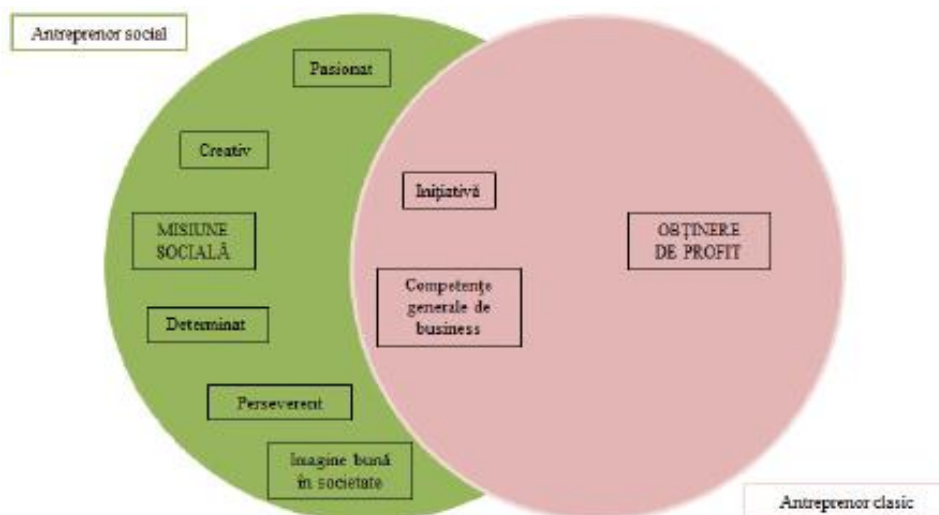

Figura 3. Diferențele dintre antreprenorii sociali și cei clasici

7. Particularități ale procesului politicilor publice în Spania

Conform lui Panait, Ion & Păun (2009) în Spania rolul principal în cadrul ciclului politicilor publice îl dețin ministerele. Ministerele sunt implicate încă de la început în elaborarea fiecărei politici publice urmărind întregul proces pentru a se asigura că aceste politici devin realitate.

În procesul de elaborare a politicilor publice există faze multiple în care ministerele se implică într-un mod sau altul, așa cum se întâmplă și în alte țări. Aceste faze sunt următoarele: *inițiativa politică*, *elaborarea planului/prounerii inițiale de politică publică*, *negocierea cu alte ministere*, *aprobarea dată de către Consiliul*

Miniștrilor (Consejo de Ministros). Ulterior, ministerele asigură monitorizarea și evaluarea politicii aprobate.

La începutul fazei de inițiativă politică, conducerea ministerului identifică setul de propuneri pentru soluționarea unei probleme specifice.

Capacitatea de convingere a ministrului în afara ministerului respectiv depinde de influența sa politică și de importanța ministerului în Guvern. Atât în definirea procesului de politică publică, cât și în formularea propunerilor legislative, se ține cont de opinia Ministerului Economiei și Afacerilor (Ministerio de Economía y Empresa).

Problema poate fi propusă de ministru, de cabinetul ministrului sau de alți miniștri delegați. Cabinetul ministrului, împreună cu cabinetele secretarilor de stat, constituie „prima linie” de consiliere pentru ministru. Pe lângă aceste cabinete, miniștrii au proprii lor analiști și structuri pentru aprecieri și recomandări.

Odată ce ministrul a luat o decizie pentru a sprijini sau a promova o anumită problemă de politică publică, elaborarea planului/propunerii inițiale de politică publică trece în responsabilitatea secretarului de stat.

Secretarii de stat stabilesc obiectivele urmărite de părțile interesate de o anumită propunere de politică publică, cu scopul de a se concentra asupra aspectelor importante ale acesteia și de a identifica opiniile potrivite. Propunerea de politică publică definitivată este apoi negociată cu alte ministere. Acest proces este desfășurat în prezența Comisiei Generale a Secretarilor și Subsecretarilor de Stat (Comisión General de Secretarios de Estado y Subsecretarios).

După ce Consiliul Miniștrilor (Consejo de Ministros) a aprobat propunerea, aceasta este prezentată Parlamentului. În cazul în care este necesar sprijinul parlamentului în aprobarea propunerii, ministerul delegat sfătuiește grupul parlamentar care ajută guvernul în procesul de negociere.

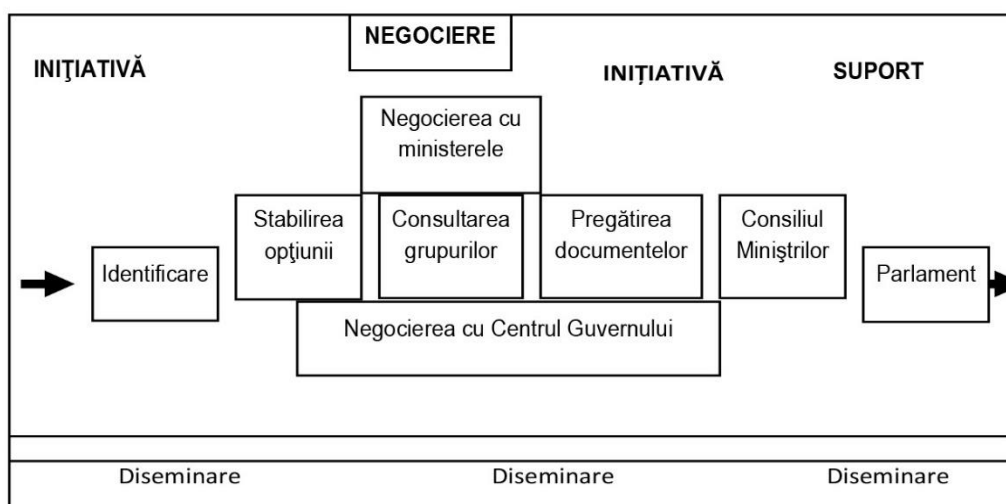

Figura 4. Funcțiile ministerelor în dezvoltarea politicilor publice în Spania (Gomez & Lopez, 2006)

Funcțiile ministerelor în procesul politicilor publice sunt diverse și complexe, astfel unitățile din cadrul ministerelor care se ocupă cu dezvoltarea politicilor publice au următoarele funcții: de inițiativă, de negociere și de suport.

Funcția de inițiativă include următoarele activități: identificarea problemei, stabilirea opțiunilor, pregătirea documentelor legale (acte legislative, memorandum explicativ și economic).

Funcția de negociere are în vedere consultarea grupurilor relevante, negocierea cu alte ministere și cu Centrul Guvernului³ (Centro de Gobierno - CdG).

Funcția de suport are ca scop pregătirea campaniei de diseminare a ceea ce semnifică politica respectivă și pregătirea recomandărilor pentru grupul parlamentar care sprijină guvernul.

Pe larg, funcțiile ministerelor în procesul politicilor publice presupun următoarele:

1. *Funcția de inițiativă*

Identificarea problemei pleacă, de obicei, de la un program guvernamental, care constituie un rezumat executiv al programului electoral jucând un rol important în sprijinul acordat guvernului în ceea ce privește alegerile sau de la terțe grupări de persoane care au interese economice și sociale (domeniul economiei sociale fiind un generator important de inițiative publice). Acesta ia forma unui calendar legislativ, adică un document cuprinzător și este realizat de către Centrul Guvernului în coordonare cu ministerele. Celelalte surse de identificare a problemei sunt reprezentate de opinia publică și de acordurile internaționale.

Odată ce problema a fost determinată, prezentarea alternativelor și selecția unei anumite opțiuni sunt condiționate de doi factori: compromisurile cu programul guvernamental și costurile alternative. În urma negocierii cu părțile interesate, aceasta ia forma unei propuneri normative care trebuie însoțită atât de un memorandum explicativ, cât și de un memorandum economic. Memorandumul explicativ, cât și cel economic sunt obligatorii pentru toate propunerile normative. De altfel, în Spania, un plan trebuie însoțit de un memorandum care indică posibilele efecte ale legii respective. De exemplu, o propunere referitoare la mediul înconjurător trebuie însoțită de un raport despre impactul natural pe care o politică sau o lege l-ar putea provoca.

2. *Funcția de negociere*

Funcția de negociere este exercitată atât în cadrul ministerului, cât și în afara lui. În cadrul ministerului, consultările au în vedere în special secretariatele de stat. Paralel cu aceste consultări au loc și negocieri externe. Aceste negocieri sau consultări sunt realizate, pe de o parte, cu grupurile de interese și, pe de altă parte, cu specialiști din afară. Consultările au o parte reglementată – obligația să facă informația publică – și altă parte pentru care ministerul are libertate de acțiune. Internetul este un bun asistent pentru aceste consultări externe, permițând ministerelor să cunoască părerile sau sugestiile cetățenilor.

Negocierea sau consultarea externă are loc și cu alte ministere și chiar și cu Centrul Guvernului. Ministerele stabilesc relația lor cu Centrul Guvernului prin Biroul Prezidențial (Oficina del Presidente).

Membrii cabinetelor ministeriale și ai cabinetelor secretarilor de stat stabilesc grupuri de lucru împreună cu membrii Biroului Prezidențial care se ocupă cu analiza

³ Centrul Guvernului (CdG) se referă la grupul de instituții care oferă sprijin direct primului ministru în procesul de conducere al guvernului. Spre deosebire de ministere și de alte agenții guvernamentale, CoG nu oferă servicii direct societății și nici nu este responsabil pentru un anumit domeniu de politică publică. În schimb, CoG îndeplinește funcții transversale pentru guvern.

propunerilor de politici publice, ținând cont de faza în care propunerea se află, precum și de semnificația sa, dar și împreună cu alți membri ai Centrului Guvernului care aderă la aceste grupuri.

Negocierea cu alte ministere se realizează în două faze. Într-o primă fază de negociere, în timpul pregătirii planului inițial și odată ce ministerul și-a stabilit poziția sa internă referitoare la propunere, această negociere este realizată la cerere. Secretariatul tehnic general al ministerului este cel care răspunde la observațiile altor ministere referitoare la planul/propunerea de politică publică. Dacă observațiile făcute de alte ministere nu sunt acceptate, ministerul care a inițiat propunerea trebuie să explice acest aspect ministerelor interesate. A doua fază de negociere interministerială se realizează de către Comisia Generală a Secretarilor și Subsecretarilor de Stat. Comisia se întrunește săptămânal și analizează toate propunerile/planurile care sunt propuse de Consiliul Miniștrilor în săptămâna respectivă. Pentru o propunere de politică publică sunt necesare minim trei săptămâni până să fie aprobată de Comisie, înainte de decizia pe care o adoptă Consiliul Miniștrilor.

Comisia se întrunește oficial miercurea, sub conducerea primului-ministru și funcționează permanent ca o „Comisie Virtuală”. „Comisia Virtuală” este o aplicație pe calculator care permite ministerelor să facă observații pentru anumite propuneri prin intermediul site-ului primului-ministru. După întrunire, Comisia stabilește două indexuri.

Indexul Roșu adună toate propunerile/planurile pentru care nu s-a ajuns la un acord. Aceste probleme pot fi amânate pentru o următoare întâlnire, abandonate sau menținute pentru a da posibilitatea Consiliului Miniștrilor să poată lua o decizie definitivă asupra lor.

Indexul Verde este cel de-al doilea index elaborat de Comisie. Acesta este compus din acele propuneri/planuri aprobate de Comisie. Fiind aprobate de Comisie, Consiliul Miniștrilor le aprobă în mod normal.

Consiliul Miniștrilor are însă autoritatea de a reanaliza o propunere/plan, chiar dacă aceasta a fost deja aprobată de Comisie, putând chiar să o respingă.

Aspectele economice ale tuturor propunerilor/planurilor sunt negociate de o manieră interministerială. Comisia Delegată pentru Probleme Economice analizează impactul relevant al propunerii din perspectiva raționalității și al controlului cheltuielilor publice. Exceptând cazurile urgente, nicio propunere cu repercusiuni bugetare și economice nu poate fi analizată de către Comisia Generală a Secretarilor și Subsecretarilor de Stat, dacă nu a fost revizuită de Comisia Delegată pentru Probleme Economice. Dacă revizuirea propunerii devine prioritară, Comisia Delegată se întrunește chiar în săptămâna de dinaintea întâlnirii Comisiei Generale.

Atunci când propunerea este prezentată sau se urmărește să se obțină sprijin din partea grupurilor de interes, simplul fapt că ministerul este cel care realizează aceste consultări mărește șansa de succes. O situație similară există și în legătură cu negocierea interministerială. Gradul de implicare a șefului de departament are un efect direct asupra șanselor de succes. În acest caz, importanța relativă a ministerului și greutatea sa politică determină nivelul de autoritate pe care îl are ministerul pentru a își atinge obiectivele.

3. Funcția de suport

Funcția de suport se referă la o serie de activități, iar dintre acestea două au o particularitate importantă: explicarea propunerii de politici publice și recomandările făcute de parlament în timpul examinării propunerii. Explicarea propunerii de politici

publice acoperă toate activitățile legate de definirea propunerii și de identificarea factorilor care motivează administrația – incluzând motivul care a determinat optarea pentru o anumită soluție.

4. Monitorizarea și evaluarea

Această funcție nu a cunoscut o dezvoltare semnificativă până la ora actuală în Spania. Multe ministere se bazează pe entități de monitorizare statistică pentru politicile din domeniu, și în acest sens există două instituții care au ca scop producerea de date socioeconomice moderne pentru oficialii responsabili cu elaborarea politicii – *Institutul Național de Statistică* (Instituto Nacional de Estadística - INE), care funcționează sub egida Secretariatului de Stat pentru Sprijinirea Economiei și a Afacerilor (Secretaría de Estado de Economía y Apoyo a la Empresa), structură în cadrul Ministerului Economiei și Afacerilor, precum și *Centrul pentru Cercetare Sociologică* subordonat Primului-Ministru, (Centro de Investigaciones Sociológicas – CIS). Pentru a evita problemele și pentru a suprima deficiențele fundamentale cu scopul de a asigura o bună funcționare a administrației publice în Spania, guvernul a creat o Agenție de Evaluare a Calității Politicilor Publice (Agencia Estatal de Evaluación de las Políticas Públicas y la Calidad de los Servicios - AEVAL), aflată actualmente în subordinea Ministerului Finanțelor și Administrației publice (Ministerio de Hacienda y Función Pública), care colaborează atât cu oficialii, cât și cu profesioniștii din câteva sectoare.

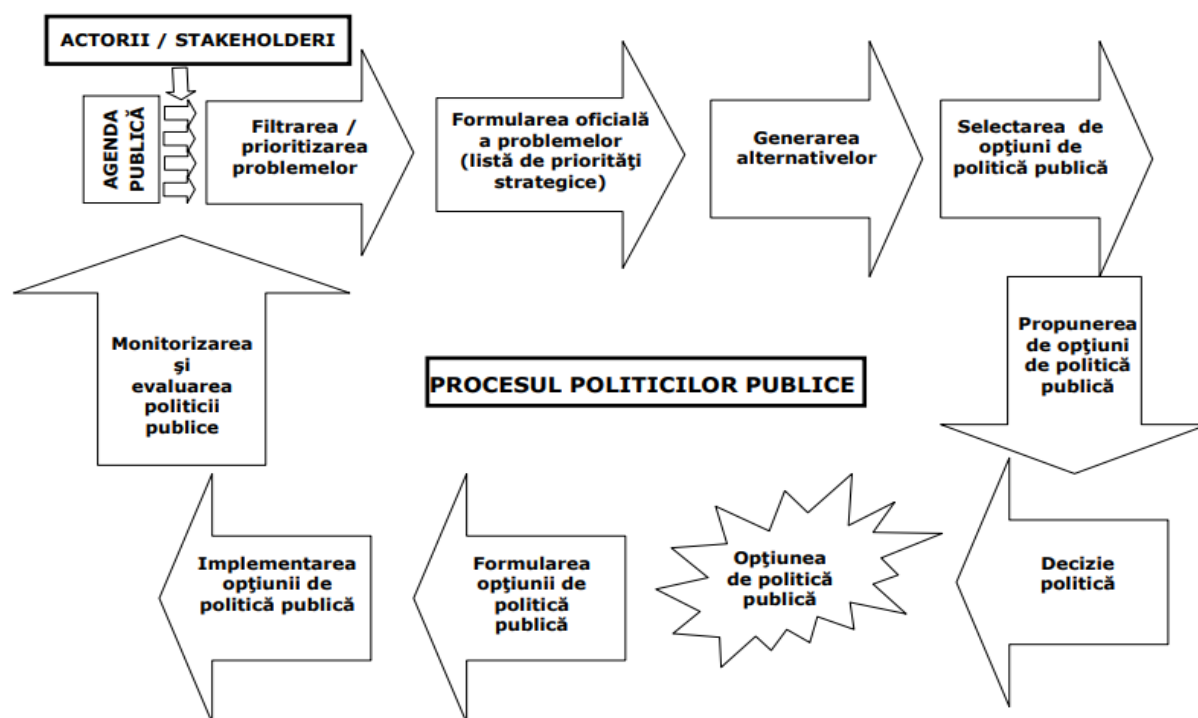

Figura 5. Procesul politicilor publice

Sursa: <http://www.anfp.gov.ro/R/Doc/2015/Proiecte/Incheiate/MAPN/3.%20Materiale%20de%20formare%20Politici%20publice.pdf>

8. Economia socială și antreprenoriatul social în Spania

Așa cum am subliniat, formele incipiente de economie socială își găsesc originea în noile condiții create de dezvoltarea capitalismului industrial din secolele

18 și 19 (López Castellano, 2003). Acestea au apărut ca răspuns la nevoile celor mai vulnerabile și lipsite de apărare grupuri sociale, din necesitatea de a găsi soluții inovatoare la problemele comunităților locale (sociale sau economice), dar și ca dorință de satisfacere a nevoilor care erau insuficient acoperite de sectorul public sau privat.

Structurarea conceptului actual de economie socială în jurul a câtorva forme de organizare – cooperative, societăți mutuale și asociații (ulterior s-au alăturat și fundațiile) – are ca fundament istoric legătura cu asociațiile și cooperativele populare ce erau orientate către activități de caritate (fundații de caritate, frații și spitale). Apariția clasei muncitoare a determinat un nou impuls în consolidarea acestora în secolul 19 pe teritoriul unor importante țări europene precum: Marea Britanie, Germania, Franța, Italia și Spania (CIRIEC, 2012, p. 11-13). Dacă ne raportăm la regiunea analizată, putem să amintim ca punct de referință anul 1840, când țesătorii din Barcelona au înființat primul sindicat: Asociación de Tejedores, concomitent cu societatea de asigurare reciprocă (mutuală), Asociación Mutua de Tejedores, ce a devenit în 1842 Compañía Fabril de Tejedores. Aceasta este considerată prima cooperativă din Spania și a fost un amestec de "societate de producție a muncitorilor și societate de asistență reciprocă" (Reventos, 1960).

8.1. *Originile, conceptul și caracteristicile fundamentale ale economiei sociale în Spania*

Spania, una dintre cele mai importante economii ale continentului european și ale Uniunii Europene, are o istorie veche și o experiență demnă de luat în considerare în domeniul economiei sociale și al antreprenoriatului social.

Configurația actuală a economiei sociale în Spania este determinată de Legea nr. 5 din data de 29 martie 2011 privind economia socială, act normativ fără precedent în Spania, care a reprezentat un punct de cotitură în recunoașterea, vizibilitatea și dezvoltarea sectorului, atât în plan intern, cât și al Uniunii Europene, însă rădăcinile moderne ale conceptului sunt mult mai vechi.

Astfel, procesul de integrare și asimilare națională a conceptului de economie socială a început în Spania odată cu adoptarea Constituției în 1978. Actul normativ, extrem de important, se integra în acel cadru european în care economia socială era privită cu un interes tot mai mare. Articolul 129.2 din textul constituțional declară sprijinul efectiv acordat de stat pentru "diversele forme de participare la societate", la cooperativism și la accesul lucrătorilor la mijloacele de producție (Montolio, 2002).

Ulterior, consecințele crizelor economice, intrarea în Uniunea Europeană (1986) și, de asemenea, politica guvernelor socialiste succesive începând din anul 1982, au favorizat întărirea atenției asupra acestui fenomen "nou" al economiei. Astfel se poate explica, de exemplu, Declarația de la Sevilla (Declaración de Sevilla), semnată la 7 decembrie 1985 de către reprezentanții a 15 țări latino-americane, Spania și Portugalia, ca punct culminant al "*întâlnirii ibero-americane privind cooperativismul, ocuparea forței de muncă și dezvoltarea*". În acest manifest este proclamat faptul că atât cooperativismul, cât și economia socială în ansamblu, constituie instrumente importante în dezvoltarea țărilor semnatare și în special în crearea de locuri de muncă (Montolino, 1990).

Preocuparea constantă pentru avantajele oferite de implementarea economiei sociale a dus, de asemenea, la adoptarea în 1986 a Legii 15 privind Societățile Muncitorești Anonime (Sociedades Anónimas Laborales), care s-a dorit o valorificare a experienței anterioare și un instrument, alături de alte forme de organizare juridică ce sprijină ocuparea forței de muncă, ca de exemplu, cooperativele (Montolino, 1987).

Din punct de vedere instituțional, un reper important în istoria modernă a conceptului de economie socială din Spania îl reprezintă Legea 31 din 27 decembrie 1990 care a generat cadrul legal pentru înființarea, începând cu anul 1991, a Institutului Național pentru Promovarea Economiei Sociale (INFES - Instituto Nacional de Fomento de la Economía Social). Acesta înlocuia fosta Direcție Generală a Cooperativelor (Dirección General de Cooperativas), structură ce se afla în componența Ministerului Muncii și Securității Sociale (Ministerio de Trabajo y Seguridad Social). În prezent (din 1997), INFES a devenit Direcția Generală pentru Promovarea Economiei Sociale și a Fondului Social European (Dirección General de Fomento de la Economía Social y del Fondo Social Europeo).

Acest organism a generat și încurajează inițiative care nu pot fi ignorate: a facilitat apropierea diferitelor sectoare ale economiei sociale, fapt care a permis constituirea în 1992 a CEPES⁴: Confederația Spaniolă a Întreprinderilor din Economia Socială (Confederación Empresarial Española de Economía Social); sprijină direct inițiativele de afaceri din zona economiei sociale; acordă ajutor pentru restructurarea diferiților actori ai sectorului; consolidează relațiile sectoriale externe, publică și diseminează studii științifice în domeniu (în acest sens editează mai multe publicații: Boletín de Estudios y Documentación; Libro blanco de la economía social etc.) și promovează cercetătorii importanți din zona economiei sociale etc.

Confederația Spaniolă a Întreprinderilor din Economia Socială (CEPES) a fost înființată cu scopul de a reprezenta interesele membrilor săi și a furniza o platformă de dialog instituțional între aceștia și autoritățile publice. În prezent, CEPES are o componență trans-sectorială și este recunoscută ca o instituție cu un rol important în economia spaniolă. Anual, aceasta colectează date și publică rapoarte cu privire la starea economiei sociale în Spania, dar și în zona mediteraneeană, precum și analize comparative între Spania și alte zone de interes de pe glob.

Un alt reper important în consolidarea și promovarea economiei sociale și a antreprenoriatului social îl reprezintă adoptarea în data de 16 iulie 1999 a Legii 27 privind Cooperativele. Această lege reprezintă actul constitutiv al Consiliului pentru Promovarea Economiei Sociale (Consejo para el Fomento de la Economía Social), conferindu-i acestuia rolul de organism consultativ pentru activități legate de economia socială. Consiliul are ca atribut asigurarea vizibilității organizațiilor din domeniul economiei sociale, facilitarea dialogului între acestea și furnizarea de mijloace de promovare a economiei sociale cu scopul de a genera noi locuri de muncă.

⁴ CEPES este o organizație "umbrelă" care include 26 de organizații și care are menirea de a activitățile economice desfășurate în cadrul conceptului de economie socială. Toate organizațiile membre sunt confederații de stat sau autonome și grupuri de afaceri specifice, reprezentând interesele Cooperativelor, Societăților de Muncă, Mutualități, Întreprinderi de Inserție, Centre de Ocupare Specială, Asociații Pescarilor și Asociații ale Sectorului Persoanelor cu Handicap, cu peste 200 de structuri de formare. sprijin la nivel regional.

Relativ recent, Legea nr. 5/2011, care asigură cadrul actual de manifestare a economiei sociale și a antreprenoriatului social în Spania, a fost modificată și actualizată prin aprobarea Legii nr. 31 din 9 septembrie 2015. Noul act normativ actualizează regulamentele privind desfășurarea activităților independente și măsurile de consolidare și promovare a economiei sociale.

Textul legii, definește economia socială ca fiind *setul de activități economice și de afaceri, desfășurate în sfera privată de acele entități care, în conformitate cu un set de principii, urmăresc interesul economic general ori social sau ambele.*

Conform legii, principiile care guvernează economia socială în Spania sunt:

- *Întâietatea (primatul) omului și a scopurilor (obiectivelor) sociale asupra capitalului (banilor).* Principiul se concretizează într-o gestiune (administrare) autonomă și transparentă, democratică și participativă a resurselor financiare și umane, care permite prioritizarea luării deciziilor cu precădere în favoarea persoanelor și a necesităților acestora sau a scopului social declarat, în funcție de serviciile și aportul în muncă adus, fiind mai puțin importantă contribuția la constituirea capitalului social;
- *Distribuirea rezultatelor obținute din activitatea economică se face în principal în funcție de aportul în muncă și serviciul sau activitatea desfășurată (realizată) de membrii și/sau parteneri și, după caz, pentru a atinge scopul social al entității;*
- *Promovarea (încurajarea) solidarității (atât internă dar și cea îndreptată spre societate) cu obiectivul de a fundamenta pe baze sustenabile angajamentul față de dezvoltarea locală; oportunitățile egale pentru bărbați și femei; coeziunea socială; inserția persoanelor expuse riscului de excludere socială; generarea unor locuri de muncă stabile și de calitate; concilierea vieții personale cu cea de familie și cea profesională;*
- *Independența față de puterea publică.*

Datorită organizării administrativ-teritoriale a Spaniei, caracterizate prin descentralizarea puterii, există diferențe substanțiale privind reglementarea entităților de economie socială de la o regiune autonomă la alta, acestea intrând sub incidența guvernelor regionale. Deși prezente în forme foarte variate, toate aceste entități (cooperative de lucrători, de agricultori, de navigatori, de consum, de credit, în domeniul serviciilor, al educației, al sănătății, al asigurărilor, al transporturilor; asociații, fundații, case de ajutor reciproc, agenții de ocupare și altele) împărtășesc principiile de bază ale economiei sociale. Toate își desfășoară activitatea în baza Constituției spaniole și se disting de companiile și organizațiile cu caracter comercial.

Ca atare, conform legislației spaniole, următoarele entități fac parte din acest grup economic divers, reprezentat de economia socială:

- Cooperativele (Cooperativas);
- Societățile muncitorești (Sociedades Laborales);
- Societățile mutuale de asigurări (Mutualidades);
- Centre speciale de ocupare a forței de muncă (Centros Especiales de Empleo);
- Întreprinderi de inserție ocupațională (Empresas de Inserción);
- Ghilde (breslele) pescărești (Cofradías de Pescadores);
- Asociațiile (Asociaciones);
- Fundațiile (Fundaciones).

Cooperativele au apărut odată cu procesul de industrializare, pentru a răspunde provocărilor ocupării forței de muncă și nevoilor economice și sociale ale indivizilor și grupurilor care erau nemulțumite de noua piață a muncii și alegeau moduri alternative de angajare și asociere.

Cooperativa este o formă de organizare a întreprinderilor (a afacerilor) care are la bază o structură și un mod de funcționare democratic. Acestea sunt înființate cu dublul scop de a obține succes economic și de a răspunde obiectivelor sociale.

O cooperativă poate fi definită ca fiind o întreprindere înființată în mod liber, care este deținută și controlată de un grup de persoane cu scopul de a obține în mod echitabil beneficii reciproce, care reies din activitățile întreprinderii, și nu în primul rând din investiția făcută în aceasta (Parnell, 1992).

În Spania, activitatea lor se desfășoară în conformitate cu principiile de cooperare acceptate și reglementate de cadrul legal al comunităților autonome, al statului și cel internațional.

Conform CEPES (2018) - Confederației Spaniole a Întreprinderilor din Economia Socială (Confederación Empresarial Española de Economía Social), principiile care guvernează cooperativismul spaniol sunt:

- aderarea voluntară și deschisă a partenerilor; care garantează libera intrare și ieșire în și din cooperativă (principiul "*ușilor mereu deschise*");
- managementul democratic asigură membrilor asociați participarea directă și în condiții de egalitate la stabilirea obiectivelor cooperativei, independent de capitalul subscris și vărsat (aportul de capital) (principiul "*o persoană, un vot*");
- participarea economică a partenerilor/asociaților determină distribuția beneficiilor în funcție de activitatea realizată în cooperativă și nu în funcție de aportul de capitalul, ceea ce face să fie evitată îmbogățirea personală a unor membri în detrimentul altora (principiul "*repartizării beneficiilor în funcție de munca asociatului, nu de capital aportat*");
- educația, instruirea și informarea, precum și promovarea/încurajarea cooperativismului, sunt obligații pe care cooperativa le are față de asociații și salariații săi. (principiul "*școala de democrație economică*" – educarea în spiritul democrației economice);
- interesul (preocuparea) pentru comunitate, ceea ce înseamnă "a paria" pe dezvoltarea sustenabilă (durabilă), coeziunea socială pe plan local, transmitând totodată cultura și comportamente democratice. (principiul "*dezvoltării sustenabile și al angajamentului față de comunitatea locală*")

Toate aceste principii definesc cooperativele, indiferent de tipologia juridică și organizațională variată care există în interiorul acestei forme de organizare juridică. În Spania, o clasificare analitică, împarte acest sector în:

- *Cooperative de gradul I*: grupează cel puțin trei parteneri care sunt uniți de interese și angajamente socio-economice comune;
- *Cooperative de gradul II*: integrează ca parteneri cel puțin două cooperative, cu scopul de a își consolida activitatea economică. "O cooperativă a cooperativelor".

Din punct de vedere al activității pe care o desfășoară, se pot identifica cooperative în domenii diverse, astfel legislația spaniolă recunoaște 12 tipuri de

cooperative: de lucrători; de consumatori; de locuințe⁵; agricole; de exploatare comună a pământului (terenurilor); de servicii; de pescari; ale transportatorilor; de asigurări; de îngrijire medicală; de educație (inițiativă socială) și de credit.

În domeniul cooperativelor, cadrul legislativ în vigoare la nivel statal este dat de *Legea nr. 27 din 16 iulie 1999, a Cooperativelor*, precum și de *Legea nr. 20 din 19 decembrie 1990, privind regimul fiscal al Cooperativelor*.

La nivelul comunităților autonome, există anumite abordări specifice, sistemul legislativ catalan beneficiind în acest sens de *Legea nr. 18 din 5 iulie 2002, a Cooperativelor din Catalonia*.

Societățile muncitorești⁶ (Sociedades Laborales) sunt societăți anonime (Sociedades Anónimas Laborales – S.A.L) sau societăți cu răspundere limitată (Sociedades Limitadas Laborales – S.L.L sau Sociedad de Responsabilidad Limitada Laboral – S.R.L.L.).

Bazându-se pe fundamente teoretice similare cu cele ale cooperativelor, în Spania, Societățile muncitorești au dezvoltat un potențial ridicat de generare de entități economice. Cu toate acestea, Societățile muncitorești se individualizează de cooperative în principal prin faptul că lucrătorii au statut juridic dublu (parteneri și angajați). Societățile muncitorești reprezintă o combinație eficientă de companii profitabile și locuri de muncă de calitate.

La succesul implementării în economia spaniolă a acestei forme juridice de organizare a contribuit și existența în trecut (în vechil cadru legal) a o serie de avantaje financiare și fiscale, ca de exemplu: reducerea de 99% a impozitului asupra societăților (impuesto sobre sociedades), acordarea de împrumuturi și libertatea de a amortiza, în primii cinci ani, activele legate de activitatea desfășurată. Cu toate acestea, în ciuda mandatului constituțional care a impus autorităților să faciliteze accesul lucrătorilor la proprietatea asupra mijloacelor de producție, Societățile muncitorești nu a fost niciodată promovate în mod special în Spania, spre deosebire de cooperative (Fajardo Garcia, Munecas & San Jose, 2016).

În această formă de organizare juridică, capitalul social majoritar trebuie să fie deținut de lucrători (muncitori) a căror relație de muncă este pe termen nedeterminat (contract de muncă pe termen nedeterminat), care oferă servicii contra cost în mod personal și direct.

Faptul că lucrătorii sunt parteneri, promovează auto-motivația, o funcționare pe baze democratice și practicarea auto-managementului (self-managementului). De asemenea, într-o economie digitalizată, din moment ce Societatea muncitorească este controlată de propriii angajați, aceasta își poate direcționa mai bine managementul spre inovare și formare permanentă, factori cheie pentru dezvoltare în acest mediu.

⁵ O cooperativa de locuinte este formata atunci cand un grup de oameni se alatura, pe o baza democratica, pentru a detine sau controla aspecte ce tin de locuintele lor si de facilitatile comunitatii in care traiesc. De obicei, oamenii fac acest lucru prin formarea unei cooperative non-profit. In fiecare luna, membrii (adica locuitorii acestei comunitati) platesc o suma care acopera partea lor din cheltuielile de functionare ale cooperativei.

⁶ Partenerii nu au nici o responsabilitate personală în ceea ce privește datoriile societății. Societatea răspunde în limita activelor ei.

În Spania, conform actualului cadru legal, societățile muncitorești se caracterizează prin (Fajardo Garcia, Munecas & San Jose, 2016):

- *Capitalul social majoritar este deținut de lucrătorii (muncitorii) cu contract de muncă pe termen nedeterminat (51%)* – se încurajează astfel ocuparea forței de muncă pe baze sustenabile.

Limitarea aportului de capitalul al partenerilor⁷ este un principiu care se transpune în practică prin faptul că *niciun membru al societății muncitorești nu poate deține mai mult de 33,33% din capital (o treime)*, cu excepția cazului în care membrul este o entitate publică sau non-profit, caz în care participarea nu poate depăși 50%. Un caz excepțional este considerat atunci când societatea are doar doi parteneri, (situație excepțională care nu trebuie să dureze mai mult de 36 de luni, deoarece numărul partenerilor trebuie să fie, de obicei mai mare sau egal cu trei⁸, iar cel puțin doi dintre ei trebuie să fie lucrători, deoarece majoritatea capitalului social trebuie să fie, să fie în mâinile partenerilor de lucru), capitalul putând fi împărțit 50/50% între aceștia. Consensul între partenerii de lucru este esențial în toate deciziile strategice.

- *Limitarea numărului de ore lucrate*: numărul total de ore/an lucrate de angajații cu contracte pe durată nedeterminată care nu sunt parteneri nu poate să depășească 49% din totalul orelor/an lucrate la nivel de societate de totalul partenerilor (de la calculul numărului de ore totale lucrate sunt excluse orele/an lucrate de personalul care are un grad de dizabilitate fizică sau mentală mai mare sau egal cu 33%) .

- *Pot să fie cu răspundere limită sau pot fi anonime (pe acțiuni)*. În primul caz, capitalul social minim este de 3.000 de euro, iar în al doilea de 60.000 euro.

- *Preferința (întâietatea) de transmitere a acțiunilor/participațiilor*, conferă prioritate în achiziție, mai întâi lucrătorilor cu contract nedeterminat, apoi celorlalți parteneri (asociați) de lucru și în cele din urmă, se poate alege o terță parte din afara societății. Acțiunile/participațiile sunt întotdeauna nominative.

În cazul Societăților muncitorești, cadrul legislativ în vigoare la nivel statal este dat de *Legea nr. 44, din 14 octombrie 2015, a Societăților muncitorești și a parteneriatelor*, precum și de *Decretul regal 2114, din 2 octombrie 1998, care reglementează Registrul administrativ al Societăților de muncitorești*.

Societățile mutuale de asigurări (Mutualidades), în Spania sunt definite ca fiind entități de asigurare care efectuează o activitate complementară sistemului de securitate socială, cu alte cuvinte, oferă asigurări complementare pentru riscuri de boală și bătrânețe.

Așa dar, o societate mutuală este o asociație autonomă de persoane (persoane fizice sau juridice), non-profit, unite voluntar cu scopul principal de a satisface nevoile lor comune de asigurare (complementare sistemului de securitate

⁷ Există două tipuri de parteneri: angajații, care au un contract pe durată nedeterminată (aceștia trebuie să dețină cel puțin 51% din capitalul societății) și partenerii capitaliști, care sunt lucrători temporari sau nu sunt lucrători dar dețin părți sociale sau acțiuni (aceștia pot avea maximum 49% din capitalul social).

⁸ Din punct de vedere al numărului de parteneri, în practică se întâlnesc trei categorii de societăți muncitorești: micro sau nano societăți (între 2 și 10 parteneri lucrători); societăți medii (între 11 și 50 de parteneri lucrători) și societăți mari (mai mult de 51 de parteneri lucrători).

socială), care desfășoară activități alternative sistemului public, devenind o experiență de management interesantă. Membrii societății mutuale contribuie la finanțarea societății cu o cota (taxă) socială (quota social). Cu capitalul acumulat din cotele sociale și profitul redistribuit, societatea oferă serviciile sale partenerilor care au nevoie de ele.

Societatea mutuală este condusă pe baza principiului solidarității între membri, care participă în structurile de conducere ale afacerii și aderă la următoarele principii: absența acționariatului (asigurații și membrii mutuali reprezintă una și aceeași persoană), libertatea de asociere, lipsa orientării directe către profit, solidaritate, democrație, independență.

Această formă de gestiune democratică, în care persoana asigurată coincide asiguratului face ca primele de asigurare plătite să fie destinate în totalitate garanției acoperirii riscurilor colectivului asigurat. Există o relație statutară și nu contractuală. (calitatea de membru conferă și calitatea de asigurat).

Principiile de funcționare ale Societăților mutuale de asigurări sunt:

- *lipsa părților sociale*: mutualitățile reprezintă un grup de persoane (fizice sau juridice), numite membri; nu reprezintă niște fonduri puse în comun, ca în cazul altor societăți;
- *apartenența deschisă*: acces liber tuturor celor care îndeplinesc condițiile stipulate în statut și care aderă la principiile mutualității;
- *solidaritate între membri*: un principiu istoric, cu origini în mișcarea muncitorească din secolul al XIX-lea și în ideologia mișcării solidare. În zilele noastre, acestea se traduc în principiile de responsabilitate comună; menținerea unui echilibru între riscuri benefice și riscuri negative; lipsa discriminării între membri și acoperirea unor riscuri mai mari decât cele acoperite de sistemele individuale;
- *guvernare democratică*: stabilită prin principiul „o persoană – un vot”, spre deosebire de regula „o parte socială – un vot” valabil pentru guvernarea corporatistă. Membrii consiliului director sunt voluntari, spre deosebire de corporații, unde se practică plățile de onorarii pentru directori;
- *egalitatea drepturilor și a obligațiilor membrilor*, indiferent de mărimea primei sau a cotei plătite pentru acoperirea riscurilor asigurate;
- *independența*: mutualitățile sunt organizații private și independente, care nu sunt controlate de reprezentanți ai autorităților, sau finanțate din fonduri publice;
- *redistribuire limitată a profitului*: profitul unei mutualități poate fi distribuit între membri, de multe ori sub forma reducerilor oferite pentru produse sau servicii, dar cea mai mare parte a profiturilor sunt reinvestite în mutualitate, pentru îmbunătățirea serviciilor, finanțarea dezvoltării activităților sau creșterea fondurilor proprii, care să servească drept garanție pentru îndeplinirea angajamentelor asumate;
- reglementarea juridică este de competența exclusivă a Comunităților Autonome.

Ca tare, o caracterizare mai complexă a Societăților mutuale de asigurări le definește ca fiind grupări de persoane cu obiective de bunăstare socială și fără motiv de profit, organizate cu scopul de a asigura protecție împotriva consecințelor diferitelor riscuri sociale pentru membrii lor și familiile acestora. Acestea furnizează în general acoperire pentru bunăstarea socială și acces la servicii sociale finanțate

pe baza solidarității, obiective definite în mod democratic de către membri. Societatea mutuală de asigurări funcționează în mod esențial în conformitate cu principiul administrării autonome, absenței acționarilor și independenței de autoritățile publice. Deși societățile mutuale trebuie să se conformeze legislației naționale fiind, deci, subiect al supravegherii de către aceste autorități, controlul democratic al funcționării lor este exercitat în primul rând prin organele lor statutare. Autonomia și structura lor democratică sunt garanția dinamismului și a adaptării constante a serviciilor lor pentru a răspunde nevoilor efective.

În Spania, cadrul juridic general este conturat de *Decretul regal 1430, din 27 decembrie 2002, care aprobă reglementarea societăților mutuale (reciproce) de asigurări.*

La nivelul Comunităților Autonome, în Catalonia, cadrul legal este oferit de *Legea nr. 10 din 13 iunie 2003, a societăților mutuale de securitate socială din Catalonia.*

Centrele speciale de ocupare a forței de muncă (Centros Especiales de Empleo) reprezintă o recunoaștere concretă a drepturilor persoanelor cu dizabilități. Acestea încearcă să răspundă necesității de sprijin adițional pentru a obține integrarea acestui grup exclus și reprezintă un element cheie pentru a avansa schimbarea culturală care recunoaște persoanele cu dizabilități⁹ ca fiind cetățeni cu drepturi depline.

Centrele speciale de ocupare a forței de muncă sunt întreprinderi de economie socială care combină viabilitatea economică și participarea lor pe piață, cu angajamentul lor social față de grupurile cu oportunități mai puține pe piața muncii. Structura și organizarea lor sunt identice cu cele ale societăților obișnuite.

În prezent, în Spania, există două posibilități de integrare pe piața forței de muncă a persoanelor cu dizabilități. Pe de o parte, integrarea directă pe piața liberă a muncii obișnuită și, pe de altă parte, integrarea pe piața protejată prin intermediul Centrelor speciale de ocupare a forței de muncă.

Societățile cu capital de stat și privat cu mai mult de 50 de angajați permanenți trebuie să aibă 2% din personalul angajat rezervat pentru persoanele cu dizabilități. Administrația publică, de asemenea, trebuie să rezerve 5% din locurile de muncă destinate funcționarilor publici pentru această categorie de persoane.

Există o dezbatere aprinsă în Spania cu privire la eficiența acestei prevederi legale, deoarece, cel puțin la nivelul societăților private, rare ori este respectată. Cu toate acestea, este clar că situația ar fi mult mai critică dacă nu ar exista cadrul legal descris. În acest sens, începând cu anul 2000, pentru a ușura aplicarea legislației, există posibilitatea de a recurge la alternative intermediare, care presupun implicarea societăților private prin contractarea de bunuri sau servicii de la și în favoarea Centrelor speciale de ocupare a forței de muncă.

Aceste prevederi, puse în contextul dat, pot fi înțelese ca fiind două etape consecutive în procesul de inserție; persoanele cu dizabilități ar putea debuta într-un Centru speciale de ocupare a forței de muncă și, odată ce au obținut calificările

⁹ În Spania, legislația în vigoare se adresează persoanelor cu o dizabilitate (dizabilități intelectuale sau motorii, boli psihice și alte dificultăți speciale) egală sau mai mare de 33%, ceea ce diminuează capacitatea de a munci în același procentaj.

profesionale și personale, legea deschide oportunitatea/obligăția pentru inserția pe „piața normală a muncii”.

Centrele speciale de ocupare a forței de muncă au fost înființate cu scopul final de a realiza inserția persoanelor cu dizabilități, astfel că trebuie aplicat un „itinerariu de inserție individual”¹⁰ fiecărei persoane. Acest lucru înseamnă că trebuie stabilite măsuri de instruire, consiliere, sfătuire și însoțire. Din acest motiv, fiecare Centru special de ocupare a forței de muncă trebuie să aibă minim 70% din angajați persoane cu dizabilități, lăsând ca restul de 30% să fie ocupat de persoane profesioniste, capabile să implementeze „itinerariul de inserție individual”. În plus față de furnizarea de locuri de muncă, Centrele speciale de ocupare a forței de muncă garantează formarea și sprijinul permanent în viața personală și socială a persoanelor cu dizabilități, promovând tranziția spre piața liberă a forței de muncă.

Centrele speciale de ocupare a forței de muncă pot să fie create de sectorul public sau de orice altă entitate sau individ cu capacitatea de a acționa ca om de afaceri, este însă necesar un studiu economic prealabil pentru a confirma fezabilitatea proiectului. De asemenea, este necesară asigurarea anumitor cerințe:

- să se adreseze unui grup de persoane cu un grad de invaliditate egal cu sau mai mare de 33%, care vor oferi servicii de muncă în numele și în cadrul centrului, întocmind și o declarație pe proprie răspundere că pot conta pe acești lucrători;
- să își asume un angajament expres care să confirme că vor consilia și instrui persoane cu dizabilități;
- să înregistreze centrul în Registrul Direcției Generale de Ocupare și Relații de Muncă (Registro de la Dirección General de Empleo y Relaciones Laborales).

Există 576 de astfel de centre înregistrate în Spania. Grupul FUNDOSA ocupă un loc important în cadrul acestei forme organizatorice specifică economiei sociale.

Grupul FUNDOSA este divizia de afaceri a Fundației ONCE (pentru cooperarea și integrarea persoanelor cu handicap, fiind creată în 1989 ca un instrument util în serviciul persoanelor cu dizabilități), care în prezent cuprinde 73 de companii proprii și 39 de investitori, cu un total de 147 de centre de lucru. Forța de muncă actuală a companiilor care alcătuiesc Grupul este de peste 11.000 de lucrători, dintre care aproximativ 69% au un anumit tip de dizabilitate. Acest fapt transformă Grupul într-un model de bune practici în domeniul inserției sociale.

Cadrul juridic spaniol este conturat în principal de *Decretul regal nr. 1 din 29 noiembrie 2013, care aprobă textul consolidat al Legii generale privind drepturile persoanelor cu handicap și incluziunea socială a acestora*, precum și de *Legea nr 26 din 1 august 2011 pentru implementarea Convenției internaționale privind drepturile persoanelor cu handicap, etc.*

¹⁰ Itinerariile de inserție sunt o denumire obișnuită în limbajul Uniunii Europene. Ele sunt politici de muncă ce vizează realizarea unei compatibilități între cerere și ofertă prin utilizarea combinată a unor măsuri active de plasare a forței de muncă, cum ar fi identificarea discrepanțelor, instruire, mediere și consiliere cu scopul de a trasa o rută individuală pentru obținerea unui loc de muncă. De aceea, Itinerariul de Inserție tinde să fie aplicat atunci când cel ce își caută un loc de muncă se află departe de oferta de muncă și constă în rezolvarea discrepanțelor.

La nivelul Comunităților Autonome, în Catalonia, cadrul legal este oferit în principal de *Legea nr. 12 din 11 octombrie 2007 privind serviciile sociale din Catalonia, precum și de Legea nr. 13 din 30 octombrie 2014 privind accesibilitatea.*

Întreprinderile de inserție ocupațională (Empresas de Inserción) au apărut ca un instrument de combatere a sărăciei și excluziunii sociale.

Sunt inițiative de afaceri care combină logica de afaceri cu metodologiile și tehnicile de identificare și plasare a locurilor de muncă. Sunt companii care nu se află în afara proceselor convenționale ale economiei, deoarece produc bunuri și servicii, îmbunătățesc mediul, potențază serviciile pentru oameni și promovează calitatea vieții, fiind în același timp profitabile și competitive. Însă, pentru acest tip de întreprindere, pe lângă evaluarea rentabilității economice, este foarte important să se sublinieze rentabilitatea în aspectele sociale, deoarece beneficiarii încetează să mai fie pasivi și dependenți, aceștia contribuind la bunăstarea societății.

Întreprinderile de inserție ocupațională vizează persoanele care, deși nu au un anumit grad de dizabilitate, se află totuși într-o poziție socială nefavorabilă (persoanele aflate în situație sau risc grav de excluziune socială și care întâmpină dificultăți semnificative în integrarea pe piața obișnuită a muncii), ca de exemplu:

- persoane cu venituri minime (de inserție);
- șomerii de lungă și foarte lungă durată ;
- tinerii care nu au absolvit perioada de școlarizare obligatorie și sunt șomeri;
- foști dependenți de droguri care se află în proces de reabilitare și reintegrare socială;
- deținuții din închisori și foștii deținuți aflați în situație de șomaj;
- alte grupuri, cum ar fi: minoritățile etnice, imigranții sau persoanele confruntate cu violența domestică, etc.

Ca și în cazul Centrelor speciale de ocupare a forței de muncă, Întreprinderile de inserție ocupațională au ca principal obiectiv furnizarea persoanelor din grupurile țintă a unui "itinerariu de inserție" care constă într-un plan personalizat care stabilește o cale planificată de realizare a integrării pe piața obișnuită a muncii.

În mod normal, un itinerar de inserție include mai multe etape:

1. *Serviciul de întâmpinare și consiliere:* este etapa în care situația persoanei este diagnosticată;
2. *Elaborarea unui plan de lucru individualizat;*
3. *Pre-ateliere de lucru:* recuperarea abilităților și a deprinderilor profesionale pe care persoanele beneficiare le aveau dobândite deja;
4. *Ateliere de specializare a muncii:* perfecționarea cunoștințelor și abilităților.
5. *Faza de inserție:* persoanele beneficiare pun în practică ceea ce au învățat în fazele anterioare;
6. *Intrarea pe piața forței de muncă obișnuită* (obiectivul final așteptat).

Între caracteristicile care individualizează o astfel de formă juridică specifică antreprenoriatului social se detașează următoarele:

- cel puțin 51% din capitalul social să fie deținut de către o organizație socială sau o entitate non-profit;
- să aibă printre muncitorii săi un procent de lucrători de inserție. În funcție de fiecare Comunitate Autonomă, acesta variază între 30% și 60%;

- cel puțin 80% din rezultatul pozitiv sau excedentul obținute în fiecare exercițiu financiar este redistribuit pentru îmbunătățirea sau extinderea structurii productive și de inserție.

Concluzionând, Întreprinderile de inserție ocupațională pot fi definite ca structuri de învățare, în formă comercială, al căror scop este de a permite accesul la ocuparea forței de muncă a grupurilor dezavantajate, prin dezvoltarea unor activități productive, pentru care este proiectat un proces de inserție (itinerariu de inserție), dar în același timp și o relație de muncă convențională.

Prezența persoanelor aflate în situație de excluziune socială în Întreprinderile de inserție este temporară, deoarece intenția acestora nu este de a crea locuri de muncă pe perioadă nedeterminată, ci de a forma și a instrui oamenii să își găsească un loc de muncă în economia reală (neprotejată).

Statal, cadrul juridic este conturat în principal de *Legea 44 din 13 decembrie 2007, pentru reglementarea regimului Întreprinderilor de inserție*.

La nivelul Comunităților Autonome, în Catalonia, cadrul legal este oferit în principal de *Legea 27 din 20 decembrie 2002, privind măsurile legislative de reglementare a Întreprinderilor de inserție a forței de muncă în Catalonia*.

Cofraternitățile (ghildele, breslele) pescărești (Cofradías de Pescadores) din Spania au tradiție și o lungă istorie. Unele dintre ele au fost înființate în secolul al XII-lea. La începuturi, la baza acestui tip de asociere a stat un acord mutual între comunitatea pescarilor dintr-o anumită zonă și rege (în unele cazuri cu biserica). În schimbul dreptului acordat de rege sau de biserică de a exploata resursele de pescuit ale unei anumite zone, breslele se angajau să ofere protecție (membrii își asumau obligația de a se alătura armatei regale în perioadele de război) și alte beneficii (de cele mai multe ori o donație anuală de pește). Fiecare cofraternitate avea patronaj bisericesc și un sistem complex de reguli în privința distribuirii surplusului acumulat (Franquesa, 2004).

Cu timpul, datorită scăderii treptate a puterii regale și a celei bisericesti, importanța și rolul breslelor pescărești a scăzut foarte mult. Sub influența Revoluției Franceze, breslele pescărești au fost desființate din punct de vedere legal în 1817. Urmare a desființării lor, în sectorul pescuitului s-au produs dezechilibre și o serie de conflicte legate de accesul liber. Atunci când sistemul a fost eliminat, s-a creat posibilitatea oricărei persoane de a merge la pescuit. Însă, tehnologiile aceluși moment permiteau doar pescuitul în apropierea liniei de coastă, prin urmare au apărut probleme de supraexploatare.

Dar cofraternitățile (ghildele, breslele) pescărești, de fapt, nu au dispărut. În această perioadă, breslele și-au schimbat doar aspectul instituțional. Dacă înainte erau instituții cu o coagulare religioasă, în secolele XIX și XX au apărut ca asociații industriale, cooperative, sindicate, asociații socialiste sau instituții democratice. Totuși, în ciuda aspectului lor instituțional, rolul economic a rămas același (Franquesa, 2004).

Astfel, putem defini Cofraternitățile pescărești, ca fiind organisme de drept public sectorial, non-profit, care reprezintă interesele economice ale proprietarilor de nave de pescuit și a lucrătorilor din sectorul pescuitului, care acționează ca organisme de consultare și cooperare cu autoritățile competente privind pescuitul maritim și gestionarea sectorului pescuitului. Acest tip de gestiune practicat de

breslele pescărești răspunde nevoilor și intereselor membrilor lor, cu angajamentul din partea acestora de a contribui la dezvoltarea locală, la coeziunea și susținabilitatea socială.

Modul de lucru, pentru fiecare Cofraternitate în parte, poate să fi diferit, dar practic toate se bazează pe anumite trăsături comune (Franquesa, 2004):

- o Cofraternitate include toți pescarii care lucrează într-o anumită arie geografică;
- are o structură democratică cu două grupuri reprezentative: proprietarii de nave și echipajul. Fiecare grup alege același număr de membri în organele executive;
- este obligatoriu ca membrii să furnizeze informații și să vândă captura piscicolă pe piața de licitații agreată de către breslele pescărești;
- se stabilește o taxă ce trebuie plătită de membrii acesteia, pentru a sprijini costul administrativ al Breslei. În mod normal, cuantumul taxei se situează între 1,5 și 3% din vânzări;
- Cofraternitățile pescărești sunt organizații non-profit. Excedentul este utilizat pentru a întreține, dezvolta și îmbunătăți infrastructura (vase de pescuit, echipamentul de pescuit, alte unelte, gheață etc.) sau este redistribuit membrilor (de exemplu, sub formă de pensie suplimentară pentru membrii pensionați sau văduve, sunt plătite anumite sărbători ritualice etc.);
- în conformitate cu legile și regulile generale stabilite de Comisia Europeană, statul spaniol și Comunitățile Autonome (guverne regionale spaniole), Cofraternitățile pescărești pot stabili reguli suplimentare: să controleze timpul de pescuit, să accepte sau să interzică anumite unelte și echipamente de pescuit în anumite zone, să accepte sau nu noi membri, să stabilească zonele de pescuit sau a perioadele de închidere a sezonului de pescuit etc.;
- importanța acestor forme de organizare constă și în puterea de a controla și de a sancționa. Toți membrii ghidei participă la supravegherea contractelor colective, iar cei care încalcă regulile sunt pedepsiți în timp real: produsele lor nu mai sunt acceptate la vânzare pe piață sau sunt obligați să vândă ultimii (cu prețuri mai mici). Un alt sistem de sancționare este izolarea socială sau lipsa accesului la serviciile colective (magazine, gheață, bar etc.)

În prezent, cadrul juridic este dat de Legea 33 din 26 decembrie 2014, care modifică Legea nr. 3 din 26 martie 2001, privind pescuitul maritim de stat.

Asociațiile. Principalele caracteristici ale acestei mișcări asociative sunt concentrate pe furnizarea de servicii pe care sectorul lucrativ nu reușește să le ofere, acestea fiind active în sub-sectorul non-piață. Asociațiile, între care organizațiile neguvernamentale sunt cele mai cunoscute forme de organizare, includ organizații caritabile, organizații de ușurare a vieții și ajutor, societăți profesionale sau academice, asociații ale consumatorilor, societăți religioase etc. Aceste asociații se bazează în foarte mare măsură pe voluntari, în timp ce sub-sectorul piață a economiei sociale (cooperativele, societățile mutuale etc.) practic nu au voluntari, cu excepția întreprinderilor sociale.

Asociațiile împărtășesc valorile democrației, primatul individului și a obiectivelor sociale față de capital fiind dedicate membrilor lor (apără întotdeauna drepturile și libertățile persoanelor cu dizabilități) și interesului general al comunităților (apără împotriva schimbărilor abuzive sociale, juridice, administrative sau de altă natură). Se disting de societățile clasice comerciale prin faptul că nu

activează pentru profit, scopul lor fiind acela de a contribui la interesul general. Asociațiile sunt un loc pentru exprimare și informare. Ele joacă diferite roluri în societate, cum sunt furnizarea de servicii, activități militante, asistență, integrare și pregătire, îndreptate, în mare majoritate spre persoanele cu dizabilități și cele aflate în stare de excludere socială. Sunt parteneri sociali importanți în definirea, implementarea și urmărirea politicilor publice; parteneri ai autorităților publice în misiunea lor de a oferi servicii de interes general. Astfel, asociațiile își asumă un rol social și sunt implicate în dezvoltarea de acțiuni colective, de dezvoltare locală, de dezvoltare durabilă pentru oameni, asigurând o adevărată productivitate socială. Asociațiile sunt jucători importanți în dezvoltarea comunităților locale nici un progres semnificativ nu poate fi înregistrat fără participarea cetățenilor ei și a actorilor sociali.

Fundațiile reprezintă o parte importantă a economiei sociale derulând programe și oferind servicii-cheie în beneficiul publicului într-o varietate de domenii, mergând de la mediu, servicii sociale, sănătate și educație, până la știință, cercetare, artă și cultură. Domeniul de activitate al fundațiilor este strâns legat de tipul acestora.

Au propriul comitet de conducere, fiind conduse de un scop și acționează pentru beneficiul public fie prin acordarea de ajutor financiar unor terțe părți, fie prin derularea propriilor programe și proiecte. Nu au membri sau acționari și sunt organizații nonprofit. Fiecare are de obicei o sursă de venit mai mult sau mai puțin sigură și de încredere, care le permite să planifice și să execute activități pe un termen mai lung decât multe alte instituții.

Fundațiile primesc personalitate juridică odată cu constituirea lor, însă este recomandat să fie întocmit un act notarial și să se înscrie în Registrul fundațiilor.

Legea nr. 30 din 24 noiembrie 1994 privind fundațiile și stimulentele fiscale pentru participarea privată la activități de interes general descrie condițiile care trebuie îndeplinite de către o fundație pentru a i se recunoaște utilitatea publică:

- urmărirea unui bun de interes public: social, civic, educativ, cultural, protecția mediului, științific, sănătate, sportiv, cooperare pentru dezvoltare. Aceste activități trebuie prestate pentru beneficiul public;
- să consacre 70% din resursele sale pentru realizarea acestui bun timp de trei ani de la crearea sa;
- activitatea principală să nu fie una comercială;
- să depună în fiecare an situația financiară la lângă autoritatea publică care a autorizat înscrierea în registru.

Asociațiile și fundațiile spaniole înregistrate în Registrul Agenției Spaniole de Cooperare Internațională pentru Dezvoltare (Agencia Española de Cooperación Internacional para el Desarrollo - AECID) de pe lângă Ministerul Afacerilor Externe și Cooperare (Ministerio de Asuntos Exteriores y de Cooperación), sunt recunoscute automat ca utilități publice. Celelalte asociații și fundații, înainte de a fi recunoscute utilități publice, trebuie să obțină un certificat de la serviciul fiscal provincial care să ateste că asociația sau fundația îndeplinește condițiile fiscale pentru a fi declarată de utilitate publică.

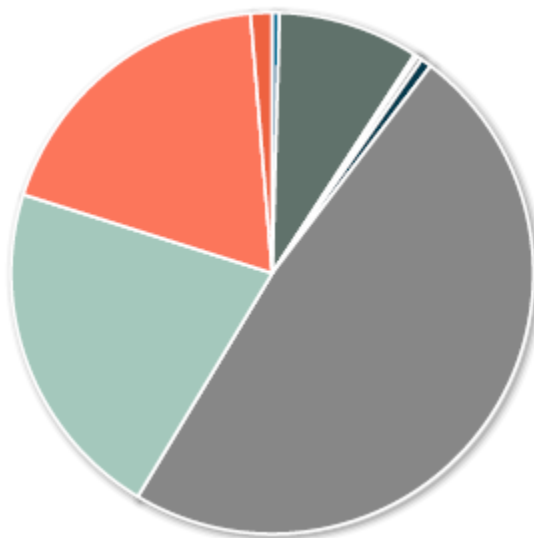
Pe scurt, parcurgând totalitatea formelor de organizare și sintetizând elementele de specificitate, putem concluziona că economia socială, antreprenoriatul social este un exemplu clar al modului în care raționalitatea și progresul social devin

compatibile, o demonstrație concretă a modului în care eficiența afacerii poate coexista cu responsabilitatea socială, o ilustrare faptică a posibilității unui alt mod de a face afaceri.

8.2. Dimensiunea sectorului economiei sociale în Spania

Pentru a înțelege mai bine și a genera o imagine cât mai clară a dimensiunii și a aportului economic al acestui sector, vom face apel la câteva date statistice ilustrative.

Economia socială spaniolă a încetat să mai fie o soluție conjuncturală în vremuri de criză, devenind o realitate structurală bine conturată a creării de locuri de muncă stabile și a bogăției, reprezentând 10% din PIB și 12,5% din ocuparea forței de muncă.

- (**) 201 N° Întreprinderi de inserție ocupațională;
- (***) 3.784 N° Întreprinderi din domeniul economiei sociale cu alte forme juridice
- (*****) 92 N° Fundații din domeniul economiei sociale
- (**) 139 N° Ghilde pescărești
- (*) 20.958 N° Cooperative
- (****) 8.164 N° Asociații din sectorul persoanelor cu dizabilități
- (**) 576 N° Centre speciale de ocupare a forței de muncă încadrate în economia socială
- (**) 287 N° Societăți mutuale de asigurări
- (*) 9.234 N° Societăți muncitorești

(*) Sursa: Ministerio de Empleo y Seguridad Social. Dirección General del Trabajo Autónomo, de la Economía Social y de la RSE.

(**) Sursa: datos facilitados por CNEPS (Mutualidades), FAEDEI (empresas de inserción), FEACEM (centros especiales de empleo. Datos 2013 no actualizados), FNCP (Cofradías de Pescadores) y REAS.

(***) Sursa: Grupo CLADE, Fundación Espriu, ATLANTIS, UNIDE, AEDIS, GRUPO COOPERATIVO CAJAMAR, CORPORACIÓN MONDRAGON, UECOE y REAS.

(****) Sursa: CERMI, AEDIS y REAS.

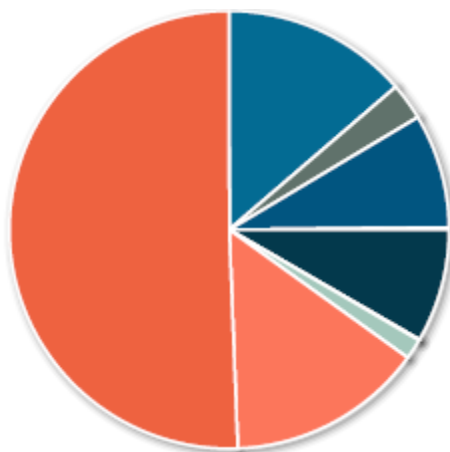
(*****) Fuente: UNIDE, Fundación ESPRIÚ, Grupo CLADE, CEPES Navarra, Mondragón Corporación y REAS.

Figura 6. Numărul entităților juridice din economia socială în Spania

Sunt identificate două subsectoare în economia socială spaniolă (Server & Marín, 2004): a) *subsectorul de piață sau de afaceri*, alcătuit din societăți cu organizație democratică (o persoană cu un vot) și cu distribuție a profitului care nu este legată de capitalul adus aport de partenerii de afaceri și b) *subsectorul non-piață*, aceasta integrează totalitatea instituțiilor private non-profit care oferă servicii sociale cetățenilor.

Datele statistice ne arată un sector bine dezvoltat al economiei sociale, din care, la sfârșitul anului 2017, făceau parte **43.435** de entități juridice, în structura evidențiată de figura 4.

Sectorul social, generează **2.336.163** de locuri de muncă directe și indirecte, acestea fiind repartizate structural astfel (figura 5):

- (*) 319.792 N° partenerilor de lucru/a lucrătorilor și salariaților în Cooperative
- (*) 63.471 N° partenerilor de lucru și al salariaților în Societățile muncitorești
- (**) 196.658 N° de angajați din alte forme de organizare juridică
- (*****) 3.201 N° lucrătorilor în întreprinderile de inserție
- (*****) 196.658 N° de lucrători cu dizabilități
- (*****) 1.380 N° de lucrători în Societățile mutuale de asigurări
- (*****) 35.000 N° de lucrători în Cofraternitățile de pescari
- (***) 337.657 N° de lucrători pe cont propriu
- (*****) 1.182.346 N° de fermieri asociați în cooperative

(*) Sursa: Ministerio de Empleo y Seguridad Social. Dirección General del Trabajo Autónomo, la Economía Social y la Responsabilidad Social de las Empresas .

(**) Sursa: ONCE, ILUNION, FAEDEI, FUNDACIÓN ESPRIÚ, UNIDE, FNCP, CEPES-Navarra, REAS, Atlantis Group, Grupo Cooperativo CAJAMAR Y CONCOVI.

(***) Sursa: CEPES-Andalucía, UECOE, UNACOMAR, REAS, Group Clade y CEPES-Extremadura.

(*****) Sursa: COOPERATIVAS AGROALIMENTARIAS DE ESPAÑA.

(*****) Sursa: Datos facilitados por los socios de CEPES.

Figura 7. Locurile de muncă directe și indirecte generate de economia socială în Spania

Distribuția geografică, dinamica principalilor actori din domeniul economiei sociale (Cooperativele, Societățile muncitorești și Întreprinderile de inserție) precum și a numărului de persoane care lucrează în acestea, în Spania, este ilustrativ prezentată în graficele următoare:

A.Cooperative

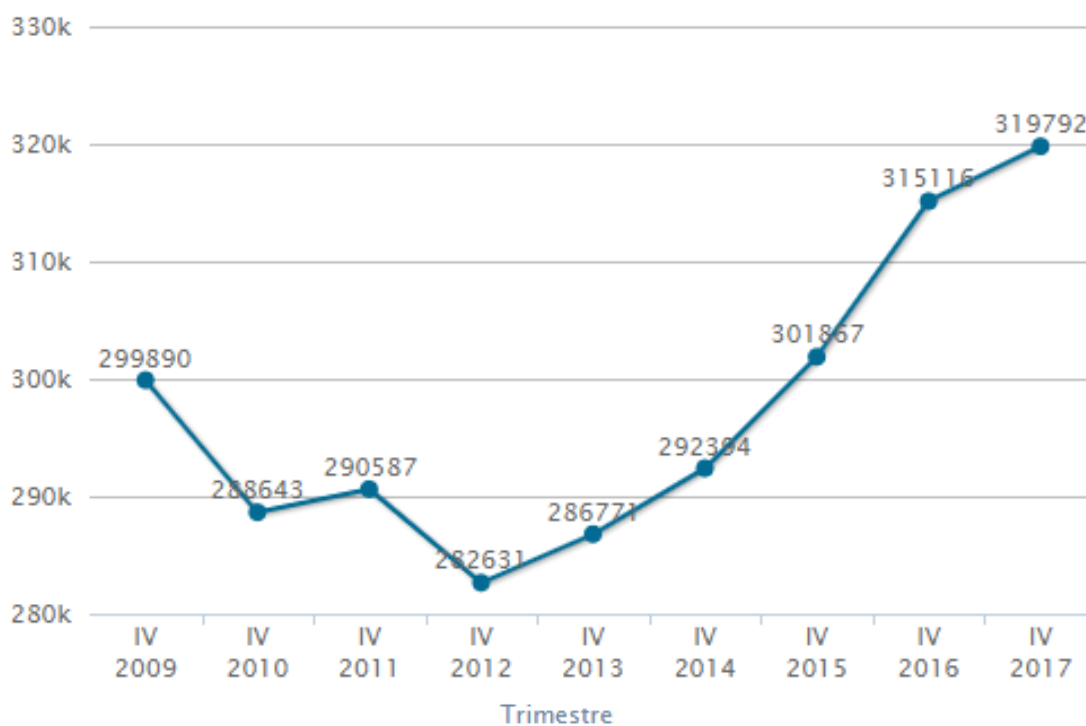
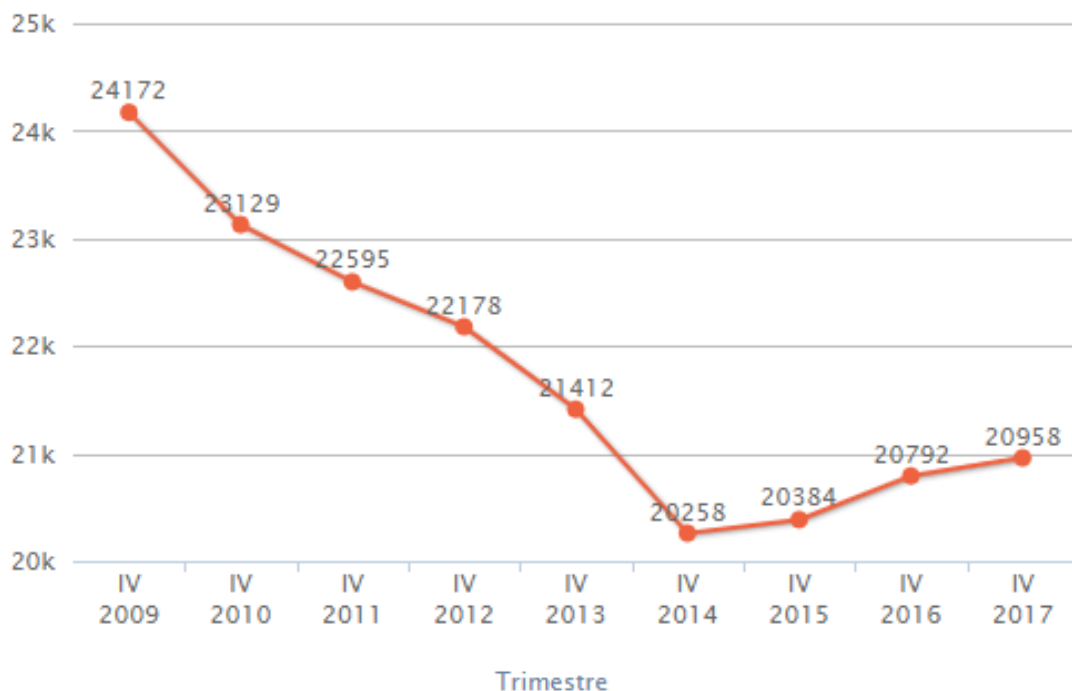

Figura 8. Evoluția numărului de cooperative și a numărului de lucrători - trimestrul IV 2017, în Spania

Sursa: <https://www.cepes.es/social/estadisticas&t=cooperativas>

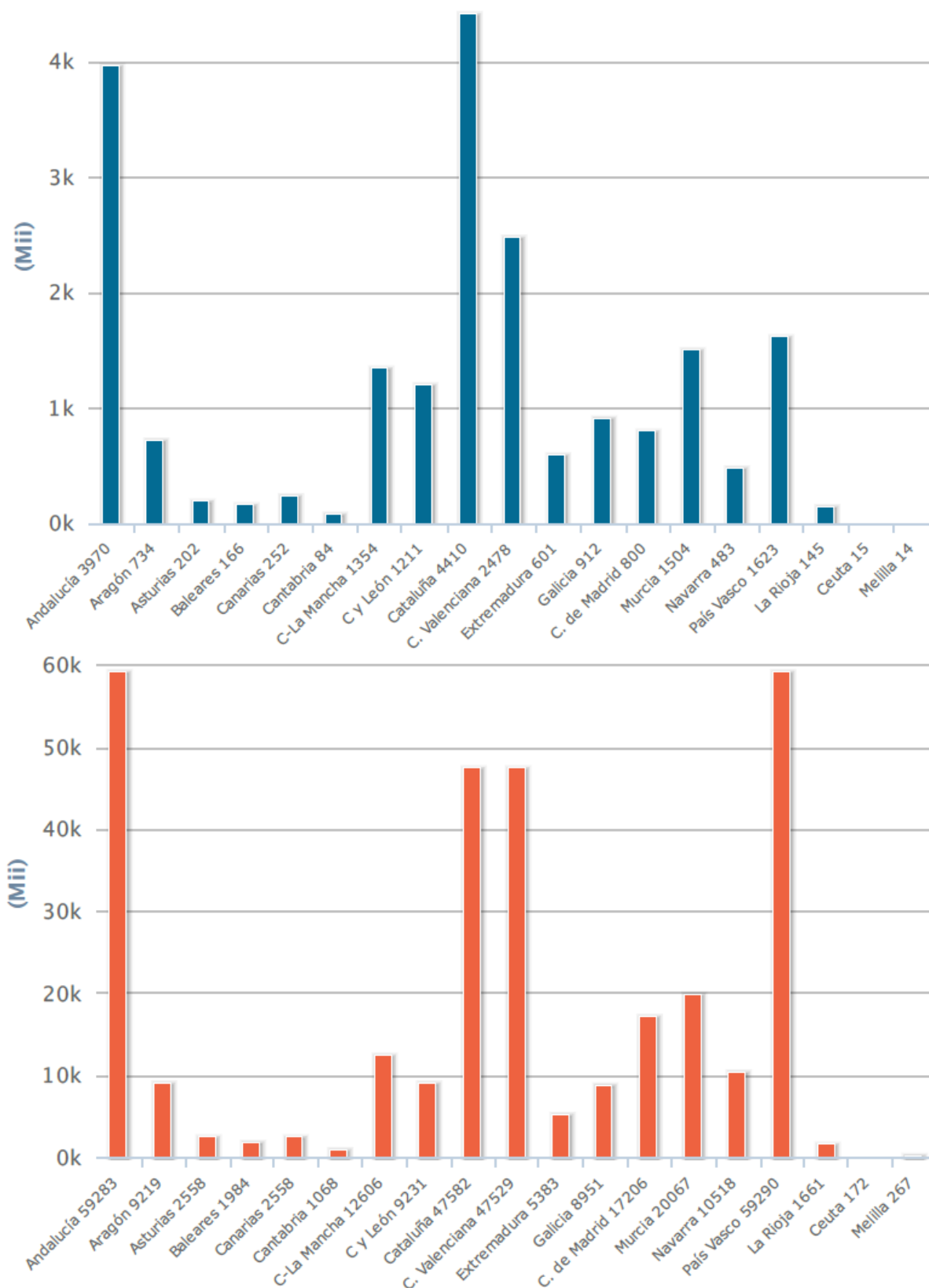

Figura 9. Distribuția geografică a numărului de cooperative (20.958) și a numărului de lucrători (319.792) - 2017, în Spania

Sursa: <https://www.cepes.es/social/estadisticas&t=cooperativas>

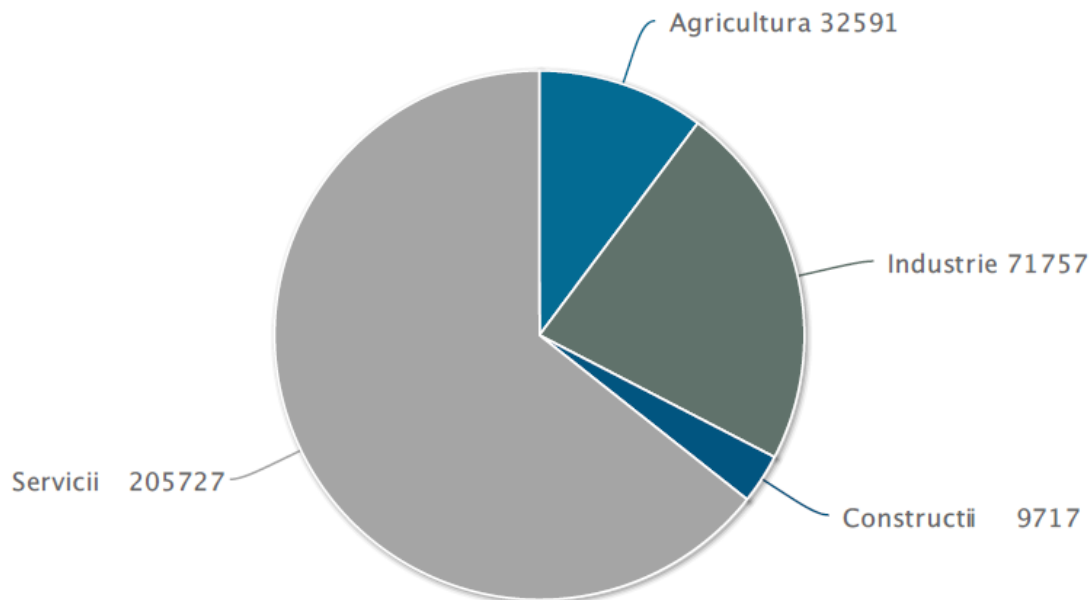

Figura 10. Distribuția cooperativelor pe sectoare de activitate - 2017, în Spania

Sursa: <https://www.cepes.es/social/estadisticas&t=cooperativas>

B. Societățile muncitorești (Sociedades laborales)

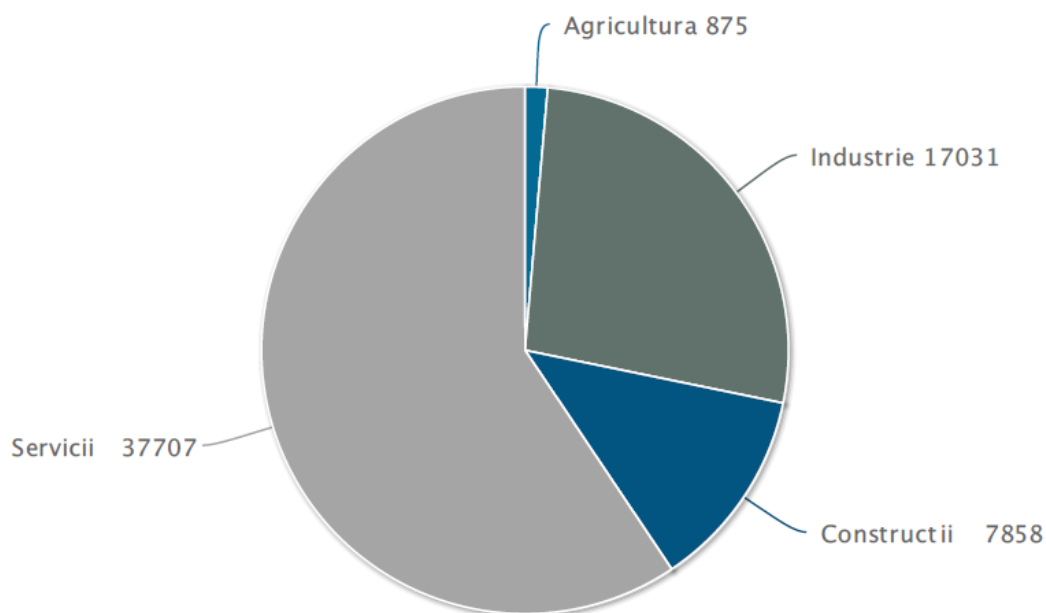

Figura 11. Distribuția Societăților de muncă (Sociedades laborales) pe sectoare de activitate - 2017, în Spania

Sursa: <https://www.cepes.es/social/estadisticas&t=sociedades>

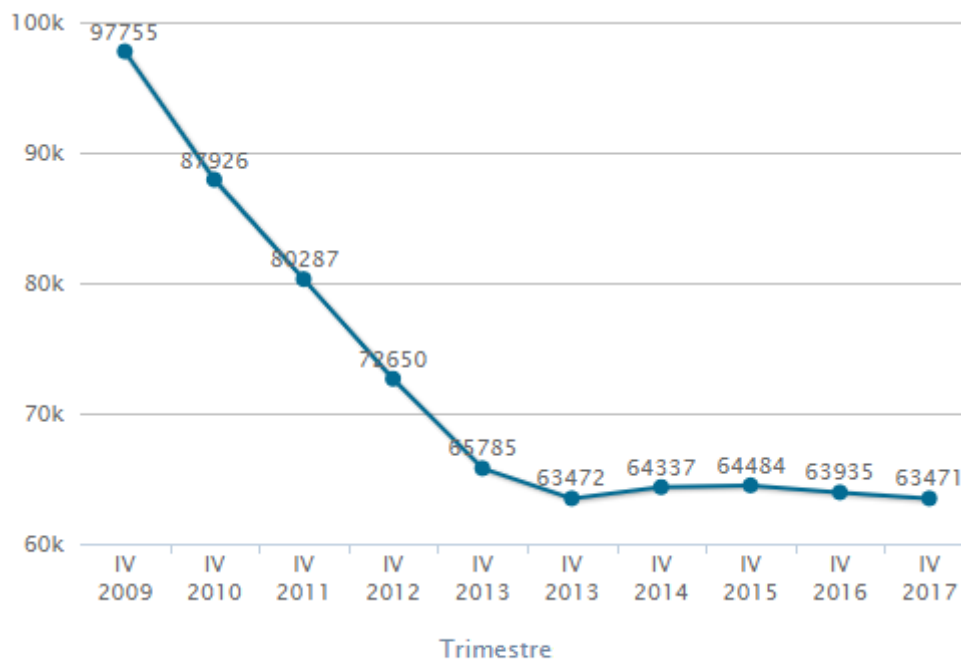
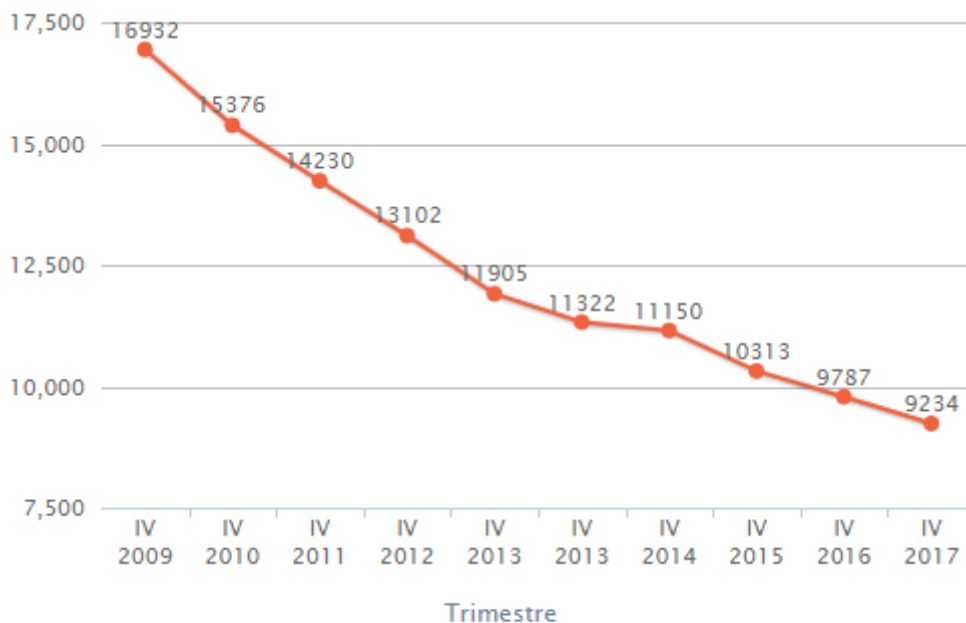
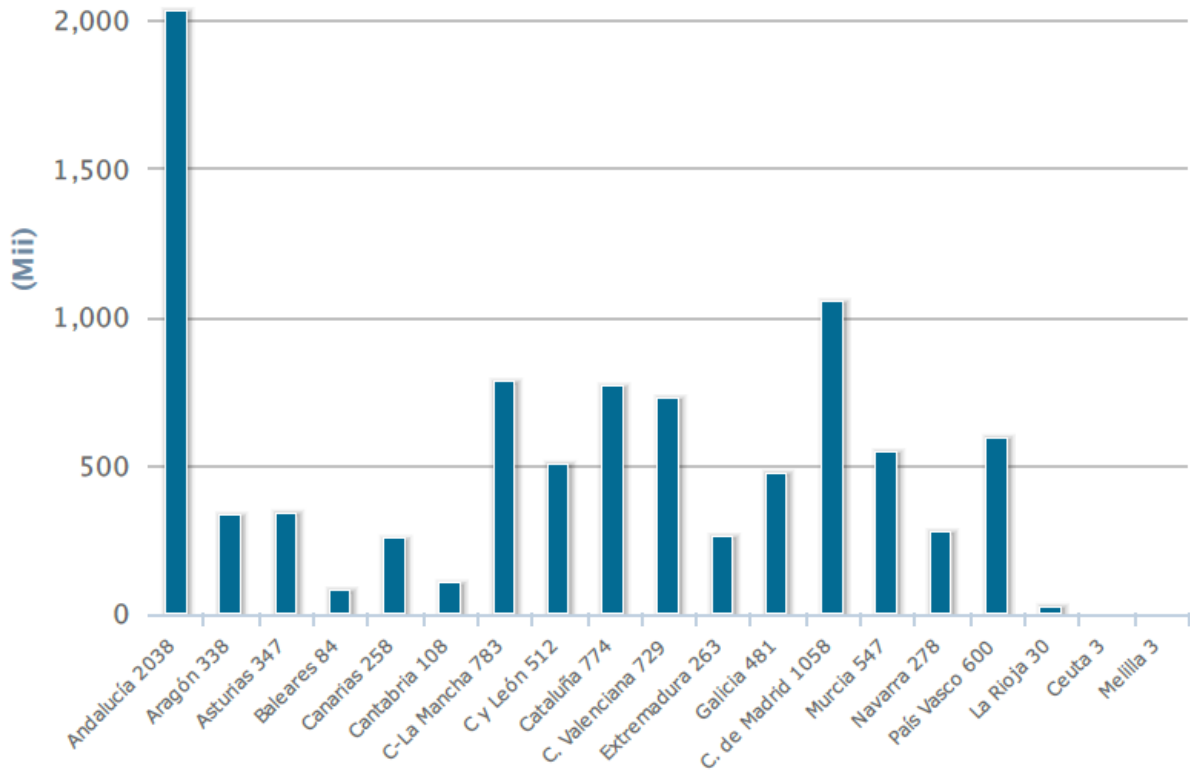

Figura 12. Evoluția numărului de Societăți de muncă (Sociedades laborales) și a numărului de lucrători - trimestrul IV 2017, în Spania

Sursa: <https://www.cepes.es/social/estadisticas&t=sociedades>

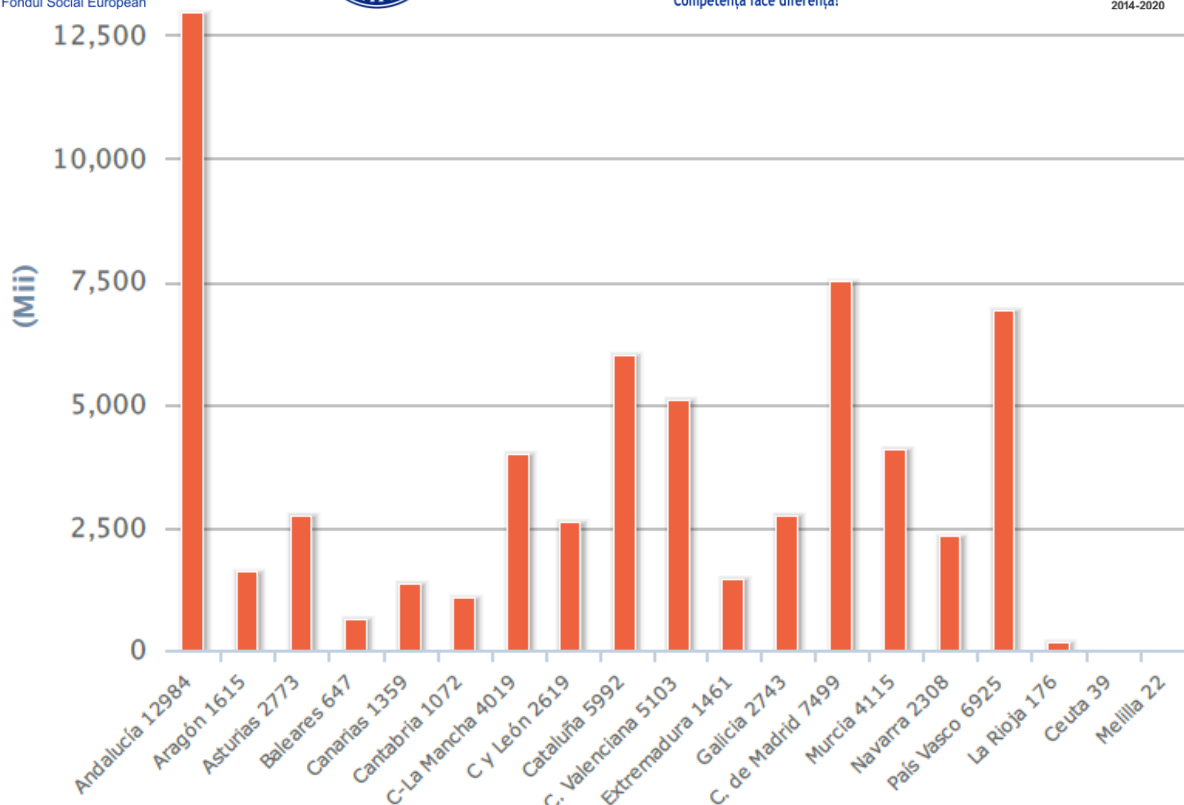
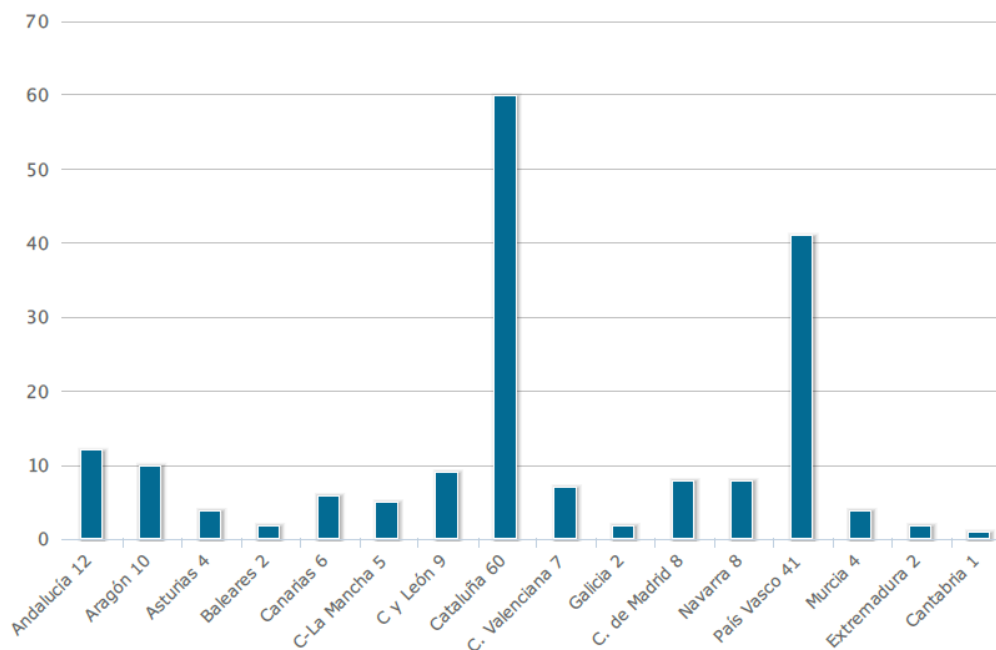

Figura 13. Distribuția geografică a numărului de Societăți de muncă (Sociedades laborales) (9.234) și a numărului de lucrători (63.471) - 2017, în Spania

Sursa: <https://www.cepes.es/social/estadisticas&t=sociedades>

C. Întreprinderi de inserție ocupațională (Empresas de inserción)

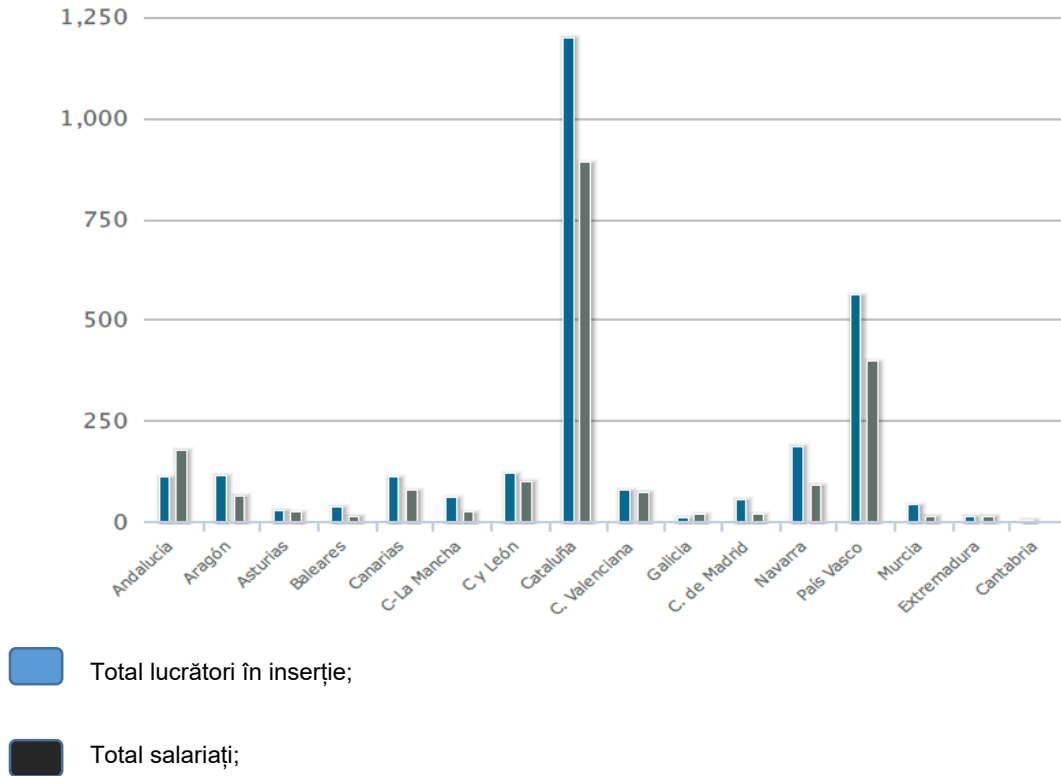

Figura 14. Distribuția geografică a numărului de întreprinderi de inserție și a numărului de lucrători - 2017, în Spania

Sursa: <https://www.cepes.es/social/estadisticas&t=insercion>

8.3. Dimensiunea sectorului economiei sociale în Barcelona, Comunitatea autonomă Catalonia

Spania este divizată administrativ în 19 regiuni: 17 comunități autonome și 2 orașe autonome. Comunitatea autonomă este un teritoriu care dispune de autonomie legislativă și executivă, precum și de dreptul de a fi administrată de reprezentanți proprii.

Cele 17 comunități autonome din Spania sunt: Andaluzia, Aragon, Insulele Baleare, Insulele Canare, Castilla La Mancha, Castilla Leon, Catalonia, Comunitatea Madrid, Navarra, Comunitatea Valenciană, Extremadura, Galiția, Țara Bascilor, Asturia, Murcia, La Rioja și Cantabria. În 1995, Ceuta și Melilla, insule situate în sudul Spaniei, au devenit orașe cu autonomie proprie.

Figura 15. Distribuția geografică a comunităților autonome în Spania

Rădăcinile Cataloniei ca teritoriu și formă de guvernământ se trag din Evul Mediu. De-a lungul secolelor, națiunea catalană a avut instituții politice și forme de guvernare proprii fiecărei epoci în parte. Numele oficial al administrației autonome catalane (incluzând consiliul executiv sau guvernul, parlamentul și președintele) este Generalitat de Catalunya. Spre deosebire de comunitățile autonome Navarra și Țara Bascilor, Catalonia nu are un sistem fiscal independent de guvernul spaniol central.

Catalonia este împărțită administrativ în patru provincii (Barcelona, Girona, Lleida și Tarragona). La rândul lor, provinciile sunt divizate în 42 "comarques", adică districte sau raioane. Fiecare dintre ele se mai împarte în municipii, al căror număr total este 948.

Din punct de vedere al economiei sociale și antreprenoriatului, alături de Andalusia și Țara Bascilor, Catalonia este comunitatea autonomă cu una dintre cele mai importante tradiții și experiențe în domeniu. Barcelona, ca principală provincie și oraș al Cataloniei, este, din acest punct de vedere, un important centru care generează exemple de bună practică care trebuie urmate și analizate.

Jordi Gusi i Puig, profesor universitar și expert în economie socială, în discuțiile avute cu ocazia vizitei de lucru (iulie, 2018), definea al treilea sector, din perspectiva catalană, ca fiind "setul de entități private nonprofit care lucrează pentru incluziune socială și coeziune, acordând o atenție deosebită grupurilor cele mai

vulnerabile din societate”, subliniind că este sectorul economic cu una dintre cele mai semnificative dinamici. Astfel, în Catalonia, conform studiului intitulat *Barometrul celui de-al treilea sector social* (Baròmetre del Tercer Sector Social, Edició 2017), în anul 2016, în acest sector, au fost angrenate un număr de 1.584.000 de persoane (din care: 367.000 – voluntari; 563.000 – persoane care fac donații; 562.000 – parteneri și alte categorii; 92.000 persoane salariate), în creștere cu 34.000 de persoane față de anul 2015 (creștere este de 2% față de anul precedent).

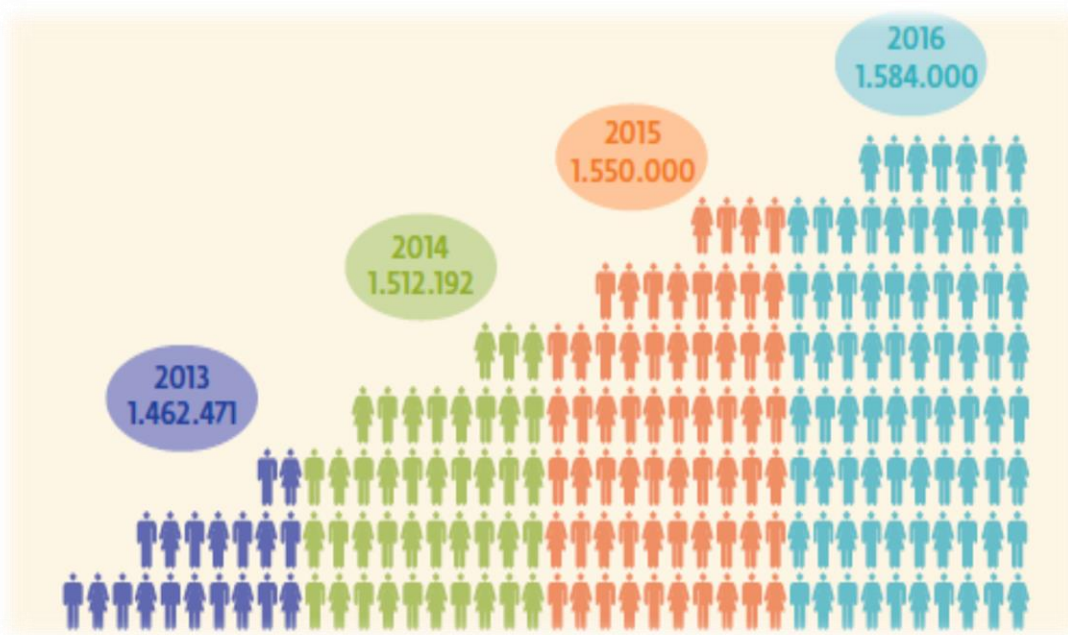

Figura 16. Evoluția persoanelor implicate în sectorul terțiar, în Catalonia

Conform lui Vidal, Fernández și Alonso (2017), evoluția numerică a persoanelor angajate (salariate) în acest sector, este următoarea:

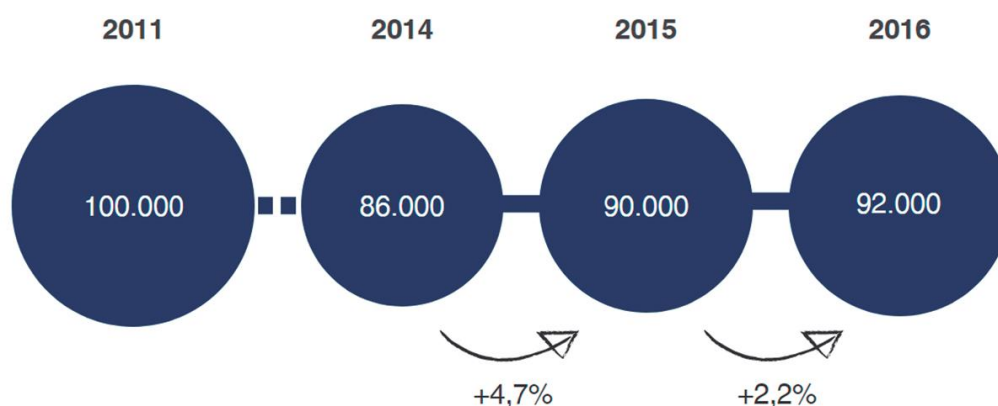

Figura 17. Evoluția numerică a persoanelor angajate (salariate) în sectorul terțiar, în Catalonia

Salariul mediu anual al persanelor care lucrează în sectorul terțiar (comparativ cu alte sectoare din domeniul social) este ilustrat în figura de mai jos (Vidal, Fernández & Alonso, 2017):

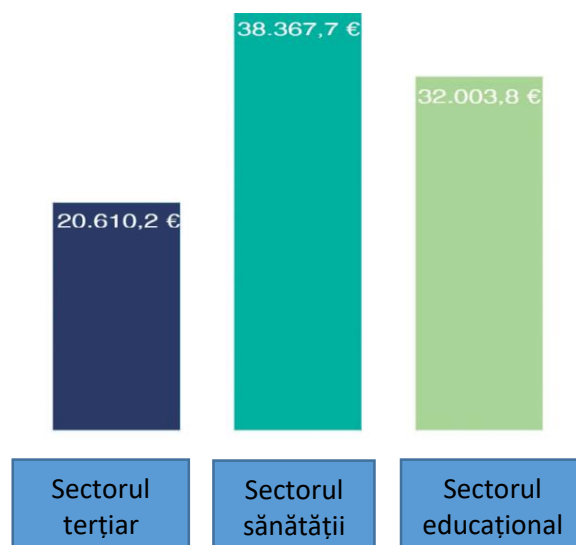

Figura 18. Salariul mediu anual în cel de-al treilea sector social, sectorul sănătății și educația publică catalană

Alte elemente definitorii ale sectorului economiei și antreprenoriatului social în regiunea Catalonia se pot sintetiza cifric astfel (Vidal, Fernández & Alonso, 2017):

- 92% din entitățile juridice ale economiei sociale au mai puțin de 250 de angajați, aproximativ aceeași proporție cu întreprinderile catalane;
- 75% dintre angajații domeniului economiei sociale au implicație directă în acest sector (există o stabilitate ridicată în rândul angajaților);
- 74% dintre angajați sunt femei;
- angajații sunt tineri: grupa preponderentă de vârstă este cea situată între 26 și 35 de ani;
- 4,4% din angajați sunt persoane cu handicap mental (reprezentând 0,2% din întreaga piață a muncii catalane).

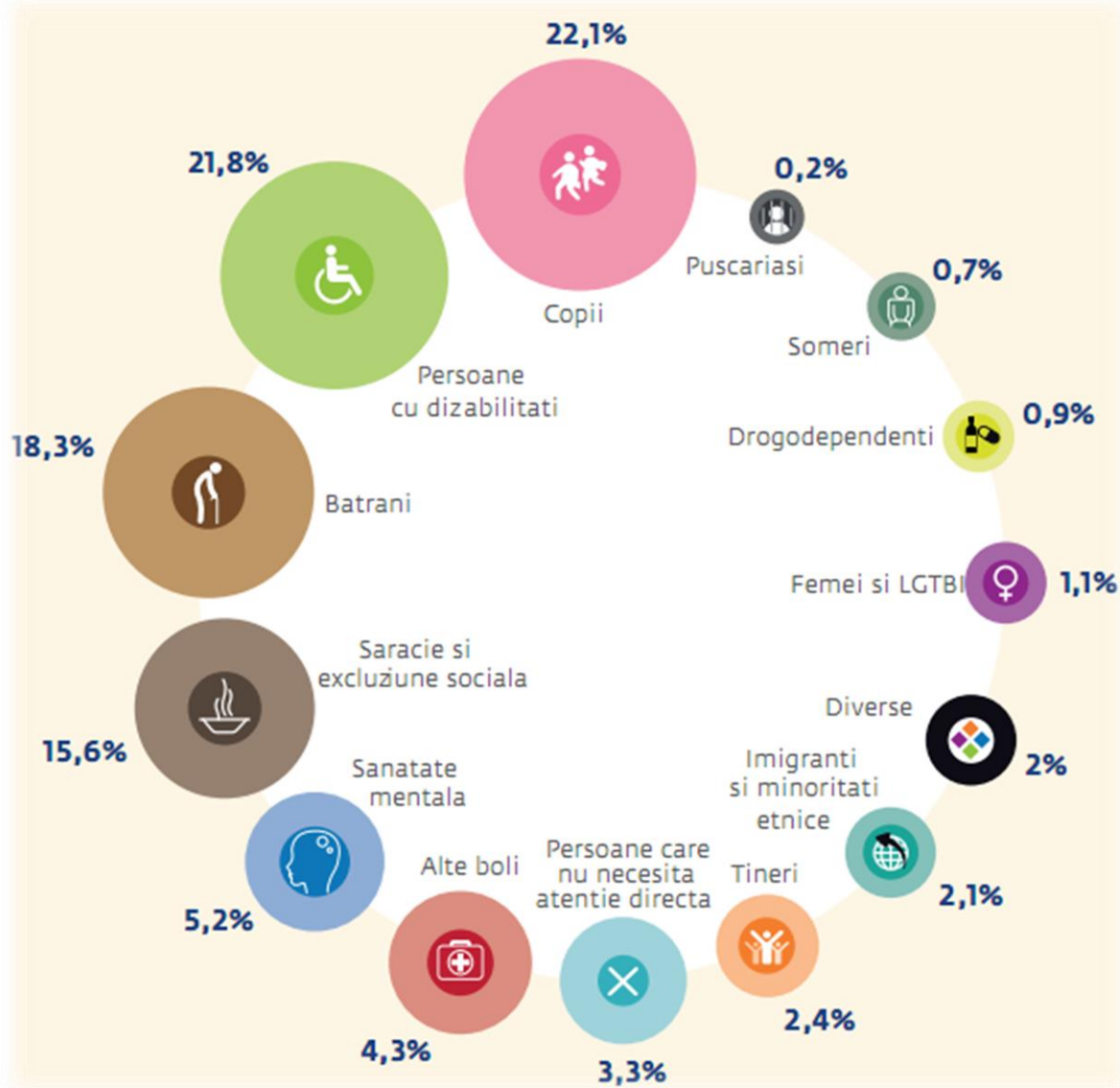

Figura 19. Distribuția entităților din domeniul economiei sociale și al antreprenoriatului social în funcție de domeniul (grupul) principal căruia i se adresează

(Baròmetre del Tercer Sector Social, 2017)

Exemple de entități care activează în domeniul economiei sociale, pe domenii, conform ilustrării grafice din figura 17, se pot identifica concret astfel (<http://www.tercersector.cat/mapa>):

- Acció Solidària Contra l'Atur - Fundació Privada [ASCA];
- Andròmines Eines Assolides, Empresa d'Inserció, SL [Andròmines];
- Apasomi SLU Empresa d'Inserció;
- Associacio Club de Feina Poble Nou;

- Asociație de Foment per a l'Ocupació contra l'Atur [AFOCA];
- Asociație de Premsa de la Comunitat Sorda;
- Asociație per la Formació i Ocupació de Catalunya [AFOCAT];
- Biciclot SCCL;
- Càritas Parroquial de Sils;
- Càritas Puigcerdà;
- Centre Especial de Treball de Femarec SCCL;
- Cooperativa Barabara Educació;
- Creu Roja Cambrils;
- Creu Roja El Pla d'Urgell;
- E.I.N.A., Empresa d'Inserció No a l'Atur, S.L.;
- Economia Solidària Empresa d'Inserció, SL [ECOSOL], etc.

- Acompanya Fundació - Ca n'Eva
- Artijoc, SCCL
- Associació Àgora - Escola d'Adults La Verneda-Sant Martí
- Associació ALBA Maresme [ASALMA]
- Associació CEPS - Projectes Socials [CEPS]
- Associació de cuidadors familiars
- Associació de Donants de Sang Barcelona - Sant Pau
- Associació de Formació Permanent de Persones Adultes [CREIXENT]
- Associació de Professionals de l'Integració Social de Catalunya [TISOC]
- Associació de Veí a Veí, ONG del Barri de Sant Antoni de Barcelona
- Associació de Voluntaris del Tarragonès
- Associació Grups d'Acompanyament al Dol de Lleida
- Associació La Miranda, Casal del Barri
- Associació Lloret Voluntari
- Associació M3 Serveis Socials - L'Hospitalet de Llobregat [AM3SS]

- Aadoju, Associació d'Ajuda a Dones Jugadores O Ludòpates
- ACATHI. Associació Catalana per a la Integració d'Homosexuals, Bisexuals i Transsexuals Immigrants
- Acció Contra la Violència Domèstica
- ACGIL. Associació Cristiana de Gais i Lesbianes
- Asociación de Mujeres Bolivianas en Cataluña
- Asociación de Voluntarios Para Enfermos Sanables - Grup de Dol [AVES]
- Asociación Mujeres Migrantes en Cataluña
- Associació Afirma't
- Associació Catalana de Dones Afectades de Càncer de Mama - Grup Àgata
- Associació Ciutadana pels Drets de les Dones [ACDD]
- Associació Comunitària Anti-Sida de Girona [ACAS]
- Associació Cristiana de Gais i Lesbianes de Catalunya
- Associació d'Assistència a Dones Agredides Sexualment [AADAS]

- Asociați de Dones Ca l'Aurèlia
- Asociați de Dones Ciberdona
- Asociați de Dones d'Hostafrancs, etc.

- AEC GRIS Fundació Privada [AEC-GRIS]
- Asociación de Pacientes Dependientes a Opiáceos [APDO]
- Asociación Reto a la Esperanza
- Asociați ALBA Terrassa
- Asociați Canaan - Pla de l'Estany
- Asociați d'Ajuda als Toxicòmans [AAT]
- Asociați d'Alcohòlics rehabilitats de Girona [ADARG]
- Asociați d'intervenció comunitària en drogues [ASAUPAM]
- Asociați d'Intervenció en Drogodependències d'Ègara [AIDE]
- Asociați de Rehabilitació per a Toxicòmans i Alcohòlics Victory Outreach
- Asociați Êthos Per a la Prevenció i Rehabilitació Integral de les Dependències
- Asociați Rauxa
- Asociați Social Forma 21, etc.

- Adesma Fundació
- Agrupació d'Aules de Formació Permanent per a la Gent Gran de Catalunya [AFOPA]
- Agrupació d'Avis Santa Maria d'Oló
- Agrupació d'Empleats Jubilats i Pensionistes de la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona
- Agrupació de Gent Gran de Trinitat Vella
- Agrupació de la Gent Gran de l'Ametlla del Vallès
- Agrupació de Pensionistes i Tercera Edat de Caldes d'Estrac
- Agrupació de Treballadors Jubilats de Catalunya [ATJC]
- Agrupació Jubilats i Pensionistes
- Agrupaci3n de Jubilados y Pensionistas de la Barriada de Sant Genís dels Agudells
- Amics de la Gent Gran de Pinós
- Amics de la Gent Gran de Sants "Can Mantega"
- Asociați Catalana de Familiars, Usuarios y Colaboradores de Centros Geriátricos [ACFUC]
- Asociați Club Hogar Oasis
- Asociați de Ancianos del Casal Can Canyadó, etc.

- Acolliment i Amistat
- Actua SCCL - Seu central

- AD' Iniciatives Socials
- AD'INICIATIVES SOCIALS
- AE Turribus
- AEiG Abat Escarré
- AEiG Alexandre de Riquer
- AEiG Ali-Bei
- AEiG Alverna
- AEiG Amadeu Oller
- AEiG Anselm Albareda
- AEiG Anton Vilà
- AEiG Antoni Comas
- AEiG Antoni Gaudí
- AEiG Arrels, etc.,

- ACAIR, ASSOCIACIÓ CATALANA D'AJUDA A IMMIGRANTS I REFUGIATS
- Acció Escolta de Catalunya
- AEiG Fent Camí
- AEiG Sant Adrià
- AEiG Xaloc
- Agrupament Escolta Calabrot d'Argent
- Agrupament Escolta Can Baró
- Agrupament Escolta Rocafort
- Alb-Bosc - Associació
- Aldees Infantils SOS de Catalunya
- ARTIXOC
- Associació Casa Don Bosco
- Associació CEDRE per a la Promoció Social
- Associació Cintra
- Associació Contra la Anorèxia i la Bulímia [ACAB]
- Associació Cultural la Mar de Garbí, etc.

- Abatal Associació Barcelonesa d'Ajut i Tractament al Ludòpata
- Actua Vallès - Actuem contra el VIH/SIDA
- AFAP - Associació de Famílies per l'Ajuda al Poliomelític [AFAP]
- AIDS - QUTH Grup de Suport a Afectats per Sida
- Asociación Catalana d'Espina Bífida i Hidrocefàlia [ACAEBH]
- Asociación Alcer de Barcelona
- Asociación Catalana de Afectados de Cistitis Intersticial [ACACI]
- Asociación Centro de Divulgación Contra el Cáncer
- Asociación Cuenta con Nosotros. Síndrome de Ehlers Danlos
- Asociación de Amigos de las Personas con la Enfermedad de Chagas [ASAPECHA]
- Asociación de Hemoglobinuria Paroxística Nocturna [HPN]
- Asociación de Pacientes de Uveitis - Auvea

- Asociação Española de las Mucopolisacaridosis y Síndromes Relacionados [MPS]
- Associació Acció Psoriasi
- Associació Antisida de Lleida
- Associació Asmatològica Catalana, etc

- ACAIR - Associació Catalana d'Ajuda a Immigrants i Refugiats
- Accem Barcelona
- ASCIB - Associació Socio Cultural IBN BATUTA [ASCIB]
- Asociación Amigos del Uruguay
- Asociación Asistencial PAYPE
- Asociación Casal Colombiano [ASOCASCOL]
- Asociación Cultural Calli Mexica
- Asociación Cultural Capulí Vallejo y el Mundo
- Asociación Cultural Ecuatoriana por los Derechos y la Igualdad en Cataluña Andres Recalde [ACEDICAR]
- Asociación Cultural Joaquín Lencina (Candombe del Uruguay)
- Asociación Cultural Social Arte Culinario de Honduras y Amigos en Cataluña
- Asociación de Bolivianos Cruceños en Cataluña [ABCCE]
- Asociación de Ecuatorianos en Cataluña
- Asociación de Jóvenes Inmigrantes Filipinos en Barcelona
- Asociación de la Comunidad Dominicana en Cataluña, etc.

- ABERD, Associació de Ball, Estètica i Rítmica per Discapacitats
- Access Friendly
- Acció Cívica Anti Barreres Socials del Camp de Tarragona [ACABS]
- Acciona Facility Services CET
- ADISCAR Associació de Discapacitats de Cardedeu
- AFAP Centre Residencial Maria Teresa
- AFAP Llar Residència
- Agència de Col·locació APRODISCA - La Selva del Camp
- Agència de Col·locació APRODISCA - Montblanc
- Agrupació de les Persones Sordes de la Garrotxa
- Agrupació de Persones Sordes del Maresme
- Agrupació de sords de Vic i Comarca
- Agrupació Esportiva Special Olympics Catalunya
- Agrupación para el Diseño Social, Accesible, Universal y Sostenible [ADISAUS]
- Ales - Associació d'Oci i Temps Lliure per a Persones amb Disminució Psíquica etc.

- Acció Social del Roser
- Acció Social Montalegre

- Actua SCCL - Seu Barcelona
- ADRA Catalunya Agència Adventista pel Desenvolupament i els Recursos Assistencials - Barcelona [ADRA]
- AEMA SCCL, Cooperativa d'iniciativa social
- Àmbit Associació
- AMPANS, Empresa d'Inserció Sociolaboral sl [AMPANS, E.I, SOCIOLABORAL, SL]
- Àngels, Empresa d'Inserció, SL [ÀNGELS E.I, SLU]
- Aprise Catalunya EI SLL
- Arrels Fundació
- Art Integrat SL
- ART SOLIDARI
- Asociación Benéfica Britántica de la Provincia de Girona (UTG)
- Asociación Contrafam
- Asociación de Alternativas, Motivación y Acompañamiento [ADAMA], etc.

- Associació Plataforma Ciutadana Grup 33
- Centre Penitenciari d'Homes de Barcelona
- INTRESS Centre de Mesures Penals Alternatives Lleida
- INTRESS Centre de Mesures Penals Alternatives Terres de l'Ebre
- INTRESS Mesures penals alternatives a les Terres de l'Ebre
- INTRESS Mesures penals alternatives a Tarragona

- A.c.t.a.d (Associació Catalana pel Tractament dels Trastorns d'Ansietat i Depressió)
- AADDMM Terraferma - Associació d'Afectats de Discapacitat Derivada de Malaltia Mental Terraferma
- ACFEM - Associació per a la cura del Cuidador i Familiars en Salut Mental
- Agalma SCCL
- Aixec SCCL - Cooperativa de Serveis Educatius
- Amics del Malalt Mental [AM. MA. ME.]
- AMMBAR Associació de Malalts Mentals de Barcelona
- APUNTS - Gran Via
- APUNTS - Josep Tarradelles
- ASFAM Salut Mental Associació de familiars i Amics del Berguedà
- Asociación de Salud Mental Horta Guinardó [CSMA Horta]
- Associació AlteritAT, Acompanyament Terapèutic en Salut Mental
- Associació BCN Salut Mental, etc.

- América España Solidaridad y Cooperación [AESCO]

- ARÇ Corredoria d'Assegurances SCCL
- Asociación para la Prevención de Accidentes Acuáticos [APAA]
- Associació Amics de la Sardana de Cambrils
- Associació Ateneu Popular Cerdà
- Associació Ateneu Republicà de Tarragona
- Associació Aula de Natura Corcariu - Cadí
- Associació Cercle Pedra Tallada
- Associació Cooperació
- Associació Coordinadora Catalana d'Entitats Tutelars - Coordinadora Tutelar
- Associació Coordinadora d'entitats Sinergia Social
- Associació Cultural Algars
- Associació Cultural TARRACOART
- Associació de Cultura Popular "Anton Makarenko"
- Associació de Donants de Sang d'Osona, etc.

Conform studiului *Baròmetre del Tercer Sector Social* (2017), aproape 60% dintre entitățile din domeniul economiei sociale și al antreprenoriatului social își au sediul în provincia Barcelona, jumătate din acestea fiind situate în orașul Barcelona (30%) și cealaltă jumătate în restul zonei metropolitane (29,8%). Aproape 11% din entități se află în provincial Girona, urmată de provincia Lleida (7,7%), Camp de Tarragona (6,1%) și Catalonia Centrală (6,5%). Regiunile cu cel mai mic număr de entități, sunt Penedès (5,0%), Terres de l'Ebre (3,0%) și Alt Pirineu și Aran (1,1%):

Figura 20. Distribuția teritorială a entităților din domeniul economiei sociale și al antreprenoriatului social în Catalonia

Barcelona este capitala Cataloniei, fiind al doilea cel mai mare oraș al Spaniei, după Madrid. Populația orașului este de aproximativ 1,6 milioane de locuitori, iar a zonei metropolitane de aproximativ 3 milioane de locuitori.

În Barcelona, inițiativele din sfera economiei sociale și a antreprenoriatului social urmează logica bazată pe valorile cooperării, egalității, auto-gestionării. Acestea se conformează unei arii proprii (al treilea sector), diferită de cea a capitalistului privat și a administrației publice. Economia socială este în același timp, practică economică și mișcarea socială.

Acest "al treilea sector" reprezintă o expresie comună, asociativă, mutualistă și comunitară a activității socio-economice care susține și transformă orașul. Formele sale juridice și organizaționale sunt instituții specifice unei matrice de cooperare mai amplă care articulează solidaritatea cu viața urbană, promovând o economie care să fie în serviciul oamenilor. Aceasta se desfășoară, cu intensitate mai mare și mai mică, în toate ciclurile de activitate economică: producție, marketing, consum, creditare, gestionarea resurselor și distribuirea surplusului.

În Barcelona, economia socială, într-o formă în continuă dezvoltare, se articulează promovând angajamentul față de piața economică și socială locală, creând ecosisteme de cooperare. Ea poate să contribuie la o nouă viziune de politică urbană socio-economică, care transformă orașul într-un spațiu propice pentru redistribuire socială, echitate și democrație economică.

Din 1997 Barcelona este divizată în 10 districte administrative, fiecare din acestea având propriul consiliu. Diviziunile administrative sunt în mare parte bazate pe diviziunile istorice astfel încât localitățile atașate Barcelonei din secolul XVIII încoace păstrează un caracter distinct și o administrație proprie. Aceste districte sunt: Ciutat Vella; Eixample; Sants-Montjuïc; Les Corts; Sarrià-Sant Gervasi; Gràcia; Horta-Guinardó; Nou Barris; Sant Andreu și Sant Martí.

Studiu "Economia socială și solidaritate în Barcelona" (L'economia social i solidària a Barcelona) realizat de către Fernández și Miró (2016) ne oferă o imagine statistică cuprinzătoare, la nivelul anului 2015, a economiei sociale din Barcelona.

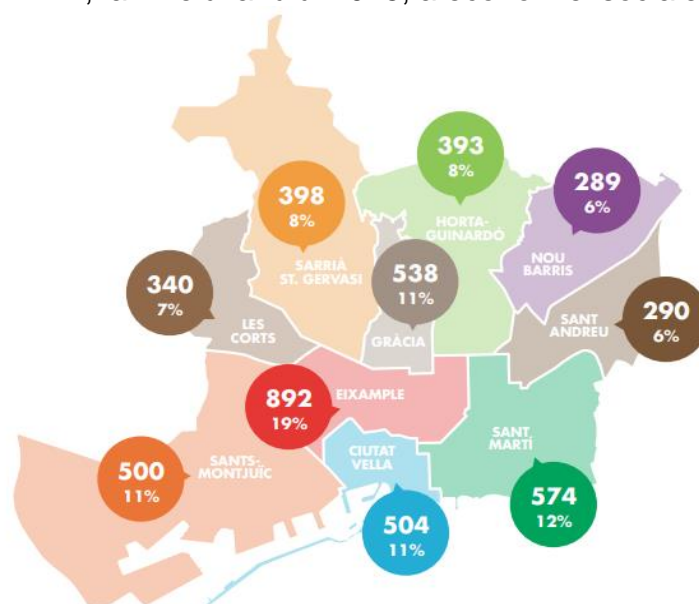

Figura 21. Dimensiunea economiei sociale în Barcelona (distribuția teritorială a entităților juridice implicate)

Astfel, în Barcelona există un număr de 4.718 inițiative în domeniul economiei sociale, reprezentând 2,8% din numărul total al companiilor înregistrate în oraș (167 000 de companii). Mai mult de 53.000 de persoane sunt angajate de acest sector, însemnând 8% din locurile de muncă ale orașului. Volum economic generat de sectorul economiei sociale este de 3.750 milioane de euro, mai mult de 7% din PIB-ul Barcelonei.

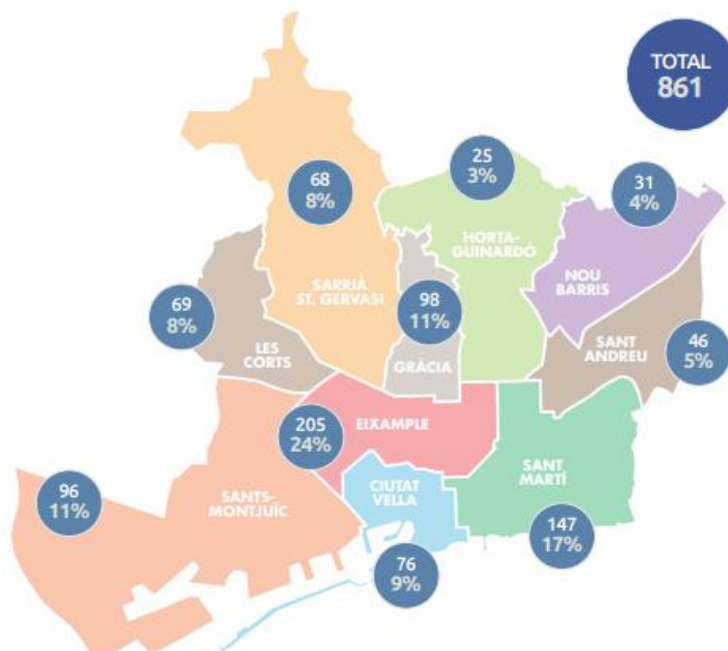

Figura 22. Numărul și distribuția Cooperativelor în Barcelona (2015)

În Barcelona, în anul 2015, existau 861 de cooperative de toate clasele (cooperative de muncă (sindicate)¹¹ - cooperative de treball; cooperativele de servicii¹² - cooperative de serveis; cooperativele de consum și de utilizatori¹³ - cooperative de consumidors i usuaris; cooperative de locuințe¹⁴ - cooperative

¹¹ Cooperativele de muncă au ca obiectiv crearea și menținerea locurilor de muncă într-un mod sustenabil, generarea de valoare adăugată pentru îmbunătățirea calității vieții partenerilor și lucrătorilor, protejarea demnității muncii umane, auto-gestionarea democratică a muncii și promovarea dezvoltării comunitare și locale.

¹² Cooperativele de servicii asociază persoane fizice sau juridice, atât proprietari de exploatații industriale sau de servicii, cât și profesioniști sau artiști care își desfășoară propria afacere. Acestea sunt destinate furnizării de bunuri, servicii și executarea operațiunilor care vizează creșterea performanțelor economice și tehnice a activităților profesionale.

¹³ Cooperativele de consum sunt destinate să răspundă nevoilor tuturor asociațiilor lor, prin cumpărarea în comun a produselor, livrarea de bunuri sau furnizarea de servicii pentru consum direct. Prin intermediul unor astfel de cooperative, consumatorii își exercită dreptul de a se organiza astfel încât să obțină cele mai bune condiții posibile de calitate și de preț.

¹⁴ Sunt cooperative habitacionale al căror scop este acela de a oferi partenerilor săi locuințe, servicii sau clădiri complementare la prețuri accesibile, organizarea utilizării spațiilor comune și reglementarea administrării, conservării și reabilitării locuințelor.

d'habitatge; cooperativele didactice¹⁵ - cooperatives d'ensenyament), reprezentând 20% din cooperativele catalane.

În dimensiunea sa teritorială, districtul Eixample reunește 24% din totalul cooperativelor din Barcelona. În gama de densitate cuprinsă între 10 și 20% găsim Sant Martí (17%), Sants-Montjuïc și Gràcia (11%). În restul districtelor, cea mai mică densitate este de 9% în Ciutat Vella). În orașul Barcelona, cooperativele de lucru reprezintă 77% din total.

Potrivit Federației Cooperatistelor de Muncă din Catalonia (Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya), la nivelul Comunității Autonome Catalonia, în anul 2015, cooperativele au generat 41,323 de locuri de muncă, 1,4% din totalul locurilor de muncă și 87% din locurile de muncă generate de economia socială catalană. Există o tendință de descreștere a numărului cooperativelor (6356 în 2003 față de 4410 în 2017) dar care nu se reflectă în același mod în evoluția locurilor de muncă pe care le generează (trendul este crescător), ceea ce arată un model mult mai stabil. Această tendință ne permite să observăm că, în ciuda dificultăților, trecând printr-un proces de concentrare, cooperativismul are o rezistență semnificativă la variațiile economiei.

Societățile muncitorești sunt, împreună cu cooperativele, unul dintre pilonii de bază ai economiei sociale din Catalonia. Acestea sunt cele două forme juridice tipice care permit munca asociată: în absența disocierii clasice între capital și forță de muncă existentă în societățile capitaliste, partenerii pot fi, în același timp, lucrători ai societății.

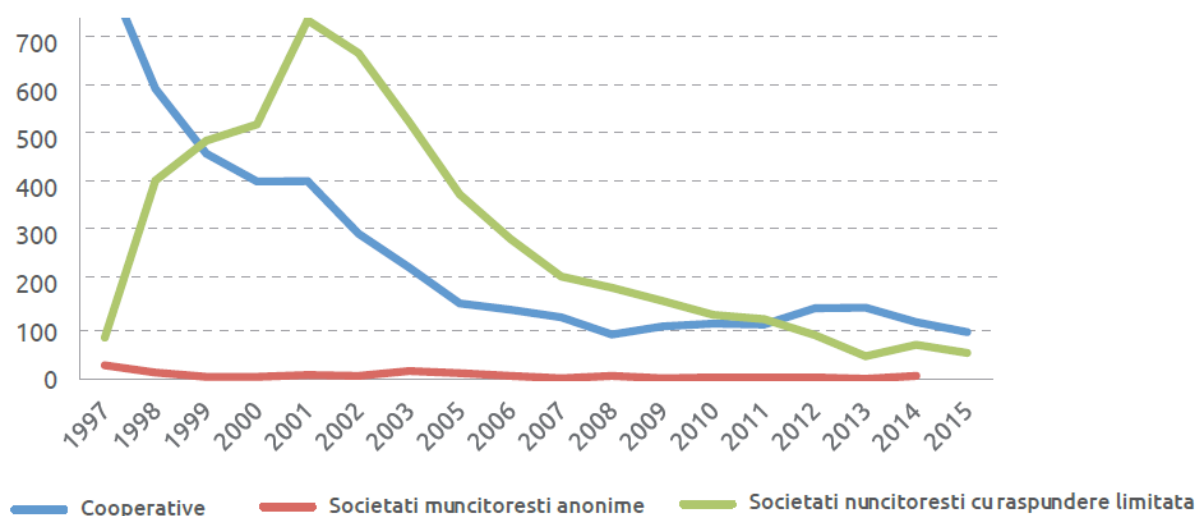

Figura 23. Evoluția înființării de noi Cooperative și Societăți muncitorești în Catalonia (1997 - 2015)

¹⁵ Cooperativele didactice sunt unități de învățământ care sunt administrate ca o societate cooperativă, adică proprietatea lor este împărțită între o parte a membrilor sau toți membrii lor. Ele pot fi de consum (partenerii cooperativei sunt părinții celor care învață), munca asociată (asociații/partenerii sunt profesorii și / sau personalul non-didactic) sau mixte.

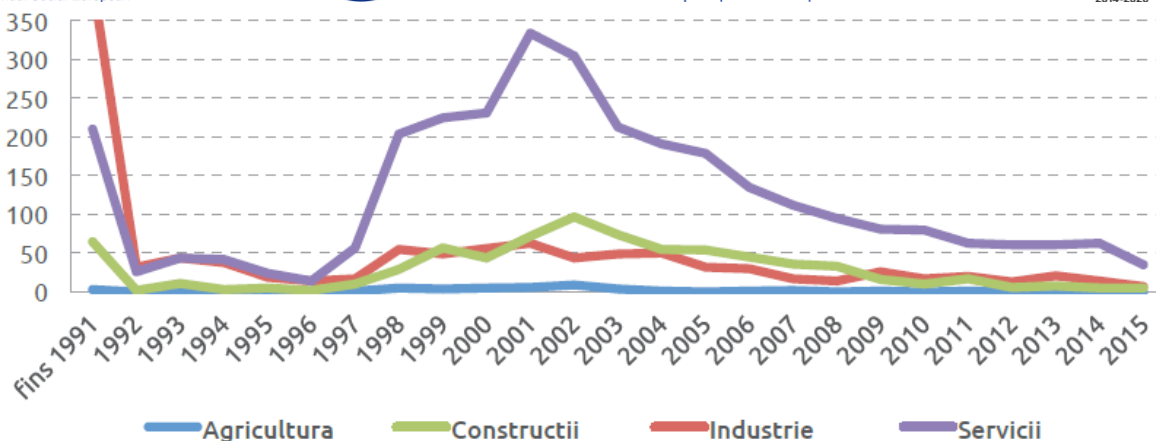

Figura 24. Evoluția Societăților muncitorești existente pe sectoare de activitate, în Catalonia (1991 - 2015)

Potrivit Observatorului pentru Afaceri și Ocuparea Forței de Muncă (Observatori d'Empresa i Ocupació¹⁶) din cadrul Guvernului Cataloniei, în Catalonia existau 5.023 de Societăți muncitorești în 2015, din care 3.995 provin din provincia Barcelona. Dintre acestea, 1.555 sunt situate în zona metropolitană și 1.197 în orașul Barcelona. 61% din Societățile muncitorești din Catalonia își desfășoară activitatea în sectorul serviciilor.

Cele 1,197 de Societăți muncitorești din orașul Barcelona reprezintă 24% din totalul existent în Catalonia, acestea grupând mai mult de 3.500 de membri și 6.500 salariați.

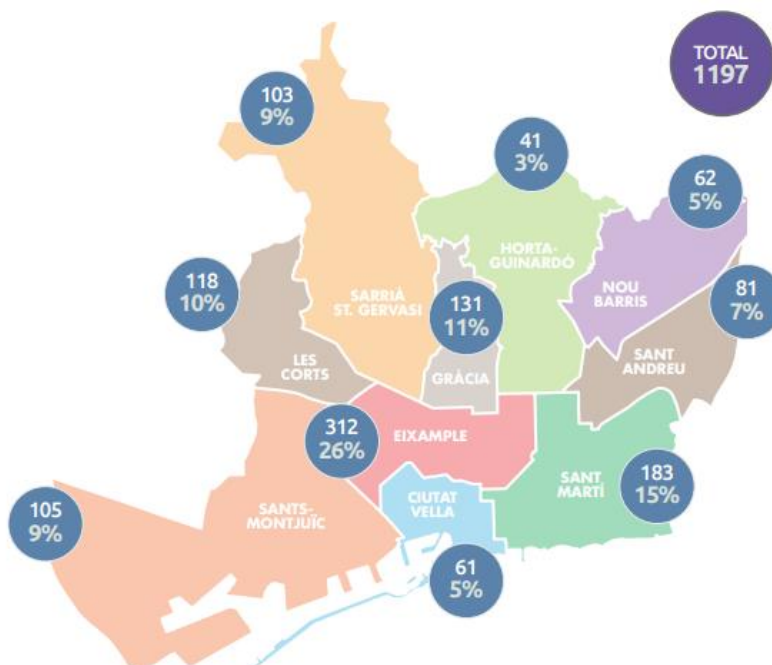

Figura 25. Numărul și distribuția Societăților muncitorești în orașul Barcelona (2015)

¹⁶ <https://ddd.uab.cat/pub/expbib/2014/20anysrrll/observatoritreball>

Dimensiunea medie a Societăților muncitorești este a societăților cu mai puțin de 5 membri (microîntreprinderi). În orașul Barcelona, se constată o creștere a numărului de Societăți muncitorești dedicate sectorului serviciilor cu mai mult de 10 puncte procentuale față Catalonia, ajungând la 72% din total.

Societățile mutuale de asigurări (de bunăstare socială, centre de protecție socială) sunt entități cu mare tradiție și rădăcini adânci în Catalonia, care își au originea în sindicatele și frațiile din Evul Mediu și au o largă prezență în sectorul asigurărilor catalane. Tradiția mutualistă catalană a fost dezvoltată în special în domeniul furnizării de servicii, în special în domeniul asistenței medicale.

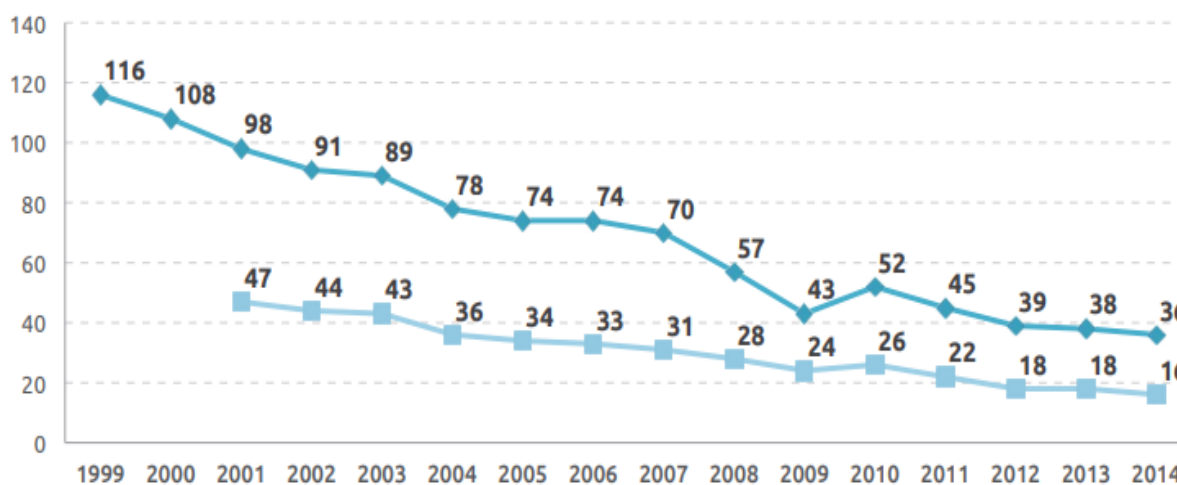

Figura 26. Evoluția Societăților mutuale de asigurări înregistrate în Catalonia și Barcelona (1999 - 2015)

Sursa: http://www.laciutatinvisible.coop/wp-content/uploads/2016/02/essb_def3.pdf

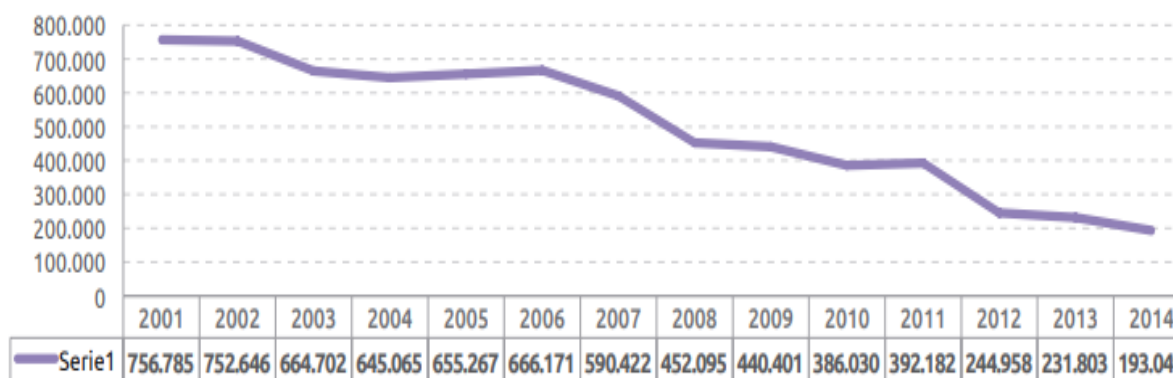

Figura 27. Evoluția numărului membrilor asociați ai Societăților mutuale de asigurări înregistrate în Catalonia (2001 - 2014)

Sursa: http://www.laciutatinvisible.coop/wp-content/uploads/2016/02/essb_def3.pdf

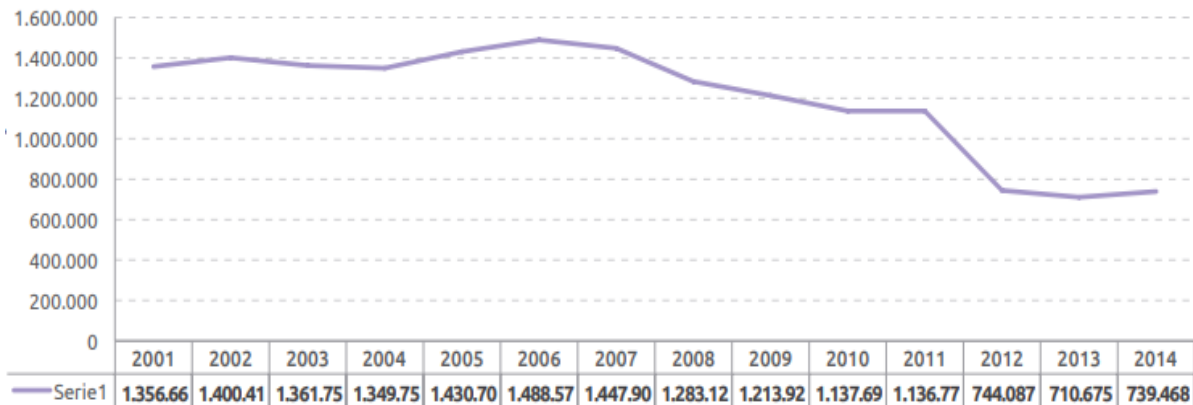

Figura 28. Evoluția numărului persoanelor asigurate (protejate) de Societățile mutuale de asigurări înregistrate în Catalonia (2001 - 2014)

Sursa: http://www.laciutatinvisible.coop/wp-content/uploads/2016/02/essb_def3.pdf

În prezent există 38 *Societăți mutuale de asigurări* în Catalonia (grupate în Federația Societăților Mutuale din Catalonia - Federació de Mutualitats de Catalunya), dintre care 17 au sediul în orașul Barcelona, reprezentând 44% din total. Societățile mutuale de asigurări catalane generează o cifră de afaceri anuală de aproape 350 de milioane de euro. Ele grupează aproape 250.000 de membrii asociați, dintre care peste 120.000 aparțin societăților mutuale din Barcelona, aproape 50% din total (822.000 de subiecți protejați). În ciuda procesului de concentrare, majoritatea entităților, 86% în cazul Cataloniei și 81% în Barcelona, au un volum de membrii mai mic de 10.000 de persoane.

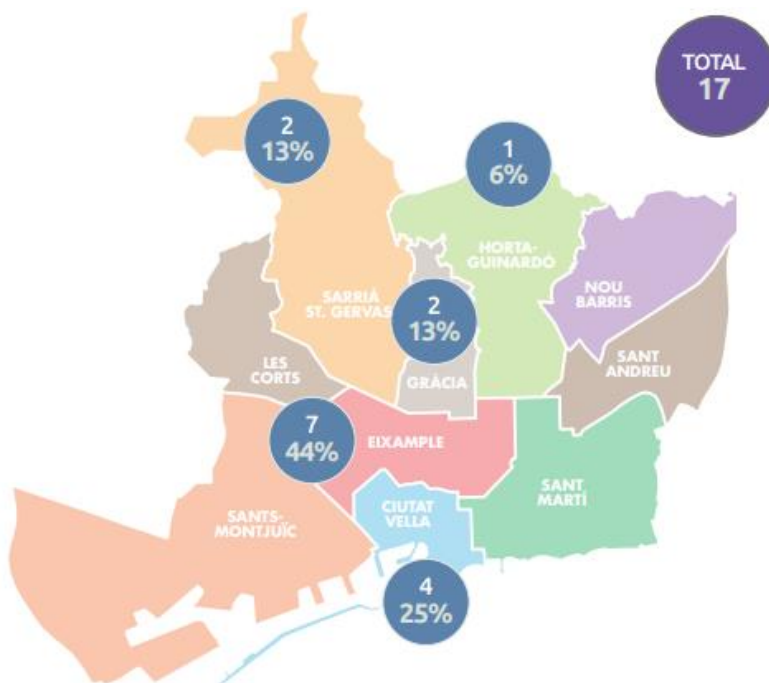

Figura 29. Numărul și distribuția Societăților mutuale de asigurări în orașul Barcelona

9. Concluzii

Oamenii au nevoi și probleme diverse, de natură culturală, politică, social-economică, etc. de importanță locală, națională sau internațională. Aceste tipuri de nevoi pot fi satisfăcute din banii publici dar și din bani privați.

Politicele publice, într-o accepțiune sintetică, sunt o concretizare a acțiunilor realizate de către autorități (centrale sau locale) ca răspuns la problemele care vin dinspre societate. Cu alte cuvinte, se poate vorbi despre politici publice atunci când o autoritate publică, centrală sau locală, își propune, cu ajutorul unui program de acțiune coordonat, să modifice mediul economic, social, cultural al actorilor sociali. O condiție esențială a utilizării politicilor publice este transparența acestora.

În economiile deschise, decidenții cu rol în elaborarea și aplicarea politicilor publice trebuie să ierarhizeze și să prioritizeze obiectivele de realizat în funcție de importanța și de necesitatea obiectivelor de realizat. De asemenea, trebuie luate în considerare implicațiile aplicării unei politici publice asupra altele.

Asigurarea corelației și convergenței politicilor publice devine, cu atât mai mult, o necesitate în perioada actuală, cu cât mediul economic și social trebuie să se adapteze, din mers, la rigorile pieței interne a Uniunii Europene, fapt care atrage atât adaptarea politicilor publice consacrate la ceea ce se numește „cea mai bună practică” europeană, cât și preluarea și „învățarea” noilor tipuri de politici. Aceste procese „mișcă” sistemul social-economic în direcția dezirabilă, ceea ce în termeni europeni se traduce prin „convergență”.

Contextul social general, instituțiile statului, instituțiile internaționale, valorile pe care acestea le promovează, condiționează modul în care o problemă, inclusiv din domeniul social, este definită, înțeleasă și satisfăcută.

Un model îmbunătățit al punerii în aplicare a politicilor trebuie să fie capabil să identifice actorii implicați în fenomen și interesele pe care aceștia le urmăresc.

În acest sens, experiența catalană în domeniul implementării politicilor publice în zona economiei sociale, este o experiență care generează multe exemple de bună practică.

Economia socială (numită adesea și Sectorul terțiar - Tercer Sector) din Spania și, în mod particular, cea din Catalonia, este un domeniu care integrează deja o economie plurală, alcătuită dintr-o gamă largă de forme de asociere care se potrivesc obiectivelor diverse ale actorilor sociali.

	Obținere de profit	Zona non-profit
Spațiu public		Sectorul primar
Spațiu privat	Sectorul secundar	Sectorul terțiar

Figura 30. Caracteristicile sectoarelor economice

"Sectorul terțiar", este un concept care definește organizațiile din zona neguvernamentală și non-profit, spre deosebire de "Sectorul primar" sau sectorul public care vizează zona guvernamentală și non-profit și "Sectorul secundar" sau sectorul privat de afaceri (social business), care ocupă sfera neguvernamentală și profitabilă.

Cooperativele

Asociații autonome de persoane care au decis să se alăture (grupeze) în mod voluntar pentru a satisface nevoile și aspirațiile lor comune de ordin economic, social și cultural prin intermediul unei societăți controlate în comun în mod democratic;

Societățile muncitorești

Societăți anonime sau cu răspundere limitată în care majoritatea capitalului social este proprietatea lucrătorilor (51%) care prestează servicii remunerate în mod personal și direct și a căror relație de muncă este pe durată nedeterminată;

Societățile mutuale de asigurări (Mutualitățile)

Organizații non-profit înființate în baza principiilor solidarității și asistenței reciproce în care unii oameni se alătură voluntar pentru a avea acces la servicii complementare sistemului de securitate socială;

Centrele speciale de ocupare a forței de muncă

Companii care au ca scop asigurarea unui loc de muncă remunerat, inserția pe piața normală a forței de muncă și furnizarea de servicii de îngrijire personală pentru persoanele cu dizabilități;

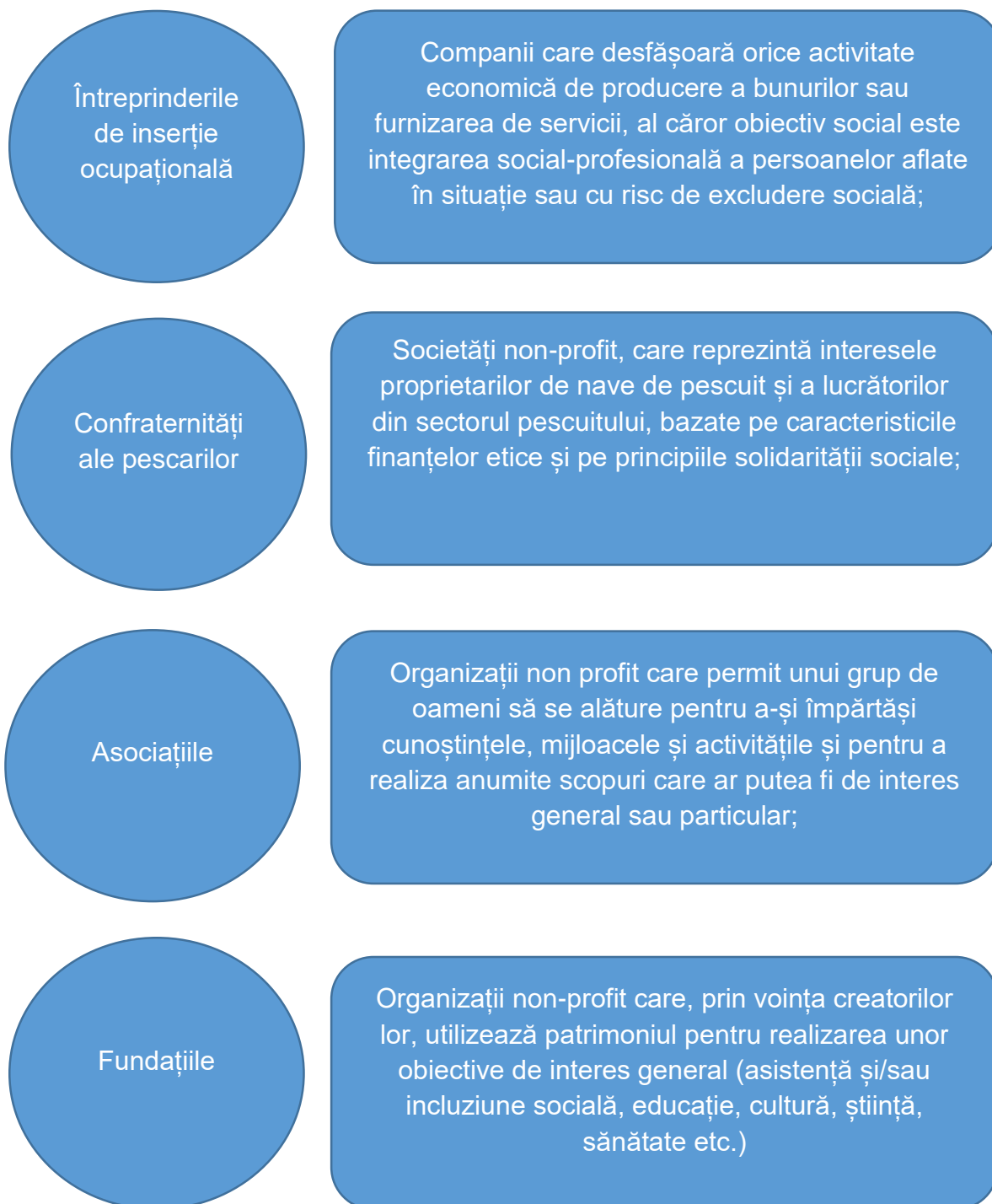

Figura 31. Formele de organizare juridică ale entităților ce compun Sectorul terțiar în Spania

"Al treilea sector social" (Tercer Sector Social), este individualizat, din ce în ce mai des, ca fiind setul de entități private non-profit și care lucrează pentru incluziune și coeziune socială, acordând o atenție deosebită grupurilor cele mai vulnerabile din societate. Acesta este un grup din ce în ce mai prezent în Catalonia în cadrul "Sectorului terțiar".

Cadrul conceptual al *Sectorului terțiar* include o realitate largă, complexă, diversă și în schimbare, deoarece, spre deosebire de cel de-*al treilea sector social*, nu face discriminare între diversele sectoare de activitate, ci include tot ce intră în sectorul social privat și non-profit. Acest lucru face deseori dificilă stabilirea unei linii clare care să delimiteze subsetul de entități care alcătuiesc *al treilea sector social*, care are ca scop îmbunătățirea condițiilor de viață ale persoanelor vulnerabile.

În ultimii ani, mai multe studii în domeniul economiei sociale (amintite și în această analiză), spaniole și catalane au evidențiat importanța tot mai mare a acestui *al treilea sector social* în dezvoltarea politicilor publice fiind, tot mai des identificat ca fiind **al patrulea pilon al bunăstării sociale**.

Tabelul 4. – Caracteristicile celor patru piloni ai bunăstării sociale

	Sectorul primar (pilonul I)	Sectorul secundar (pilonul II)	Sectorul terțiar (pilonul III)	Al treilea sector social (pilonul IV)
Scop	Impact pozitiv asupra colectivității umane	Maximizarea profitului	Management democratic	Impact pozitiv asupra colectivității umane
Instrument	Instituții publice	Întreprinderi	Întreprinderi/ Societăți/ Fundații/ Asociații	Fundații/ Asociații și alte organizații non-guvernamentale
Profit?	NU	DA	DA și redistribuirea lui în folosul membrilor	NU
Promotorii	Guvernul	Grupuri de persoane cu spirit antreprenorial	Grupuri de persoane cu voință de transformare și dorință de implicare	Grupuri de persoane cu conștiință și vocație socială
Susținere	Fonduri guvernamentale	Fonduri proprii generate de afacere	Fonduri proprii generate de activitate, granturi, donații	Granturi, donații
Cunoștințe necesare	Management public	Managementul afacerilor	Managementul afacerilor + managementul democratic	Managementul nevoilor sociale
Guvernarea (cine ia deciziile?)	Guvernanții	Proprietarii/ Stakeholderii	Membrii/ Consiliile directoare	Depinde de forma juridică (consiliul director vs. membrii)

Ambiguitățile politicilor publice și numeroasele necesități sociale neacoperite de sectoarele economice clasice, în Catalonia, au dus la dezvoltarea celui de-*al treilea sector social*, în care organizațiile asociative nu sunt calificate doar ca furnizori de bunuri și servicii, ci accentuează în mod special dimensiunea socială pentru a acoperii nevoile de bază ale cetățenilor și a genera mai multă egalitate. *Al treilea sector social* are ca obiectiv central promovarea oamenilor, reducerea inegalităților socio-economice și lupta împotriva excluziunii sociale. Acționează în

favoarea grupurilor expuse riscului de excludere, iar activitățile pe care le dezvoltă au menirea de a afecta în mod direct, pozitiv, situația socio-economică a destinatarilor. Aceste obiective sunt realizate printr-o asiduă asistență tehnică (informare, orientare, consiliere, asistență medicală și psiho-socială, îngrijire la domiciliu sau plasare de locuri de muncă), dar și prin gestionarea și susținerea centrelor de îngrijire și întrajutorare.

Sectorul economiei sociale nu poate fi considerat nici public, pentru ca este finanțat în cea mai mare parte din surse neguvernamentale; nici privat pentru că nu aparține cuiva ci tuturor.

Economia socială, în Catalonia, se bazează pe câteva concepte foarte profund înțelese de către cetățeni care au generat coeziune socială (adesea catalanii supun: "Nu avem o țară, dar avem o națiune") și care oferă posibilitatea să se dezvolte pe baze sustenabile.

Astfel, concepte precum: cetățenie activă; cetățenie corporativă; consum responsabil; economia binelui comun, economie colaborativă sunt fundamente solide pentru o politici sociale sănătoase.

Cetățenia activă poate fi definită ca fiind asumarea de către fiecare dintre noi a oportunităților de a deveni activi și direct implicați din punct de vedere social în definirea, abordarea și rezolvarea problemelor comunităților locale și în îmbunătățirea calității vieții.

Cetățenia corporativă sugerează că o întreprindere nu ar trebui să își asume responsabilități numai față de acționari și părțile interesate, ci ar trebuie să se implice și în societate. Întreprinderea trebuie să se comporte ca un „bun cetățean”.

Consumul responsabil propune o fundamentare valorică a opțiunilor de consum individuale și de grup, astfel încât anumite fluxuri economice să fie canalizate către cei mai săraci și dezavantajați producători, către producătorii locali, contribuindu-se astfel la combaterea sărăciei și excluderii socio-economice.

Economia binelui comun este o mișcare socio-economică și politică a cărei propunere centrală este ca economia să se pună în slujba cetățenilor, adică a binelui comun. Această mișcare se bazează pe valori universale unanim recunoscute: demnitate umană, solidaritate, durabilitate ecologică, justiție socială, transparență și participare democratică. Acest concept este interdisciplinar și se aplică tuturor tipurilor de întreprinderi și organizații.

Conceptul de *economie colaborativă*, se referă la o gamă largă de activități legate de domeniile consumului, producției, finanțelor, educației și chiar de domeniul guvernării. Adesea, *economia colaborativă* este definită ca reprezentând *modele de afaceri în care activitățile sunt facilitate de platforme colaborative care creează o piață deschisă pentru utilizarea temporară a bunurilor sau a serviciilor prestate adesea de persoane fizice*. Se identifică astfel trei categorii de actori implicați: prestatorii de servicii – persoane fizice sau prestatori profesioniști; utilizatorii acestor servicii și intermediarii – prin intermediul unei platforme online – care pun în legătură prestatorii cu utilizatorii și care facilitează tranzacțiile dintre cele două părți („platforme colaborative”).

Economia socială poate să se dezvolte în toate sectoarele care răspund unor nevoi ale populației și ale colectivității. În unele din aceste sectoare și, mai ales, în cele care răspund nevoilor sociale, economia socială se constituie într-un intermediar onest între stat și piața privată. Forța economiei sociale este dată de

capacitatea sa de a detecta noi nevoi și de a le satisface; capacitatea de a transforma nevoile în locuri de muncă; capacitatea de a mobiliza forțele și rețelele cele mai diverse și mai numeroase; marea sa capacitate de democratizare.

Câteva exemple de bune practici, din Catalonia, sunt ilustrative pentru a susține importanța politicilor sociale implementate pe baze solide.

Dona Kolers este un proiect social, care se adresează femeilor expuse riscului de excluziune socială, din Barcelona (prostituate, femei supuse violenței domestice). Acesta constă în formarea intensivă în domeniul croitoriei și al modei vestimentare și în oferirea de locuri de muncă pe termen limitat în aceste domenii. Femeile incluse în acest proiect lucrează fie pentru promovarea propriului brand (Dona Kolers – gama vestimentară cu influențe tribale africane), fie pentru alte firme care solicită colaborarea. Veniturile din vânzări sunt alocate costurilor de instruire și de angajare ale grupului țintă.

Fundació Catalunya-La Pedrera ajută persoanele în vârstă să-și îmbunătățească calitatea vieții, sprijină copiii și adolescenții să obțină succes educațional și să creeze locuri de muncă pentru persoanele expuse riscului de excluziune și cele cu dizabilități. Misiunea declarată de această fundație este aceea de a lucra proactiv pentru dezvoltarea și transformarea socială a Cataluniei, plasându-se alături de cei care au nevoi sociale, de antreprenori și, în mod special de cei care lucrează pentru viitor, care creează idei noi, ajutând la construirea unei societăți cu mai multe oportunități pentru toți.

Portal Berguedà este o Întreprinderile de inserție ocupațională care a fost creată pentru a oferi formare profesională și angajare tinerilor afectați de probleme psihice. Tinerii fabrică produse lactate, în principal iaurturi, făcute folosind metoda tradițională și sub conducerea unui artizan într-un atelier de fermă. Iaurturile sunt vândute în magazine gastronomice specializate, sub marca *Delícies del Berguedà*.

Abordarea inovării sociale, adânc înrădăcinată în mentalul public catalan, subliniază și rolul individual al *antreprenorului social*, care adoptă misiunea de a crea și susține valoarea socială (nu numai valoarea privată), recunoaște și urmărește noi oportunități de a servi acea misiune, se angajează într-un proces continuu de inovare, adaptare și învățare, acționează cu curaj, fără să fie limitat de resursele pe care le are la îndemână și prezintă un înalt simț de responsabilitate și răspundere față de circumscripțiile deservite și pentru rezultatele create. Pe scurt, antreprenoriatul social descrie un set de comportamente care este excepțional. Aceste comportamente trebuie încurajate și recompensate. Nu orice lider al unui sector social este potrivit pentru antreprenoriat. Același lucru este valabil și în afaceri. Nu orice deținător al unei afaceri este un adevărat antreprenor.

Ideea *antreprenoriatului social* are o conotație extrem de generoasă și pare foarte actuală în vremurile noastre. Combină pasiunea unei misiuni sociale cu dorința de eficiență și obținerea de profit.

Din perspectiva acestei analize, considerăm venit timpul să fie abordate în manieră antreprenorială și o gamă întreagă de problemele sociale. Multe acțiuni guvernamentale au sau au avut rezultate modeste, departe de așteptările cetățenilor. Majoritatea instituțiilor sociale clasice sunt adesea considerate ca fiind ineficiente, neprețuite sau nepregătite pentru lumea de azi. Economia socială și antreprenoriatul social devin astfel concepte absolut necesare pentru a dezvolta noi modele de dezvoltare socială ale secolului XXI.

Bibliografie:

Abrudeanu, A., (2015): *Economia socială în lume*, material apărut în cadrul proiectului POSDRU/168/6.1/S/145650, FORTIS - ferestre deschise incluziunii sociale pentru persoanele vulnerabile, Fundația PAEM Alba. <http://paemfortis.ro/economia-sociala-in-lume/>

Abu-Saifan, S., (2012): Social entrepreneurship: definition and boundaries. *TechnologyInnovation Management Review*, February Issue, pp.22-27.

Alexander, C. (2010): The Third Sector. in *The Human Economy: a citizen's guide*. Hart, K., Laville, J-L. & Cattani A. Polity Press. 213-224.

Anderson, J.E. (1994): *Public policy making* (2nd ed.), Princeton, NJ, Houghton Mifflin.

Barea, J. & Monzon, J.L. (1995): *Las cuentas Satélite de la Economía Social en España; una primera aproximación*, Ed. CIRIEC-ESPAÑA, Valencia.

Baròmetre del Tercer Sector Social, (2017); Taula d'Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya, Barcelona.

http://www.tercersector.cat/sites/www.tercersector.cat/files/informe_barometre_2017.pdf

Becker, G.S. (1964): *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*, Chicago, University of Chicago Press.

CEPES (2018): *Economía Social - Tipos de entidades – Cooperativas*, https://www.cepes.es/social/entidades_cooperativas

CIRIEC (2012): (Centre international de recherches et d'information sur l'économie publique, sociale et coopérative - International Centre of Research and Information on the Public, Social and Co-operative Economy), The Social Economy on the European Union. (Written for the European Economic and Social Committee (EESC), autori: Jose Luis Monzón Campos & Rafael Chaves Ávila <https://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-30-12-790-en-c.pdf>

CIRIEC (2016): (Centre international de recherches et d'information sur l'économie publique, sociale et coopérative), Recent Evolutions of The Social Economy on the European Union. (Written for the European Economic and Social Committee (EESC), autori: Jose Luis Monzón Campos & Rafael Chaves Ávila: <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-04-17-875-en-n.pdf>

CIRIEC/Barea,J. & Monzon,J.L. (2006): *Manual for Drawing Up the Satellite Accounts on Cooperatives and Mutual Societies*. European Commission. Enterprise and Industry Directorate General.

Conseil Wallon de l'Économie Sociale (1990): *Rapport à l'Exécutif Régional Wallon sur le secteur de l'Économie Sociale*, Liège.

Dees, G., (2001): *The Meaning of Social Entrepreneurship*. Center for the Advancement of Social Entrepreneurship, Duke University.

Defourny, J.și Monzón J.L. (eds.) (1992): *Économie sociale (entre économie capitaliste et économie publique) / The Third Sector (cooperatives, mutuals and nonprofit organizations)*. De Boeck Université – CIRIEC, Bruxelles

Demoustier, D. (2001): *L'économie sociale et solidaire. S'associer pour entreprendre autrement*, Paris: Alternatives économiques/Syros

Desroche H. (1983): *Pour un traité d'Économie sociale*, Paris: CIEM

Dye, T.R. (1992): *Understanding Public Policy* (7th ed.), Englewood Cliffs, NJ, Prentice Hall.

European Commission, (2013): *Social economy and social entrepreneurship - Social Europe guide*, Volume 4. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Fajardo Garcia, I. G., Munecas, J. & San Jose, J. (2016): *Employee Financial Participation: Spain's Sociédades Laborales*, Directorate General For Internal Policies Policy Department A: Economic And Scientific Policy, European Parliament, Brussels

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/587300/IPOL_STU\(2016\)587300_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/587300/IPOL_STU(2016)587300_EN.pdf)

Fernández, A; Miró, I. (2016): *L'economia social i solidària a Barcelona*, Ajuntament de Barcelona.

http://www.laciuatinvisible.coop/wp-content/uploads/2016/02/essb_def3.pdf

Franquesa, R., (2004): *Fishermen guilds in Spain (Cofradías): economic role and structural changes*. *International Institute of Fisheries Economics and Trade (IIFET)*, Japan Proceedings., Tokyo.

Giddens, A. (2000): *Consecințele modernității*, Editura Univers, București.

Gomez J., Lopez A. (2006): *The role of ministries in the public policy cycle in Spain*, SIGMA <http://www.sigmaweb.org/publications/35935999.pdf>

Hulgard, L., (2011): *Social economy and social enterprise: an emerging alternative to mainstream market economy?* *China Journal of Social Work*, 4(3).

Jenkins, W.I. (1978): *Policy Analysis: A Political and Organizational Perspective*, New York, Ny : St. Martin's Press.

Johnson, T. & Spear, R. (2006): *Social Enterprise An International Literature Review*, London SW6 5NR, <https://www.scribd.com/doc/29935417/Social-Enterprise-an-International-Literature-Review-2006>

Kramer R., (1987): *Voluntary Agencies and the Personal Social Services*, in: W. Powell (ed.), *The Non-profit Sector Handbook*, Yale, Yale University Press.

Lohmann R., (1995): *Commons: Can this Be the Name of Thirdness?*, *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, vol. 24, no 1, p.p. 25-29.

Lohmann R., (1992). *A New Approach: The Theory of Commons*, in: S. Ott (ed.), *The Nature of Non-profit Sector*, Oxford, Westview Press.

López Castellano, F. (2003): Una sociedad 'de cambio y no de beneficencia'. El asociacionismo en la España Liberal (1808-1936), *CIRIEC-España*, nº 44, pp. 199-228

Montolio, J. M. (2002): Economía social: concepto, contenido y significación en España, *CIRIEC-España*, revista de economía pública, social y cooperativa, nº 42, pp. 5-31 http://www.ciriec-revistaeconomia.es/banco/01_Montolio_42.pdf

Montolio, J. M. (1990): *Legislación cooperativa en América Latina. Situación, Derecho comparado y proceso de armonización*, Ministerio de Trabajo y Seguridad Social, Madrid

Montolio, J.M. et al (1987): *Sociedades anónimas laborales: análisis jurídico y económico de la Ley -*, 3ª ed, Fundescoop, Madrid

Moulaert, F. et al (2005): *Social Economy, Third Sector and Solidarity Relations: A Conceptual Synthesis from History to Present*. *Urban Studies*, Vol. 42, No. 11, 2037-2053

Parnell, E., (1992): *A New Look at Co-operatives and Their Role in Developing Countries*, *Small Enterprise Development*, Volume 13, No 1.

Peredo, A.M. & McLean, M., (2006): Social entrepreneurship: A critical review of the concept. *Journal of World Business*, 41, pp.56-65.

Perrini, F. & Vurro, C., (2006): *Social Entrepreneurship: Innovation and Social Change Across Theory and Practice*. In: J. Mair, J. Robinson and K. Hockerts, eds. 2006. *Social entrepreneurship*. Houndmills: Palgrave Macmillan. Ch. 5

Profiroiu, M.C. și Iorga, E. (2009): *Manual de politici publice*, Editura Economică, București.

Reventos, J. (1960): *El movimiento cooperativo en España*, Barcelona: Ariel

Salamon M.L. et al., (1999): *The Emerging Sector Revisited. A Summary, Revisited Estimates*, The Johns Hopkins Center for Civil Society Studies.

School for Social Entrepreneurs, (2018): *Glossary: What exactly is a social enterprise? And what is a social entrepreneur?* <https://www.the-sse.org/about-school-for-social-entrepreneurs/what-is-a-social-entrepreneur/>

Server R.J., Marín M. (2004): La fiscalidad de las empresas de economía social, Colección Mediterráneo Económico: "*Economía Social. La actividad económica al servicio de las personas*", Vol. 6, Publicaciones de Cajamar Caja Rural, <http://www.publicacionescajamar.es/pdf/publicaciones-periodicas/mediterraneo-economico/6/6-77.pdf>

The American Heritage Dictionary Of The English Language. (2016): Fifth Edition, Published by Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company.

Thoenig, J-C. (1989): *Les politiques publiques, Tome 4, Traité de Science Politique*, Presses Universitaires de France, Paris.

Țigu, G., Iorgulescu, M-C., Răvar, A.S. & Lile, R., (2014): A Pilot Profile of the Social Entrepreneur in the Constantly Changing Romanian Economy. *Amfiteatru Economic*, 17(38), pp. 25-43

Van Til J., (2000): *Growing Civil Society. From Non-profit Sector to Third Space*, Bloomington and Indianapolis, Indiana University Press.

Vidal, P., Fernández, M. & Alonso, A. (2017): Anuari de l'Ocupació del Tercer Sector Social de Catalunya, 3a edició, Publicació La Confederació, Barcelona

Vienney, C. (1994): *L'Economie sociale*, Repères, Paris: La Découverte

Zahra, S.A., Gedajlovic, E., Neubaum, D.O. și Shulman, J.M., (2009): A typology of social entrepreneurs: Motives, search processes and ethical challenges. *Journal of Business Venturing*, 24, pp.519-532.